

KANSANOPISTOJEN
RAKENTEELLINEN KEHITTÄMINEN
- Selvityshanke 2015–2016 -

- Selvityshankkeen raportit -

- Raportti 1 -

**Kansanopistotoiminnan kokonaisuus
– oppilaitosrakenne, palvelurakenne ja talous**

Sivu 6

- Raportti 2 -

**Case-esimerkkejä kansanopistojen
rakenteellisesta kehittämisestä**

Sivu 44

- Raportti 3 -

**Kansanopistojen rakenteellinen kehittäminen
– Yhteistyön vaihtoehtojen arviointia**

Sivu 70

- Raportti 4 -

**Liikkeen luovutuksen työoikeudelliset
näkökulmat kansanopistojen mahdollisissa opetustoiminnan
siirroissa tai yhdistymistilanteissa**

Sivu 121

- Johdanto -

Suomen Kansanopistoyhdistyksen hallinnoimassa Rake-hankkeessa on selvitetty vuosien 2015 ja 2016 aikana kansanopistojen rakenteellisen kehittämisen eri näkökulmia. Hanketta rahoitti opetus- ja kulttuuriministeriö. Hankkeessa selvitettiin rakenteellisen kehittämisen yleisiä lähtökohtia, kansanopistojen taloudellista tilannetta kokonaisuutena sekä rakenteelliseen kehittämiseen liittyviä juridisia näkökulmia sekä koottiin case-kuvauksia rakenteellisista muutoksista kansanopistoissa. Hankkeessa on tarkasteltu rakenteellista kehittämistä monipuolisesti sekä oppilaitosten ylläpitämisen että palveluiden rakenteen näkökulmasta. Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtajana on toiminut Suomen Kansanopistoyhdistyksen puheenjohtaja Aki Ojakangas Murikka-opistosta ja ohjausryhmän jäsenenä rehtorit Ensio Vatanen Pohjois-Savon opistosta, Harri Jokinen Otavan Opistosta, Timo Heinola, Kuurojen kansanopistosta, Hans Boije, Kristliga Folkhögskolan i Nykarlebyistä sekä kehityspäällikkö Jorma Kallio Seurakuntaopistosta. Suomen Kansanopistoyhdistyksen toimistosta työskentelyyn ovat osallistuneet pääsihteeri Jyrki Ijäs, kehittämisspäällikkö Tytti Pantsar ja palvelusihteeri Heidi Vesa.

Hankkeen aikana laaditut selvitykset on koottu sekä yhdeksi raportiksi että käytettäväksi erillisinä kokonaisuuksina tarpeen mukaan. Selvitysten tuloksia on esitelty opistokentälle järjestetyissä tilaisuuksissa.

Seuraavassa esitellään raportit pääpiirteissään.

- RAPORTTI 1 -

***Kansanopistotoiminnan kokonaisuus
– oppilaitosrakenne, palvelurakenne ja talous.***

Raportissa esitellään kansanopistojen ylläpitäjärakennetta, koulutuksen kokonaisuutta sekä taloutta. Kokonaisuuden avulla kuvataan opistokentän palvelurakennetta tällä hetkellä ja osin ennakoidaan tulevia tehtäviä ja toimintamuotoja. Kansanopistojen rakenteellista kehittämistä hahmotetaan kolmesta toiminnan kehittämisen kannalta tärkeästä näkökulmasta. Ensin selvitetään kehittämistä Kansanopistojen ylläpitäjien rakenteellisista näkökulmista sekä oppilaitosrakenteen kehittämisen näkökulmasta ja kolmanneksi kansanopistojen palvelukokonaisuuksien näkökulmasta. Raportin ovat koonneet rehtori Jari Fagerlund, kehittämisspäälikkö Tytti Pantsar, pääsihteeri Jyrki Ijäs ja puheenjohtaja Aki Ojakangas.

- RAPORTTI 2 -

***Case-esimerkkejä kansanopistojen
rakenteellisesta kehittämisestä***

Kansanopistokenttä on viime vuosina muuttanut muotoaan. Ylläpitäjien ja oppilaitosten määrä on vähentynyt 2000-luvun alun 92 ylläpitäjästä 77 ylläpitäjään. Organisaatiorakenteissa on tapahtunut myös muutoksia. Muutoksiin ovat vaikuttaneet monet seikat, kuten palvelurakenteen uudistaminen, koulutuksen rakenteellinen uudistaminen sekä taloudelliset säästöt. Vapaan sivistystyön lainsäädäntöä ja rahoitusjärjestelmääkin on uudistettu. Tässä raportissa kuvataan kolme erilaista rakenteellisen kehittämisen toteutusta. Ne on pyritty kuvaamaan niin, että ne voisivat hyödyttää muiden vastaavanlaisia muutoksia harkitsevien työtä jatkossa. Erityinen painopiste kuvauksissa on kunkin prosessin etenemistavassa ja sen juridisissa selvittelyissä. Raportissa on seuraavat rakenteelliset muutokuvaukset: Yhteisöjärjestelyt – Case Murikka 2013–2015, Lapuan kristillisen opiston integroituminen Seurakuntaopistoon sekä Voionmaan ja Kiljavan opistojen yhdistäminen sekä Nykarleby Kristliga folkhögskolan (Kredu) ammatillisen koulutuksen siirtyminen Seurakuntaopistolle.

- RAPORTTI 3 -

***Kansanopistojen rakenteellinen kehittäminen
– Yhteistyön vaihtoehtojen arviointia***

Tässä selvityksessä on luotu kokonaiskatsaus rakenteellisen kehittämisen juridiisiin lähtökohtiin ja erityisesti arvioitu osakeyhtiömallia koulutuksen tuottamisen näkökulmasta. Raporttiin on koottu seuraavia asioita: erilaisten yhteistyömallien yleiskuvaus ja erityisesti osakeyhtiömallin arviointi koulutuksen tuottajana, nykyisten eriylläpitäjäjyhteisöjen päätöksenteon prosessien kuvaus muutostilanteessa ja entisen ylläpitäjän juridinen asema muutoksen jälkeen, yhteistyömallien mukaiset aiesopimuksen (juridinen sitovuus) sekä osakassopimuksen rungot, yhtiöjärjestyksen pohjat sekä vuokrattavien tai luovutettavien kiinteistöjen omaisuuden arvioinnin yleisohje.

Selvityksen, asiakirjamallien ja ohjeiden laatimiseen ovat osallistuneet varatuomari Pasi Pönkä, oikeustieteen tohtori, dosentti Ville Pönkä sekä johdon konsultti, CSLE Veijo Hurskainen. Asiantuntijoina on kuultu tilintarkastaja HTM, JHTT Juha Koposta.

- RAPORTTI 4 -

***Liikkeen luovutuksen työoikeudelliset näkökulmat
kansanopistojen mahdollisissa opetustoiminnan siirroissa
tai yhdistymistilanteissa***

Selvityksessä tarkastellaan liikkeen luovutukseen liittyvän normiston soveltuvuutta ja merkitystä kahdessa eri tilanteessa. Yhtenä tarkasteltavana vaihtoehtona on, että perustettaisiin uusi kansanopistojen osakeyhtiö. Perustettavaan uuteen kansanopistoon voitaisiin siirtää uuden kansanopiston osakkaaksi mukaan lähtevistä, nykyisin toimivista, kansanopistoista joko osa niiden opetustoiminnasta tai koko opetustoiminta. Mahdollisten yhteenliittymien osalta siirtyviä koulutusmuotoja ovat vapaa sivistystyö, ammatillinen koulutus, perusopetus ja sen lisäopetus sekä lukio-opetus. Toinen tarkasteltava vaihtoehto on, että kansanopisto yhdistyy toiseen kansanopistoon. Raportin on laatinut varatuomari, työmarkkinajohtaja Anne Somer Sivistystyöntantajat ry:stä.

KANSANOPISTOTOIMINNAN KOKONAISUUS

**– OPPILAITOSRAKENNE,
PALVELURAKENNE JA TALOUS**

Kansanopistojen
rakenteellinen kehittäminen
- Selvityshanke 2015–2016 -

- Sisältö -

1. Taustaa	8
2. Kansanopistojen ylläpitäminen ja kansanopistot Suomessa ...	9
2.1 Laki ja asetus vapaasta sivistystyöstä toiminnan lähtökohtana	9
2.2 Vapaan sivistystyön rakenne- ja rahoitustyöryhmän ehdotukset sekä uudistuneet vapaan sivistystyön säädökset 1.1.2016	9
2.3 Suomen kansanopistojen ylläpitäjät ja ylläpitämismuodot vuonna 2016	11
2.4 Keskeiset kansanopistojen rakenteelliset muutokset vuosina 2009–2016	12
2.5 Vuonna 2016 ylläpitämisluvissa tapahtuneita muutoksia	14
3. Kansanopistot koulutuspalveluiden tuottajina	15
3.1 Kansanopistojen koulutustarjonnan kokonaisuus	15
3.2 Kansanopistojen erilaiset palvelutehtävät koulutuksen kentässä	16
3.3 Kansanopistojen palvelujen hahmottelua yksilöiden ja yhteiskunnan tarpeiden näkökulmasta	19
4. Kansanopistojen talous	26
4.1 Kansanopistojen rahoitus	26
4.1.1 Kansanopistojen vapaan sivistystyön valtionosuudet	26
4.1.2 Kansanopistojen valtionavustukset	29
4.2 Kansanopistojen talous kustannusten aikasarjan perusteella	29
Lähteitä	39
LIITTEET:	
Kansanopistot, niiden ylläpitäjät ja omistajien ylläpitäjämuto	41
Toimintansa lopettaneet kansanopistot	43

Taustaa

Vapaan sivistystyön oppilaitoksen ylläpitäminen edellyttää lain mukaan taloudellisesti riittävän vahvaa ylläpitäjätahoa. Ylläpitämislupa kansanopistotoiminnan järjestämiseen oli vuonna 2016 Suomessa yhteensä 77 kansanopiston ylläpitäjällä. Kansanopistojen ylläpitäjinä oli vuonna 2016 48 kannatusyhdistystä, 16 säätiötä, viisi (5) osakeyhtiötä, yksi (1) muu, viisi (5) kuntayhtymää, kaksi (2) kuntaa sekä Ahvenanmaan maakunta, jolla on oma kansanopistoansa koskeva laki. Puolella kansanopistojen ylläpitäjistä on myös tutkintotavoitteisen koulutuksen järjestämislupia. Monialaisissa kansanopistoissa eri koulutukset muodostavat ylläpitäjän sivistys- ja koulutustehtävää tukevan ja ylläpitämisluvassa tunnistettuun sivistystarpeeseen perustuvan kokonaisuuden. Kansanopistojen koulutustarjonta on monipuolista ja opistoista on muodostunut monialaisia koulutuskampuksia. Kansanopistot ovat viime vuosina hoitaneet myös erilaisia yhteiskunnallisesti merkittäviä koulutustehtäviä. Näistä laajin on ollut maahanmuuttajakoulutus. Kansanopistojen vapaan sivistystyön opiskelijamäärästä yli 20% on maahanmuuttajataustaisia.

Kansanopistojen omistajuuspohjaa ja rakenteelliseen kehittämiseen liittyvää tarkastelua on tehty 2009-2011 opetus- ja kulttuuriministeriön käynnistämän Vapaan sivistystyön kehittämisohjelman aikana, jolloin opistojen ylläpitämisluvat uusittiin. Ylläpitämislupien uusimisprosessi oli opistokentällä laaja strateginen työ. Ylläpitämislupaprosessin yhteydessä kansanopistojen toimintaympäristön, palvelukyvyn sekä omistajuuspohjan tarkastelu jäi kuitenkin melko vähäiseksi. Parhailtaan meneillään olevat koulutusjärjestelmään liittyvät uudistukset ja rahoituksen kehittäminen asettavat odotuksia oppilaitosten kehittämiseksi. Käynnissä olevat koulutuspoliittiset uudistukset edellyttävät oppilaitoksilta ennen kaikkea valmiutta tarkastella omaa toimintaympäristöään, selvittää omistajuuteen liittyviä ratkaisuja ja niiden vaikutuksia henkilöstöön ja talouteen sekä analysoida taloudellista toimintakykyä.

Tässä raportissa esitellään kansanopistojen ylläpitäjärakennetta, koulutuksen kokonaisuutta sekä taloutta. Kokonaisuuden avulla pyritään kuvaamaan opistokentän palvelurakennetta, rakenteellista kehittämistä sekä opistojen toiminnan kokonaisuutta.

Raportin ovat koonneet rehtori Jari Fagerlund, kehittämisspäällikkö Tytti Pantsar, pääsihteeri Jyrki Ijäs ja puheenjohtaja Aki Ojakangas.

Kansanopistojen ylläpitäminen ja kansanopistot Suomessa

- 2.1. -

Laki ja asetus vapaasta sivistystyöstä toiminnan lähtökohtana

Kansanopistojen toiminnasta säädetään vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998) ja asetuksessa (805/1998).

Vapaan sivistystyön oppilaitosten tarkoituksena on lain (632/1998) mukaan järjestää elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta. Vapaana sivistystyönä järjestettävän koulutuksen tavoitteena on edistää ihmisten monipuolista kehittymistä, hyvinvointia sekä kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestävän kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteutumista. Vapaassa sivistystyössä korostuu omaehtoinen oppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus.

Laissa säädetään erikseen sen piiriin kuuluvasta toiminnasta. Sen mukaan kansanopistot ovat kokopäiväistä opetusta antavia sisäoppilaitoksia, jotka järjestävät nuorille ja aikuisille omaehtoisia opintoja, edistävät opiskelijoiden opiskelunvalmiuksia sekä kasvattavat heitä yksilöinä ja yhteiskunnan jäseninä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi myöntää kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle luvan kansanopiston ylläpitämiseen. Luvan myöntämisen edellytyksenä on lain (632/1998) mukaisesti, että on olemassa sivistystarve ja että hakijalla on ammatilliset ja taloudelliset edellytykset oppilaitoksen ylläpitämiseen ja koulutuksen järjestämiseen. Oppilaitosta ei voida perustaa taloudellisen voiton tavoittelemiseksi. Ylläpitämisluvassa määrätään ylläpitäjää ja oppilaitosta koskevien tietojen lisäksi oppilaitoksen koulutustehtävä, opetuskieli sekä tarvittaessa erityinen koulutustehtävä ja muut koulutuksen järjestämiseen liittyvät ehdot. Muutoksista ylläpitämislupaan päättää opetus- ja kulttuuriministeriö. Lain mukaan kansanopistot voivat ylläpitämisluvan mukaisessa koulutustehtävässään painottaa myös arvo- ja aatetaustaansa, kasvatustavoitteitaan tai erityisiä koulutustehtäviään. Kunta tai kuntayhtymä voi lain mukaan yhdistää vapaan sivistystyön oppilaitoksensa muuhun ylläpitämäänsä oppilaitokseen.

Laki vapaasta sivistystyöstä käsittelee myös oppilaitosten muita tehtäviä. Sen mukaisesti vapaan sivistystyön oppilaitokset voivat myös järjestää koulutusta tukevaa tai siihen läheisesti liittyvää kehittämis- ja palvelutoimintaa. Vapaan sivistystyön oppilaitosten järjestämästä perusopetuksesta, lukiokoulutuksesta, ammatillisesta kou-

lutuksesta sekä taiteen perusopetuksesta säädetään perusopetuslaissa (628/1998), lukiolaissa (629/1998), ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998) ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998).

- 2.2. -

Vapaan sivistystyön rakenne- ja rahoitustyöryhmän ehdotukset sekä uudistuneet vapaan sivistystyön säädökset 1.1.2016

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 18.12.2013 työryhmän selvittämään ja tekemään ehdotuksensa vapaan sivistystyön rakenteen ja rahoitusjärjestelmän muutostarpeista sekä ehdotusten kustannusvaikutuksista (Opetusministeriö 2014). Sen taustalla oli hallituksen päätös rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanosta, jonka mukaan myös vapaassa sivistystyössä toteutetaan rakenne- ja rahoitusuudistus. Tavoitteena oli toiminnan ennakoitavuuden parantamiseksi määritellä vapaan sivistystyön toiminnan volyymin ylläpitäjälähtöiset rahoituksen reunaehdot sekä selkeyttää ja ajantasaistaa rahoituksen määräytymisperusteet. Työryhmä asetti jaostot oppilaitosmuotokoh- taisia selvityksiä varten. Työryhmä teki kansanopistojen osalta seuraavat esitykset:

- Vapaan sivistystyön rakenteellinen uudistaminen toteutetaan ylläpitäjälähtöisesti. Ministeriö arvioi, että ylläpitämislupien edellyttämät taloudelliset edellytykset täyttyvät myös rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanon jälkeen.
- Rahoituksen ennakoitavuutta parannetaan kiintiömällä valtaosa kansanopistojen valtionosuudesta.
- Kansanopistojen rahoituksen porrastuksia ajantasaistetaan ja luovutaan yksikköhintaan tehtävistä vähennyksistä.
- Käytössä olevat valtionosuuslajit säilytetään. Kansanopistojen suoritteena on edelleen opiskelijaviikko.
- Etäopetuksen hinta on sama kuin lähiopetuksen hinta. Kansanopistoilla otetaan valtionosuusperusteena käyttöön työssäoppiminen. Kansanopistojen vähintään 8 viikon mittaisissa koulutuksissa sekä etäopetusta ja työssäoppimista sisältävissä koulutuksissa tulee olla opetussuunnitelma.
- Kansanopistojen yhtenäisen opintojakson vähimmäispituus on 10 tuntia.

Rahoitusjärjestelmän muutoksia koskeneet säädökset tulivat voimaan vuoden 2016 alusta. Muutokset koskivat lakia vapaasta sivistystyöstä (632/1998) ja asetusta vapaasta sivistystyöstä (805/1998). Säädöksiä kuvataan rahoituksen osalta tässä selvityksessä myöhemmin talouden käsittelyn yhteydessä.

Työryhmä esitti myös, että vapaan sivistystyön valtionosuusrahoituksella järjestettävä maahanmuuttajien omaehtoinen kotoutumiskoulutus tulisi resursoida siten, että koulutuksesta ei tarvitse periä opiskelijamaksuja.

- 2.3. -

**Suomen kansanopistojen ylläpitäjät ja ylläpitämismuodot
vuonna 2016**

Ylläpitämislupa kansanopistotoiminnan järjestämiseen oli vuonna 2016 Suomessa yhteensä 77 kansanopiston ylläpitäjällä. Nämä ylläpitäjät ja niiden ylläpitämät opistot on lueteltu liitteessä 1. Kansanopistojen ylläpitäjinä oli vuonna 2016 48 kannatusyhdistystä, 16 säätiötä, viisi (5) osakeyhtiötä, viisi (5) kuntayhtymää, kaksi (2) kuntaa, yksi (1) muu sekä Ahvenanmaan maakunta, jolla on oma kansanopistoansa koskeva laki.

Alla olevassa taulukossa 1 vertaillaan kansanopistojen ylläpitäjämuitoja vuosien 2009 ja 2016 välillä.

Taulukko 1. Kansanopistojen ylläpitämismuodot vuosina 2009 ja 2016

YLLÄPITÄJÄ	%-OSUUS KAIKISTA V. 2009	%-OSUUS KAIKISTA V. 2016
Yhdistys	58,4	62,3
Säätiö	22,5	20,8
Osakeyhtiö	9	6,5
Kunta	2,2	2,6
Kuntayhtymä	5,6	6,5
Muu	2,2	1,3

Toimintansa lopettaneet opistot on lueteltu liitteessä 2. Tarkasteluajanjaksolla 2009–2016 on toimintansa lopettanut kymmenen opistoa fuusion tai toiminnan loppumisen vuoksi.

Keskeiset kansanopistojen rakenteelliset muutokset vuosina 2009–2016

Opetusministeriön vuonna 2009 käynnistämä vapaan sivistystyön oppilaitos- ja ylläpitäjärakenteen uudistaminen sisältänyt useita eri vaiheita. Niitä on esitelty tarkemmin Vapaa Sivistystyö ry:n julkaisussa Vapaan sivistystyön oppilaitosfuusiot (Harju, A. ja Saloheimo, S. 2016).

Ensimmäinen vapaata sivistystyötä koskenut rakenteellinen kehittämisohjelma toteutettiin opetusministeriön toimesta, vapaan sivistystyön eri oppilaitosmuotoja ja ylläpitäjiä edustavien järjestöjä kuullen vuosina 2009–2012. Sen tavoitteeksi opetusministeriö asetti kehittää ylläpitäjä- ja oppilaitosrakennetta niin, että vapaa sivistystyö pystyy vastaamaan kasvaviin ja uudistuviin tehtäviin myös jatkossa. Pyrkimyksenä oli vapaan sivistystyön eri oppilaitosmuotojen ja ylläpitäjien omien tavoitteiden huomioonottaminen sekä tältä pohjalta syntyneiden aloitteiden ja yhteistyösuunnitelmien tukeminen. Rakenteellisen kehittämisen ohjelma perustui vapaan sivistystyön kehittämisohjelman loppuraportin ehdotuksille (Opetusministeriö 2009a). Ehdotukset jakautuivat 1) vapaan sivistystyön tehtäviä ja lainsäädännön uudistamistarpeita koskeviin ehdotuksiin, 2) rahoitusjärjestelmän uudistamista koskeviin ehdotuksiin, 3) oppilaitos- ja ylläpitäjärakenteen kehittämistä koskeviin ehdotuksiin sekä 4) laatua ja vaikuttavuutta parantaviin toimenpiteisiin. Ministeriön näkemyksen mukaan ylläpitäjä- ja oppilaitosrakenteen kehittämistarpeet koskivat tuolloin konkreettisimmin kansanopistoja. Opetusministeriön kutsuma selvitysmies Pentti Yrjölä arvioi 29 pienen ja vähän vapaan sivistystyön koulutusta järjestävän kansanopiston ylläpitäjän opiston toiminnan sekä kokosi niiden selvitykset rakenteellisesta kehittämisestä vuonna 2011.

Monialaisia kansanopistoja on koskenut samanaikaisesti myös ammatillisen koulutuksen järjestäjätieverkon kokoamisprosessi. Sitä koskevassa suosituksessa vuonna 2009 (Opetusministeriö 2009b) todetaan, että 23 kansanopistoa toimii ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjinä. Näistä yhdeksällä ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen oli merkittävä suhteessa kokonaistoimintaan (vaihteluväli 72–96%). Ammatillisen koulutuksen järjestäjätieverkon rakenteellinen kehittäminen on jatkunut kokonaisuutena vuosikymmenen ajan ja jatkuu edelleen opetus- ja kulttuuriministeriön 26.5.2016 käynnistämällä hankkeella.

Rakenteellisen uudistamisen toimenpidekokonaisuuksiin kuului osana myös yläpitäjille myönnettävät rakenteellisen kehittämisen avustukset. Niitä on myönnetty opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta vuodesta 2010 lähtien. Vuonna 2010 hakemuksista valittiin kahdeksan kansanopistojen mallihanketta, jotka saivat avustusta yhdistymissuunnitelmien valmisteluun. Näissä hankkeissa arvopohjaltaan samankaltaiset (grundtvigilaiset opistot, evankelisuuden, herännäisyyden ja lestadiolaisuuden arvopohjilla toimivat opistot sekä lähellä työväenliikettä toimivien opistojen hankkeet). Näistä hankkeista mikään ei johtanut yhdistymisen toteuttamiseen, vaan lähinnä opistojen yhteistyöverkoston tiivistymiseen ja joidenkin konsortiosopimusten syntyyn. Kansanopistojen keskinäisiin (sopimusperusteisiin) yhteistyöverkostoihin kuului Kansanopistoyhdistyksen vuonna 2009 tekemän selvityksen mukaan tehdyn selvityksen mukaan noin 2/3 opistoista. Osa näistä verkostoista toimii edelleen. (Harju, A. ja Saloheimo, S. 2016)

Kansanopistokentässä on verkostomaisten yhteistyömallien rinnalla rakennettu oppilaitosten yhteenliittymiä. Niitä ovat toteuttaneet seuraavat opistot:

- Axxell Oy
- Seurakuntaopisto (Sisälähetysseuran opisto, Luther-opisto, opintokeskus Agricola, Partaharjun opisto, Jaakkiman kristillinen opisto, Lapuan kristillinen opisto, Kristliga Folkhögskolan i Nykarleby, ammatillinen koulutus)
- Kuusamo-opisto (kansanopisto, kansalaisopisto, kesäyliopisto)
- Evangeliska Folkhögskolan i Svenskfinland (Vasa ja Hangö)
- Kiljavan opisto (Siikaranta-opisto, Voionmaan opisto)
- Oriveden Opisto (osaksi Ahlmanin ammatti- ja aikuisopistoa)
- Oulun diakonialaitoksen säätiö (Ylitornion kristillinen opisto)

Opistojen yhteenliittymiä on esitelty tarkemmin sekä Vapaa Sivistystyö ry:n julkaisussa Vapaan sivistystyön oppilaitosfuusiot (Harju, A. ja Saloheimo, S. 2016) sekä Kansanopistoyhdistyksen tapauskuvauksia kokoavassa raportissa Case-esimerkkejä kansanopistojen rakenteellisesta kehittämisestä (Kansanopistoyhdistys 2016).

Vuonna 2015 käynnistettiin selvitys kansanopistojen ammatillisen koulutuksen rakenteellisesta kehittämisestä osakeyhtiömallia hyödyntäen (Vatanen, E. 2015) Tehtävänä oli selvittää, millainen osakeyhtiömalli sopisi parhaiten kansanopistoille ja vastaisi valtiovallan asettamiin rakenneuudistusvaatimuksiin sekä muihin haasteisiin ammatilliselle koulutukselle ja vapaalle sivistystyölle. Selvitystyössä oli mukana 22 opistoa. Selvityksessä mukana olleiden Kankaanpään Opiston, Kanneljärven Opiston ja Pohjois-Savon Opiston osakeyhtiöhanke on aiesopimusvaiheessa helmikuussa 2017.

Kansanopistot ovat saaneet opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämiä rakenteellisen kehittämisen avustuksia yhteistyö ja fuusiohankkeisiin vuosina 2010–2016 seuraavan taulukon 2 mukaisesti.

Taulukko 2. OKM:n myöntämät rakenteellisen kehittämisen avustukset vuosina 2010-2016

VUOSI	AVUSTUSTEN MÄÄRÄ €
2010	250 000
2011	200 000
2012	200 000
2013	-
2014	400 000
2015	400 000
2016	400 000

- 2.5. -

Vuonna 2016 ylläpitämissuissa tapahtuneita muutoksia

Edellä kuvatulla tavalla laki (632/1998) ja asetus (805/1998) vapaasta sivistystyöstä astuivat uudistettuina voimaan 1.1.2016. Uusittujen säädösten mukaisesti kansanopistoissa etäopetuksen rahoitus olisi sama kuin lähiopetuksen ja edelleen kansanopistojen suoritelmämäärästä päätettäessä etäopetuksena annettuja suoritteita otetaan huomioon korkeintaan 20 % lähiopetuksena annettujen suoritteiden määrästä. Tämä osuus määritellään toteutuneista lähiopetuksen opiskelijaviikkojen kolmen vuoden keskiarvosta. Sen yli meneviä etäopetuksen opiskelijaviikkoja ei huomioida suoriteperusteena myönnettävien opiskelijaviikkojen määrän laskennassa. Tästä poiketaan niiden osalta, joilla etäopetus on mainittu osana ylläpitämissuun mukaista koulutustehtävää. Seitsemällä kansanopistolla etäopetus oli kirjattuna osaksi ylläpitämissuun mukaista koulutustehtävää vuoden 2016 loppuun mennessä. Uudistuneiden säädösten voimaan tulon jälkeen kuudelle kansanopiston ylläpitäjälle on myönnetty lupa sivutoimipisteen perustamiseen.

Kansanopistot koulutuspalvelujen tuottajina

- 3.1. -

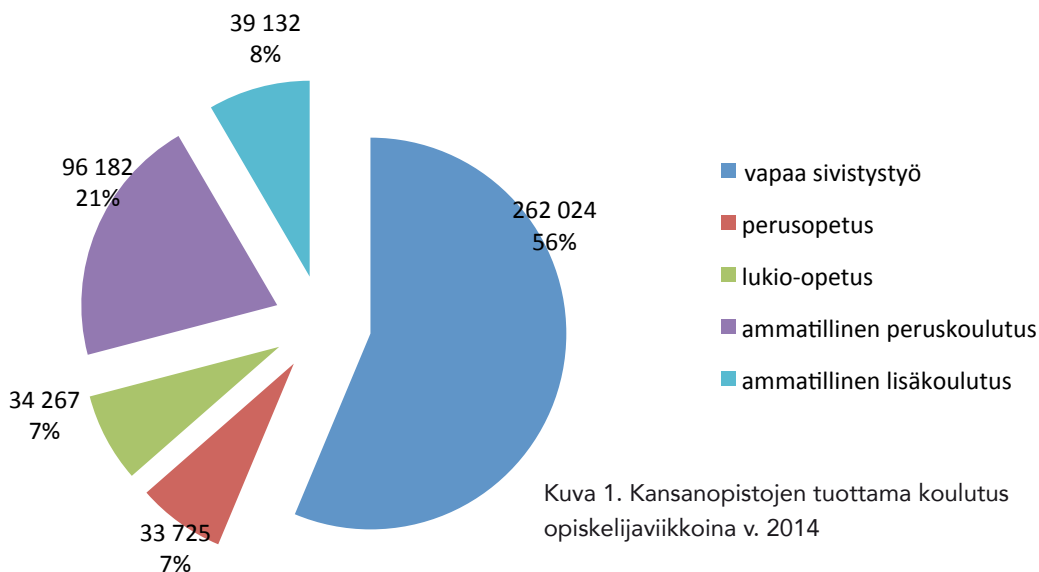
Kansanopistojen koulutustarjonnan kokonaisuus

Kansanopistot ovat monimuotoisia, nuorten ja aikuisten oppilaitoksia. Ne järjestävät usean eri lainsäädännön ja rahoituksen alaista koulutusta, kuten edelläkin on kuvattu. Vapaa sivistystyö on opistojen laajin koulutusmuoto tarkasteltaessa opiskelijamääriä ja valtionosuussuoritteita.

Kansanopistoista 38 järjestää ammatillista koulutusta. Ammatillista peruskoulutusta järjestää 24 opistoa. Kansanopistojen tarjoama ammatillinen koulutus keskittyy humanistiselle ja kasvatusalalle. Se pohjautuu opistotyön laajaan arvoperustaan ja järjestettävät tutkinnot ovat syntyneet osana kansanopistojen omaa toimintaa. Tutkinnot ovat olleet suorassa kytkennässä työelämään, joka on ollut erilaiset ohjausalan tehtävät, kuten seurakuntien lapsi- ja perhetyö sekä kuntien ja järjestöjen nuorisotyö. Tutkinnot ovat arvoperustaisia ja opistojen sivistystehtävän mukaisia.

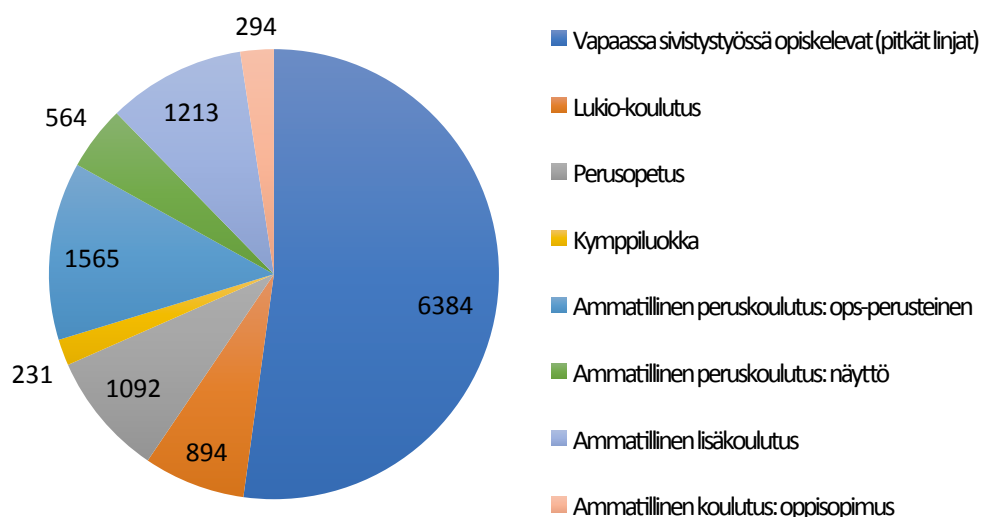
Kansanopistoissa järjestetään myös aikuisten perusopetusta ja lukiokoulutusta. Vuonna 2016 kansanopistoista 23 järjesti perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitettua perusopetusta ja niistä 4 perusopetukseen valmistavaa opetusta. Opistoissa on tarjolla myös perusopetuksen lisäopetusta eli 10-luokkaa sekä viidessä opistossa lukiokoulutusta.

Seuraavassa kuvassa 1 esitetään kansanopistojen järjestämien eri koulutusmuotojen suoritemäärät opiskelijaviikkoina. Rahoituksen osalta asiaa esitellään luvussa 4.

Kuva 1. Kansanopistojen tuottama koulutus opiskelijaviikkoina v. 2014

Kansanopistojen pitkäkestoisessa koulutuksessa opiskelee vuosittain noin 12 000–13 000 opiskelijaa. Syksyllä 2016 kansanopistojen erilaisissa pitkäkestoisissa koulutuksissa opiskeli 12 237 opiskelijaa. Kuvassa 2 on esitetty opiskelijoiden jakautuminen eri koulutusmuotoihin. Luvut perustuvat Kansanopistoyhdistyksen 20.9.2016 keräämään opiskelijatilastoon (SKY tietokanta, opiskelijatilasto 2016).

Kuva 2. Kansanopistojen pitkäkestoisissa opinnoissa opiskelevien määrät syksyllä 2016.

Kansanopistojen pitkäkestoisilla linjoilla opiskelevista opistolla asui syksyllä 2016 3752 opiskelijaa, joista 1984 oli vapaan sivistystyön pitkien linjojen opiskelijoita. Vapaan sivistystyön pitkien linjojen opiskelijamäärästä (6384) 23,7% (1513) oli maahanmuuttajataustaisia.

- 3.2. -

Kansanopistojen erilaiset palvelutehtävät koulutuksen kentässä

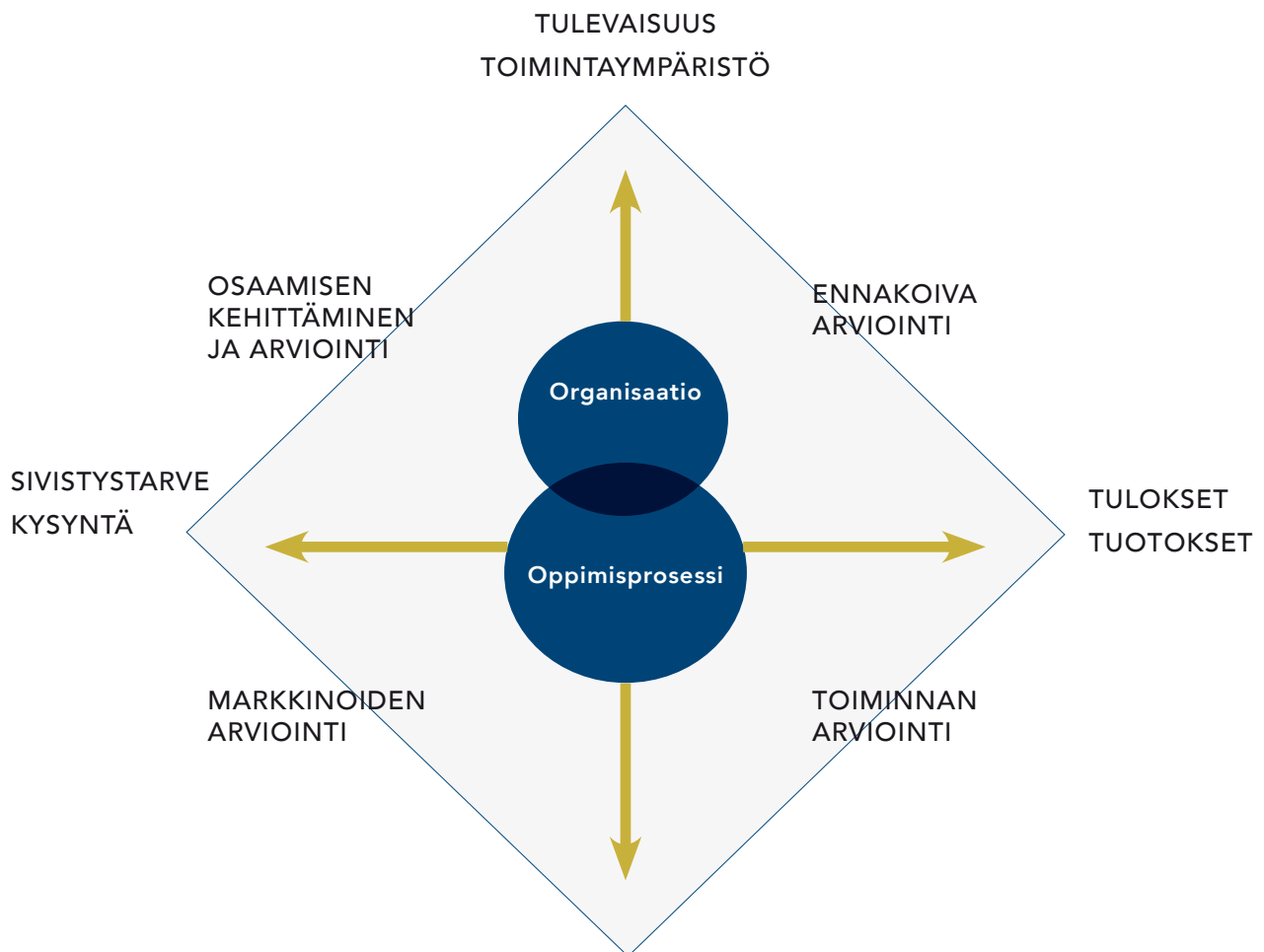
Kansanopistojen tuottamat palvelut ovat laaja-alaisia ja useille kohderyhmille suunnattuja. Kansanopistojen palvelut suuntautuvat sellaiseen koulutukseen ja kasvatukseen, mitä muut palveluntuottajat eivät samassa mitassa tarjoa. Kansanopistojen toiminnan ytimenä on vapaan sivistystyön koulutus ja internaattipedagogiikka. Tarkasteltaessa opistojen kotisivujen kuvauksia ja ylläpitämislupien koulutustehtävämäärittelyjä opistojen arvoperustassa ja tehtävässä painottuvat keskeisinä yhteisinä periaatteina ihmisläheinen, välittävä ja vastuullinen koulutus- ja kasvatustoiminta.

Kansanopistot tarjoavat palveluitaan asiakkailleen; opiskelijoille, heidän perheilleen ja maksaja-asiakkaalleen yhteiskunnalle. Opistojen toiminnan sisällön kannalta tärkeintä ovat tietysti opiskelijat, heidän sivistys- ja kasvutarpeensa. Opistot tarjoavat opiskelijoille asiakaspalvelua, jonka sisältö on oppimisen ja kasvun inhimillinen ohjaus sekä tukeminen. Yhteiskunnalle opistojen palvelu tuottaa kansalaisten sivistystason nousua, koulutettavuuden parantumista, nivelvaiheiden kitkatonta ylittämistä ja halpaa, nopeasti kysyntään taipuvaa ajanmukaista koulutuspalvelua. Näitä palveluja hyödyntävät paikallisesti kunnat, Aluehallintovirastot, ELY-keskukset, TE-toimistot ja muut yhteiskunnan toimijat. Kansanopistot tarjoavat matalan työllisyyden aikana myös edullisia kansalaisten oppimispalveluja; opiskelijat ovat kehittämässä itseään koulutuksessa, odottaessaan ammattiin johtavaa koulutuspaikkaa tai työhön pääsyään.

Kansanopistoyhdistys on koonnut (vuosina 2002, 2009, 2011 ja 2015) opistojen näkemyksiä niiden koulutuspalvelujen keskeisistä opiskelijaryhmistä. Erilaiset opiskelijoiden kohderyhmät voi tiivistää seuraavaksi ryhmittelyksi. Eri vuosina erilaiset kohderyhmät ovat saaneet erilaisen painoarvon opistojen strategioissa.

- Koulutuksen nivelvaiheissa olevat nuoret/nuoret aikuiset (esimerkiksi lukion päättäneet nuoret, omaa alaansa etsivät tai tietylle alalle pyrkivät nuoret)
- Maahanmuuttajat
- Syrjäytymisuhan alaiset ja vailla koulutuspaikkaa/työpaikkaa olevat nuoret (nk. NEET-ryhmä)
- Seniorit, ikääntyvät
- Erityisryhmät ja opinnollista kuntoutusta tarvitsevat
- Työttömät
- Tietystä alasta kiinnostuneet nuoret ja aikuiset (esimerkiksi taideala)
- Työelämästä vapaata pitävät aikuiset
- Työelämässä olevat aikuiset
- Alhaisen pohjakoulutuksen omaavat aikuiset
- Ammattijärjestöjen jäsenet
- Elämän taitekohdassa olevat aikuiset

Kansanopistojen toiminnan elinvoimaisuus edellyttää jatkuvaa toiminnan ja tuotettavien koulutuspalvelujen arviointia suhteessa muuttuvaan toimintaympäristöön. Tätä on mallinnettu seuraavalla kuvalla 3.

Kuva 3. Kansanopistojen toiminnan kuvaamisen malli

Kansanopistojen palvelujen hahmottelua yksilöiden ja yhteiskunnan tarpeiden näkökulmasta

KANSANOPISTOJEN KOULUTUS VASTAA OPISKELIJOIDEN KYSYNTÄÄN JA ON AJANMUKAISTA

Kansanopistojen koulutustarjonnan tarve tulee mitatuksi joka lukuvuosi uudelleen. Opiskelijat joko valitsevat tarjolla olevia koulutuksia tai eivät valitse. Opiskelijoiden tarpeisiin vastaavaan koulutukseen saadaan riittävästi opiskelijoita, mutta kysyntää vastaamattomiin koulutuksiin ei hakijoita riitä. Tästä huolimatta kansanopistot saattavat tarjota koulutuksia, joiden vetovoima on heikko ja kannattavuus olematon. Joskus voi olla strategisesti tärkeää jatkaa heikon vetovoiman koulutusta.

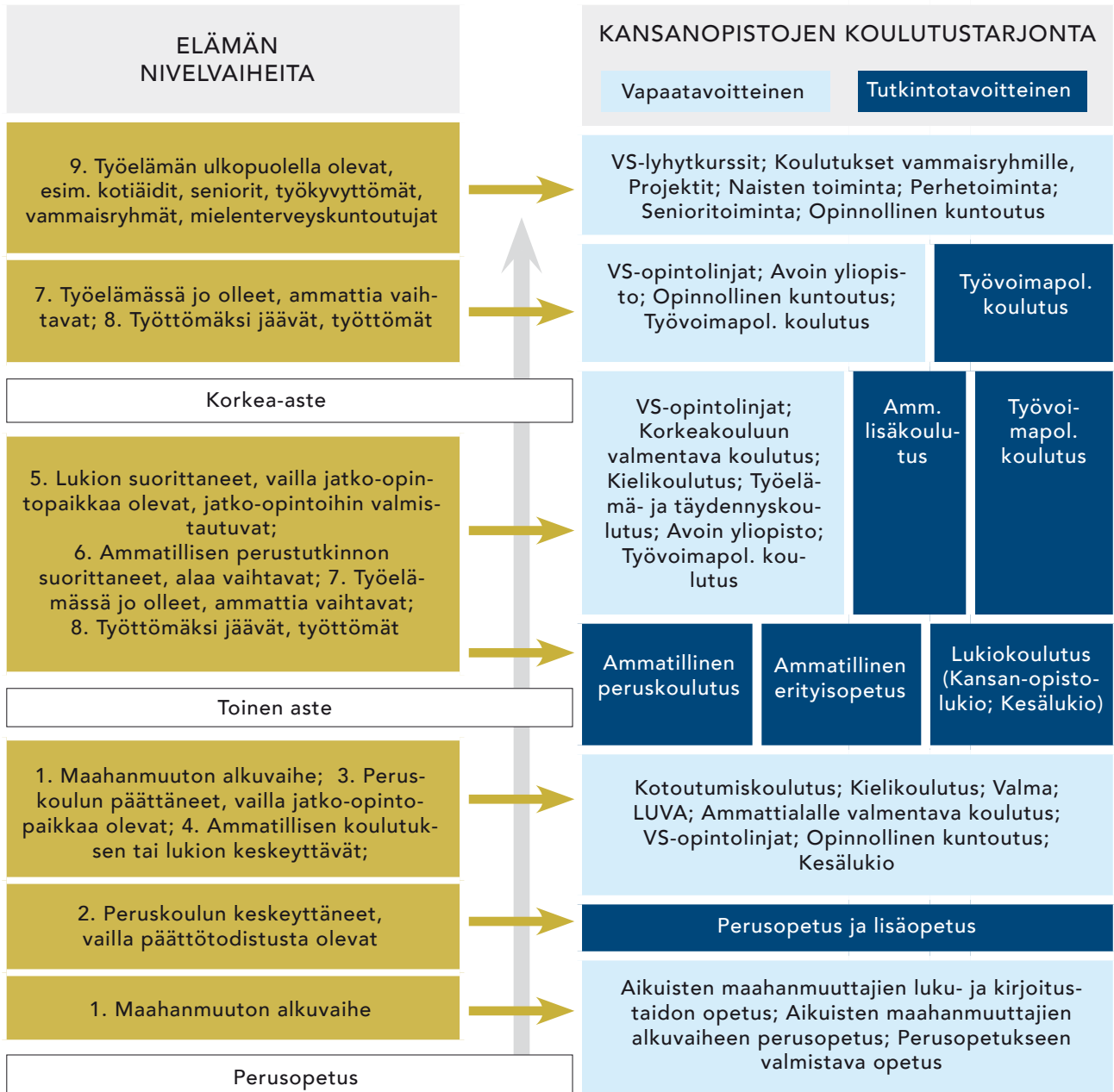
Tämä vuotuinen suosion mittausta on tehnyt useimmista kansanopistoista joustavia uusimaan ja kehittämään koulutustarjontaansa. Tarjonta myötäilee kysyntää. Koulutus pyritään rakentamaan ajanmukaiseksi ja vastaamaan tarpeita. Kansanopistotoiminta voidaan nähdä myös vahvasti markkinaehtoisena – opiskelijat äänestävät jaloillaan. Valtionosuuksien supistumisen myötä opiskelijamaksuja on nostettu tarkastelujaksolla (Kustannustilasto 2015, aikasarja 2009–2015) selvästi, lähes 25 %. Kuitenkin opiskelijahankinta on tästä huolimatta toiminut kohtuullisen hyvin, palvelu koetaan hintansa arvoiseksi.

NIVELVAIHEPALVELUT

Kansanopistot tarjoavat ratkaisuja moniin koulutusasteelta toiselle siirtymisen yhteydessä tuleviin ongelmiin ja esteisiin.

Vuonna 2013–2014 Kansanopistoyhdistyksen tekemässä selvityksessä kansanopistoissa järjestettävä koulutus ryhmiteltiin elämän eri nivelvaiheisiin soveltuvuutensa mukaan. Koulutus voitiin sijoittaa myös useampaan nivelvaiheeseen. Kartoituksessa, joka tehtiin lukuvuoden 2013–2014 järjestettävien koulutuksien pohjalta, jotka olivat Kansanopistoyhdistyksen tietokannassa, oli mukana yhteensä 734 koulutusta. Nivelvaiheita, joihin kartoituksessa sijoittui eniten koulutuksia olivat lukion suorittaneet vailla jatko-opintopaikkaa olevat, ammatillisen tutkinnon suorittaneet/alaa vaihtavat, työelämässä olleet/ammattia vaihtavat sekä työttömäksi jäävät/työttömät. Näihin nivelvaiheisiin soveltuvia koulutuksia kansanopistoissa löytyi kuhunkin ryhmään yli 500 kpl. Peruskoulunsa päättäneille ja vailla opiskelupaikkaa oleville sekä työelämän ulkopuolella oleville soveltuvia koulutuksia kansanopistoissa järjestettiin reilu 400 kpl kussakin ryhmässä. Vajaa 400 koulutusta soveltui ammatillisen koulutuksen tai lukion keskeyttäneille. Kansanopistoissa järjestettävistä koulutuksista alle 100 kpl on tarkoitettu ryhmille peruskoulun keskeyttäneet vailla päättötodistusta olevat sekä maahanmuuttajat.

Kansanopistojen tarjoamia koulutuspalveluita erilaisten koulutuksellisten nivelvaiheiden näkökulmasta on hahmotettu seuraavalla kuvalla 4.

Kuva 4. Kansanopistojen koulutuspalvelut nivelvaiheissa

Kansanopistojen koulutustarjonnassa on paljon elementtejä, jotka voidaan hahmottaa erilaisten koulutuksellisten nivelvaiheiden ja ihmisen elämän siirtymävaiheiden näkökulmasta. Nivelvaiheen käsitettä voidaan ajatella välitulana tai siirtymätilana. Välitulassa ihminen viivähtää hetken ja siirtyy onnistuneessa tilanteessa elämässään eteenpäin. Kansanopistojen koulutuksen tavoite tässä on täyttää se tarve, joka syntyy kun ihmiselle viivähtää välitulassa, erilaisissa koulutuksellisissa nivelvaiheissa tai elämän siirtymävaiheessa.

Tämän välitilan merkitys voidaan nähdä myös seuraavasti:

1. Ihmisen elämänvaiheiden yhteen sitojana → koulutukset toimivat sidoksena, joka nivoo menneisyyden ja tulevan.
2. Ihmisen työuran eheyttäjänä ja sitojana → koulutukset toimivat peilinä, jotka tunnistavat olemassa olevan osaamisen ja ohjaavat uusien tietojen ja taitojen äärelle.
3. Kasvatuksen, opetuksen ja ohjauksen yksilöllistäjänä → koulutukset vahvistavat ja paikkaavat aiemmin opittua erityisin, yksilöllisin opetuksen järjestelyiden avulla.
4. Erilaisten kulttuurien, arvojen kasvun- ja oppimisympäristöjen yhteen sitojana → koulutukset toimivat kulttuurien välisenä tulkkina, siirtävät jo hankittua osaamista uuteen toiminta- / kulttuuriympäristöön ja ohjaavat saavuttamaan uudessa kulttuuriympäristössä tarvittavia tietoja, taitoja, ymmärrystä.
5. Aiemmin opittua täydentävänä ja uusia valmiuksia luovana – Koulutukset tukevat opiskelijan oman osaamisen täydentämistä.
6. Uudenlaisen elämänalun luomisena → Koulutukset luovat osallistujalle mahdollisuuden saada puuttuvan osaamis- tai sivistyspohjan sekä tukevat opiskelijan itsetuntoa ja minäpystyvyyttä.

Tavoitteena on, että välitulassa viivähtäminen täyttää kunkin ihmisen yksilöllisen tarpeen, jotta hän voi taas hetken mennä eteenpäin valitsemassaan suunnassa ja toimia aktiivisesti yhteiskunnan jäsenenä.

Kansanopistot väylänä korkeakouluun tai yliopistoon

Kansanopistot tarjoavat merkittävän väylän jatko-opintoihin korkeakouluissa tai yliopistoissa. Kansanopistoista yli 30 tarjoaa avoimen yliopiston tai korkeakoulun opintoja. Kansanopistojen pitkät opintolinjat, joiden osana opiskellaan myös avoimen yliopiston/korkeakoulun opintoja ovat akateemisiin opintoihin valmentavia koulutuksia, jotka ovat kaikkien saatavilla, taloudellisesta asemasta ja kotipaikasta riippumatta. Kansanopistovuodet ovat nopeuttaneet merkittäväällä tavalla opiskelijoiden valmistumista yliopistosta tai korkeakoulusta. Kansanopisto-opintojen aikana opiskelijoiden korkeakouluvalmius paranee ratkaisevasti. Kansanopistojen vapaan sivistystyön linjat valmentavat akateemisiin opintoihin eivätkä ensisijaisesti pääsykokeisiin. Suomessa ja muissa Pohjoismaissa tehdyt selvitykset ja tutkimukset osoittavat, että akateemisia opiskeluvalmiuksia kehittävät opinnot ohjaavat onnistuneisiin valintoihin ja nopeuttavat valmistumista. Kansanopisto-opiskelun vaikuttavuus on tässä muodossa huomioitu niitä koskevassa lainsäädännössä Norjassa ja Ruotsissa (Ruotsissa myös korkeakoululaissa).

Kansanopistot koulutusressina ja reservinä

Kansanopistojen toiminnan joustava kehittäminen ja muutosvalmius ovat osoittautuneet erittäin merkittäviksi yhteiskunnallisissa murroskohdissa. Runsas turvapai-
kanhakijoiden määrä yllätti valtionhallinnon opetusviranomaiset 2015 syksyllä. Kansanopistot pystyivät nopeasti vastaamaan suuren opiskelijamäärän opintatarpeisiin. Toiminta on yhteiskunnalle edullista ja joustavaa. Kansanopistot toimivat joustavana sekä edullisena koulutusressina ja reservinä nopeissa muutostilanteissa.

Kansanopistot tarjoavat pienen kysynnän koulutusta

Kansanopistot ovat tuottaneet perinteisesti sellaista marginaalikoulutusta, jota muun koulutusjärjestelmän ei ole kannattanut järjestää. Internaattiopistoina ne ovat pystyneet kokoamaan koulutusta tarvitsevat jopa koko valtakunnan alueelta. Tällainen marginaalikoulutus on kuitenkin yksilöiden ja yhteiskunnan kannalta merkittävää ja tarpeellista. Pienille kohderyhmille suunnattu koulutus voi olla myös alueellisesti suunnattua ja alueellisesti tärkeää.

Kansanopistot antavat nuorille kasvatuspalveluja

Kansanopistojen merkittävä yhteiskunnallinen tehtävä koulutuksen lisäksi on opistoissa tehtävä pitkäjänteinen kasvatustyö. Monille nuorille vuosi kansanopistossa on itsenäisen elämän alkutaipaleen merkittävä ja arvokas sosiaalisten taitojen kasvu-

paikka ja elinikäisten ystävyyssuhteiden rakentamisvaihe. Opistoissa persoonallinen kasvu on osa koulutusta ja niveltää osaamisen, ammatillisen- ja persoonallisen kasvun toisiinsa ehjäksi kokonaisuudeksi.

Sisäoppilaitos turvallisena asuntona ja kasvuympäristönä

Kansanopistojen kasvatustyön ytimessä on internaatit ja niissä asumisen lisäksi tapahtuva kasvatus- ja opetustyö. Nuoret saavat kasvuaineiksia persoonansa kehittämiseen, elämänhallintataitoja, arjen taitoja, sosiaalisia taitoja ja kokemusta hyväksyvistä ilmapiiristä ja ympäristöstä. Kansanopistot järjestävät myös juuri sellaista ammatillista koulutusta, joka sopii erityisen hyvin toteutettavaksi internaatin yhteydessä (esim. NUVA, LAPE).

Sosiaalisen voimaannuttamisen tehtävä

Kansanopistojen toiminnalle on keskeistä ihmissläheinen ja asiakasta kunnioittava työskentelyote. Monelle koulussa huonosti menestyneelle ja viihtyneelle nuorelle kansanopisto on ensimmäinen oppimisympäristö, jossa nuori kokee tulevansa kuulluksi, nähdyksi ja otetuksi vakavasti. Tämä luo elämänhalua, kouluviihtyvyyttä, oppimisintoa ja vahvistaa itsetuntoa. Monille kokemus antaa uuden alun opiskeluun ja aikuisuuteen siirtymiseen.

Kansanopistot tarjoavat ideologisesti sitoutunutta opetusta

Osalla kansanopistoja on vahva uskonnollinen tai muu aatteellinen taustaideologia tai vahvasti sitoutunut taustayhteisö. Nämä opistot tarjoavat aatteellisesti sitoutunutta ja suuntautunutta koulutusta. Tämä palvelee hyvin taustayhteisön koulutustarpeita. Tällaiseen koulutustarjontaan yhteiskunnan muut koulutuspalvelut eivät ulotu.

Kansanopistot tarjoavat opetusta monilla kielillä

Kansanopistot palvelevat asiakkaitaan suomen lisäksi toisella kotimaisella kielellä, viittomakielellä sekä tarvittaessa lukuisilla muilla kielillä (maahanmuuttajat).

Kuntarajat ylittävää koulutustoimintaa

Kansanopistot tarjoavat monenlaista koulutusta yli kuntarajojen. Opiskelijat voivat osallistua esimerkiksi aikuisten perusopetukseen ja perusopetuksen lisäopetukseen mistä tahansa kotikunnasta. Tämä palvelee erityisesti maahanmuuttajia, jotka joutuvat siirtymään vastaanottokeskusten välillä kesken lukuvuoden.

Kansanopistot alueensa palveluntarjoajia

Suuri osa kansanopistoista järjestää taloutensa tai toimintansa tueksi tai osana taustayhteisönsä toimintaa maksullista palvelutoimintaa; majoitusta, ruokailua, catering-palveluja, leirejä, asiakastilaisuuksia jne. Näiden tavoitteena on nostaa resurssien käyttöastetta ja tehdä tuottoa. Palvelutoiminta on usein osa opiston ja lähiympäristön yhteistä toimintaa. Opistot toimivat alueensa ihmisten yhteisöllisten palveluiden tuottajina ja toimipisteinä. Opistot toimivat alueensa yhteisöllisyyden rakentajina ja vaalijoina.

Palvelukykyinen verkosto

Kansanopistot muodostavat maanlaajuisen verkoston, jonka palvelut ovat käytettävissä maantieteellisesti kattavasti. Tuotetuista opiskelijaviikoista, taloustilastoista, koulutuskysynnästä ja opiskelijatilastoista päätellen kansanopistojen palvelukyky on yhteiskunnallisesti arvokasta, yksilöille merkittävää, haluttua ja ainutlaatuista.

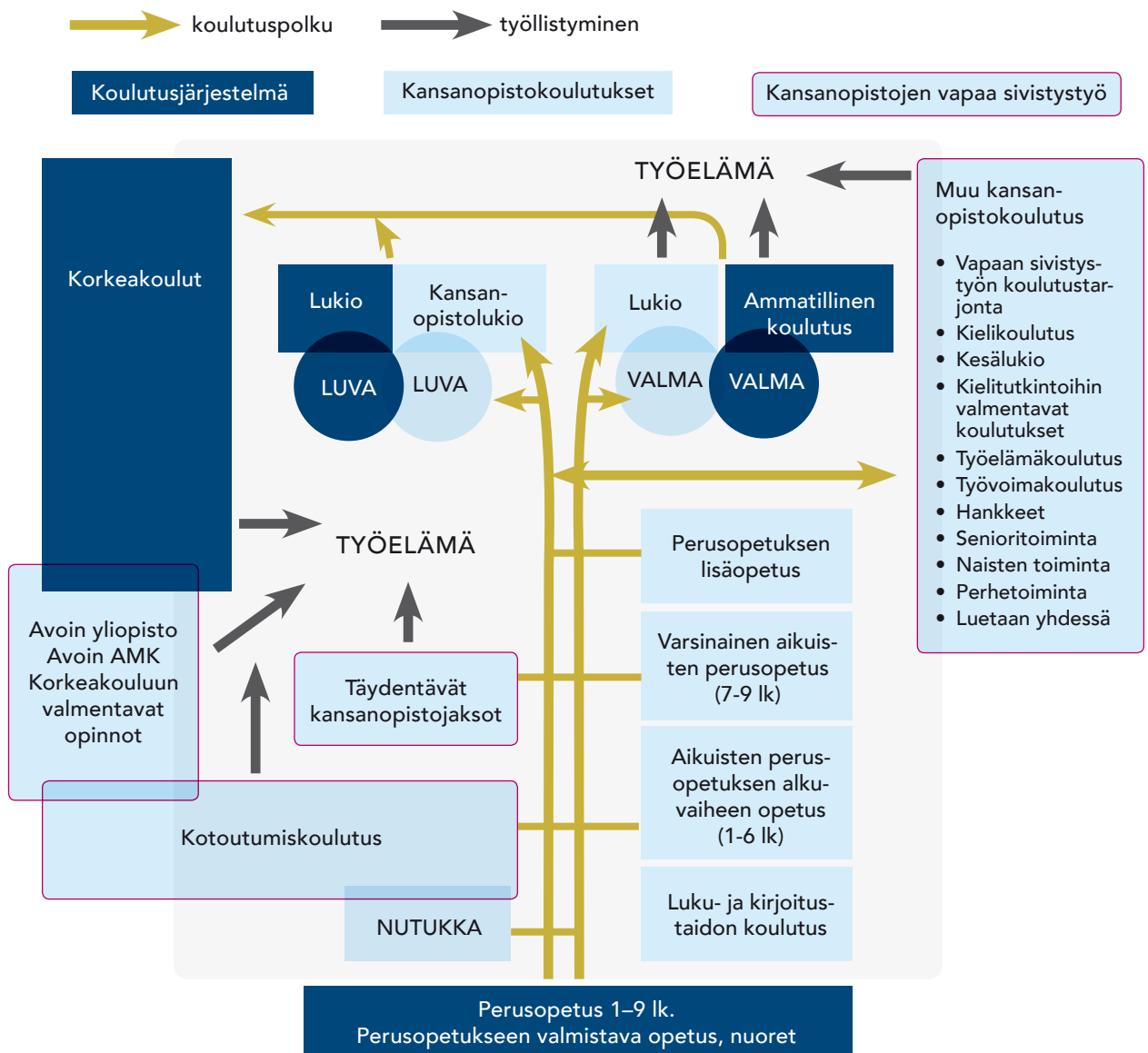
Kansanopistojen yhteiskunnalliset koulutustehtävät ja erityiset asiakasryhmät

Erityisiä kansanopistojen koulutuspalveluiden kohderyhmiä ovat mm. vammaiset, maahanmuuttajat, oppimisvaikeuksia kokevat, alhaisen pohjakoulutuksen omaavat ja työttömät. Erityisryhmien koulutukseen osallistumisen helpottamiseksi on luotu opintotestelijärjestelmä, jolla voidaan helpottaa niiden opiskelua, joilla ei ole mahdollisuutta rahoittaa opintojaan itse (esim. maahanmuuttajat, työttömät).

Kansanopistot, joiden erityisenä tehtävänä on työelämän aktiiviseen kansalaisuuteen ja työolojen kehittämiseen tarkoitettu koulutus, kouluttavat erityisesti työpaikkojen luottamushenkilöitä, luovat heille työelämävalmiuksia ja osaamista työyhteisöjen kehittämiseen sekä työelämän normien hallintaan.

Maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden määrä on kasvanut viime vuosina runsaasti. Kansanopistojen koulutustarjonnan kokonaisuus maahanmuuttajataustaisille nuorille ja aikuisille on laaja ja monipuolinen. Kansanopistot voivat tarjota maahanmuuttajille katkeamattoman koulutuspolun Suomeen tulosta työelämään siirtymiseen saakka (kuva 5). Ne myös kykenevät reagoimaan nopeasti maahanmuutossa tapahtuviin muutoksiin. Yli puolet kansanopistosta (noin 40 opistoa) järjestää maahanmuuttajille suunnattuja koulutuksia (SKY tietokanta, opiskelijatilasto 2016). Lisäksi opistot järjestävät maahanmuuttajataustaisille opiskelijoille aikuisten perusopetusta, lisäopetusta, työvoimapolitiittista hankintakoulutusta ja alaikäisille nuorille turvapaikanhakijoille tarkoitettua ns. Nutukka-koulutusta (Opetushallitus 2016a). Kansanopistojen panosta kotoutumisen edistämässä kehitetään viranomaisyhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön, sisäministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön sekä Migrin ja Opetushallituksen ja alueellisten viranomaisten ja kuntien sekä muiden oppilaitosten ja työelämän järjestöjen kanssa.

KANSANOPISTOT MAAHANMUUTTAJAN KOULUTUSPOLULLA

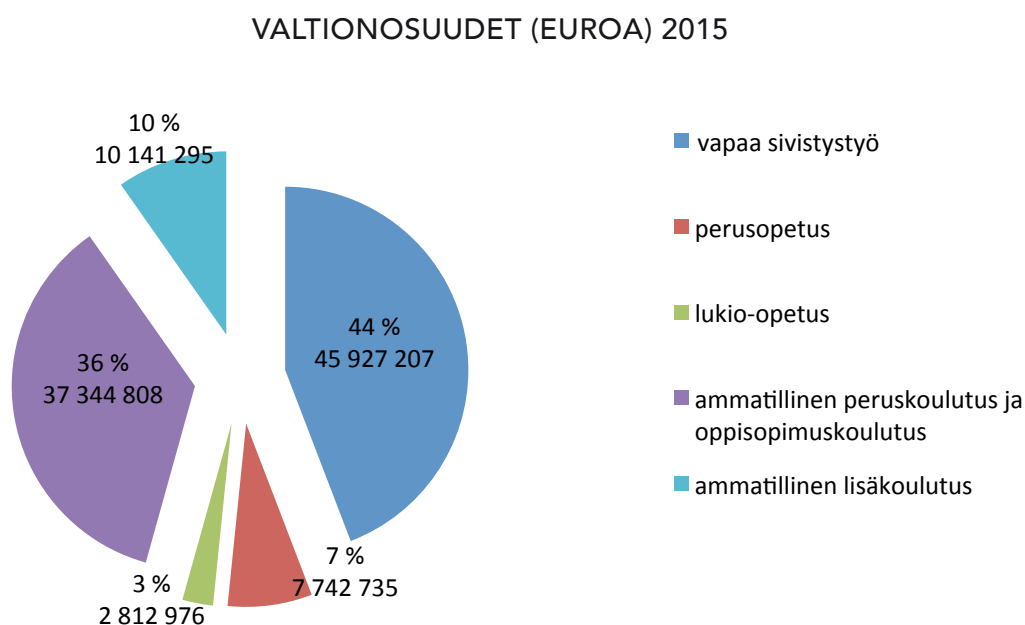
Kuva 5. Kansanopistojen maahanmuuttajakoulutuksen tarjonta (mukaiillen Suoraniemi, M. ja Pantsar, T. 2013)

Vammaisille on kansanopistoissa monenlaista koulutustarjontaa. Kahdella kansanopistolla on pääasiallisena koulutustehtävänä vaikeasti vammaisten koulutus, nämä ovat Lehtimäen Opisto ja Kuurojen kansanopisto. Ne keskittyvät toiminnassaan omien asiakasryhmiensä erityistarpeista nouseviin koulutuspalveluihin. Seitsemän opistoa järjestää erityisenä koulutustehtävänä koulutusta vaikeasti vammaisille opiskelijoille ja lisäksi noin kymmenen opistoa järjestää koulutusta vaikeasti vammaisille opiskelijoille muun koulutuksen rinnalla.

Kansanopistojen talous

Kansanopistojen rahoitus

Kansanopistojen kokonaisrahoitus muodostuu useista eri toiminnoista. Seuraavassa kuvassa 6 on kuvattu opistojen valtionosuusrahoituksen muodostumista. Vuonna 2015 valtionosuustuloista 44% muodostuu vapaan sivistystyön valtionosuuksista ja 46% ammatillisen koulutuksen.

Kuva 6. Kansanopistojen valtionosuusrahoitus vuonna 2015

4.1.1. KANSANOPISTOJEN VAPAAN SIVISTYSTYÖN VALTIONOSUUDET

Valtionrahoituksen perustan muodostaa laskennallinen valtionosuus koulutuksen käyttökustannuksiin. Kansanopistojen valtionosuusrahoitus määräytyy opetus- ja kulttuuriministeriön vahvistaman opiskelijaviikkojen määrän ja opiskelijaviikkoa kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella. Seuraavassa taulukossa 3 on kuvattu kansanopistojen vapaan sivistystyön valtionosuus ja -avustusmäärärahat sekä opiskelijaviikkojen enimmäismäärä valtion talousarviossa vuosina 2009-2017.

Taulukko 3. Kansanopistojen vapaan sivistystyön määrärahat valtion talousarviossa 2009–2017

VUOSI	VALTIONOSUUS- MÄÄRÄRAHAT €	VALTIONAVUSTUS- MÄÄRÄRAHAT €	YHTEENSÄ €	OPISKELIJAVIIKKOJEN ENIMMÄISMÄÄRÄ TA:SSA
2009	48 772 000	1 911 000	50 683 000	294 530
2010	49 035 000	2 550 000	51 585 000	289 052
2011	50 698 000	2 650 000	53 348 000	295 052
2012	48 724 000	2 500 000	51 224 000	269 216
2013	48 724 000	2 500 000	51 224 000	269 216
2014	48 384 000	3 180 000	51 564 000	266 724
2015	46 694 000	2 330 000	49 024 000	255 187
2016	46 165 000	2 770 000	48 935 000	255 658
2017	43 790 000	2 622 000	46 412 000	241 834

Vapaan sivistystyön rakenne- ja rahoitustyöryhmässä ja sen kansanopistojaostossa (opetus- ja kulttuuriministeriö 2015) pidettiin tärkeänä, että kansanopistot voisivat ennakoida rahoitustaan riittävällä tavalla siten, että opistojen olisi mahdollista rakentaa selkeät toiminnalliset profiilit. Ennen vuotta 2016 voimassa olleessa rahoitusmallissa oli syntynyt tilanne, jossa valtionosuus turvattiin tuottamalla suoritteita yli rahoitettavien suoritteiden tason. Tätä mallia ei pidetty ennakoitavana. Erityisesti myönnettyjen ja toteutettujen opiskelijaviikkojen eron kasvua pidettiin kansanopistojen talouden kannalta erittäin haitallisena. Taloushallinnon näkökulmasta tieto rahoituksesta tulisi saada riittävän ajoissa, jotta oppilaitoksessa voidaan ryhtyä sen edellyttämiin toimenpiteisiin. Ratkaisumallina rahoituksen ennakoitavuuden parantamiseen nähtiin opiskelijaviikkojen kiintiöiminen.

Kansanopistojen valtionosuusrahoitus vapaan sivistystyön koulutuksen käyttökustannuksiin on määräytynyt vuodesta 2016 lähtien (Opetushallitus 2016b) pääsääntöisesti seuraavasti

- Kansanopistojen vuotuinen valtionosuuden peruste lasketaan kertomalla sille vahvistettu opiskelijaviikkojen määrä opiskelijaviikkoa kohden määrätyllä yksikköhinnalla. Yksityisille kansanopistoille myönnettävän valtionosuuden määrä on 57 prosenttia edellä mainitulla tavalla lasketusta valtionosuuden perusteesta.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksen perusteeksi vahvistamat opiskelijaviikkomäärät määräytyvät 90 prosenttisesti opistokohtaisten kiintiöiden mukaan, jolloin opistojen vuosien 2009–2013 toteutuneiden opiskelijaviikkojen keskiarvo suhteutetaan kaikkien opistojen keskiarvoista yhteenlaskettuun määrään ja rahoitusvuodelle jaettavissa olevien opiskelijaviikkojen tasoon. Opistojen välinen suhteellinen osuus jaettavissa olevista opiskelijaviikoista

pysyy vuosittain samana ja kiintiöiden laskennan perusteena olevat vuodet eivät myöskään muutu.

- Rahoituksen perusteeksi vahvistettavien opiskelijaviikkojen määrästä 10 % muodostuu ns. liikkuvasta osasta.
- Jos etäopetuksen antaminen ei ole kansanopiston ylläpitämisluvassa mainittu koulutustehtävä, otetaan oppilaitoksen valtionosuuden perusteena käytettäviä opiskelijaviikkoja laskettaessa etäopetuksen ja työssäoppimisen opiskelijaviikkojen yhteismäärästä huomioon enintään 20 prosenttia oppilaitoksen kaikista toteutuneista lähiopetuksen opiskelijaviikoista. Työssäoppimisen opiskelijaviikoista otetaan kuitenkin aina huomioon enintään 20 prosenttia oppilaitoksen kaikista toteutuneista lähiopetuksen opiskelijaviikoista.
- Mikäli opiston kolmen vuoden toteutuneiden opiskelijaviikkojen keskiarvo jää alle myönnettävissä olevan suoritämäärän, opistolle myönnetään korkeintaan keskiarvon mukainen määrä suoritteita.

Vuonna 2017 muutoksia yksikköhintaan ja rahoituksen laskemiseen aiheuttivat kilpailukykysovimuksen myötä tehdyt muutokset.

Kansanopiston vapaan sivistystyön yksikköhinta lasketaan seuraavasti:

(pohja-arvo x opiskelijaviikot + korotus -% x pohja-arvo x korotettavat opiskelijaviikot): opiskelijaviikot

Yksityisen kansanopiston ylläpitäjän yksikköhintaa korotetaan arvonlisäveron osalta 6,64 %:lla (L 632/1998, 13 a §).

Yksikköhintaa korotetaan seuraavien porrastustekijöiden perusteella (A 805/1998, 3§):

- opistossa majoitettujen opiskelijoiden opiskelijaviikkojen osalta 30%
- vaikeasti vammaisten opiskelijaviikkojen osalta 97% kansanopistoille, joiden pääasiallisen koulutustehtävän muodostaa vaikeasti vammaisille järjestettävä koulutus (ns. erityiskansanopistot), ja 32% kansanopistoille, joiden koulutustehtävään kuuluu osana vaikeasti vammaisille järjestettävä koulutus
- niistä opiskelijaviikoista, jotka osana kansanopiston ylläpitämisluvan mukaisista koulutustehtävistä ovat työelämän aktiiviseen kansalaisuuteen ja työolojen kehittämiseen tarkoitettua koulutusta tai erityisestä syystä määrättävää muuta erityistä koulutustehtävää, yksikköhintaa korotetaan 26%.

4.1.2. KANSANOPISTOJEN VALTIONAVUSTUKSET

Kansanopistot voivat vapaan sivistystyön oppilaitoksina saada toimintaansa valtionavustuksia. Alla taulukossa 3 on kuvattu kansanopistojen valtionavustusten määrät avustuslajeittain vuosina 2010–2016.

Taulukko 3. Kansanopistojen valtionavustummäärärahat 2010–2016.

	Määrärahat yhteensä €	Opintoseteli-avustukset €	Nuorisotakuun opintoseteliavustukset maahanmuuttajanuorten koulutukseen €	Lake-avustukset €	Ylimääräiset avustukset €	Rakenteellisen kehittämisen avustukset €
2010	2 985 000	1 785 000	-	700 000	250 000	250 000
2011	2 650 000	1 450 000	-	750 000	250 000	200 000
2012	2 500 000	1 200 000	-	950 000	150 000	200 000
2013	3 370 000	780 000	1 090 000	1 150 000	350 000	-
2014	3 180 000	780 000	1 100 000	750 000	150 000	400 000
2015	2 330 000	780 000	1 100 000	-	50 000	400 000
2016	2 870 000	1 220 000	1 100 000	100 000	50 000	400 000

Vuoden 2016 opintoseteliavustusten määrärahaan sisältyy Lehtimäen opistolle varattu 416.000 euron avustus.

- 4.2. -

Kansanopistojen talouskustannusten aikasarjan perusteella

Tässä osiossa tarkastellaan kansanopistojen taloutta Opetushallituksen keräämien tilastojen kansanopistojen vapaan sivistystyön kustannusaikasarjaraporttiin (Kustannustilastot 2015 ja 2016) perustuen. Muiden kansanopistojen järjestämien koulutusmuotojen kustannusaikasarjoja ei ole tässä yhteydessä käsitelty. Vertailu käsittää vuodet 2009–2015. Kustannusaikasarjaa kokonaisuudessaan voi tarkastella osoitteessa <http://vos.uta.fi/rap/> opistoittain ja yhteenvetona. Aikasarjan perusteella on muodostettu edelleen seuraavassa esiteltäviä taulukoita ja kuvaajia. Ne on laatinut Jari Fagerlund.

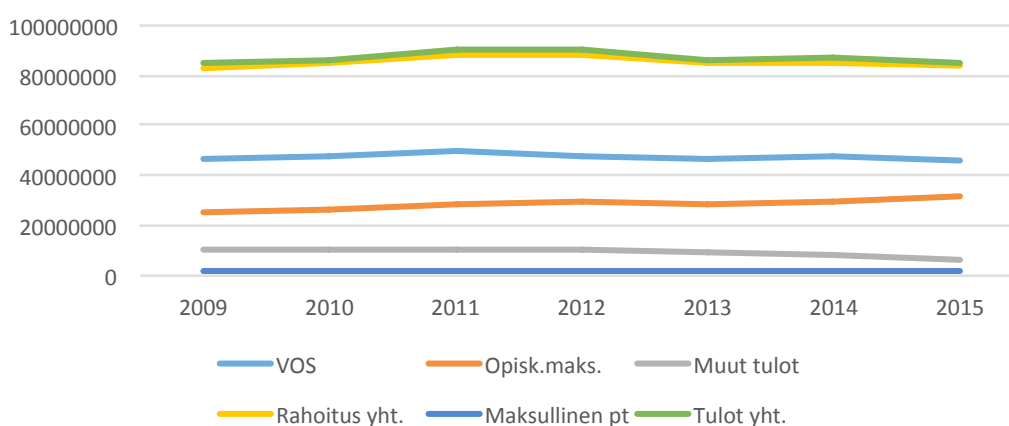
TULOT

Opistojen kansanopistotoiminnan rahoitus ja maksullisen palvelutoiminnan tulot

Taulukko 4. Opistojen kansanopistotoiminnan rahoitus ja maksullisen palvelutoiminnan tulot kustannusten aikasarjan perusteella

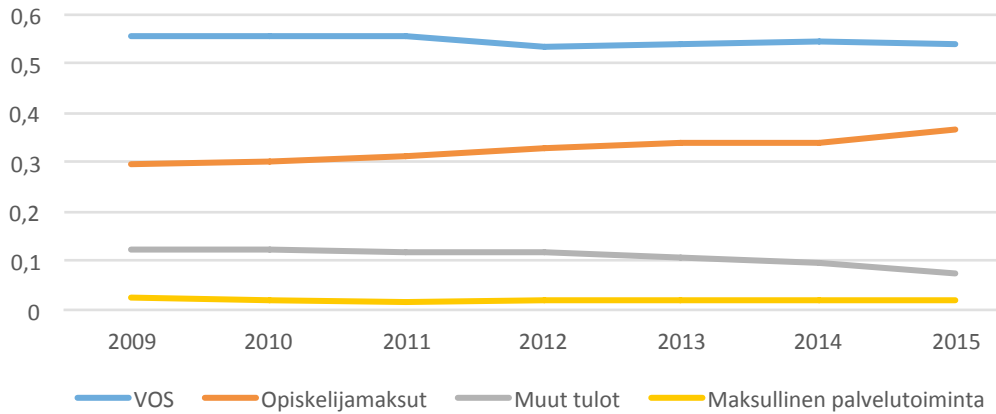
	VALTIONOSUUS		OPISKELIJAMAKSUT		MUUT TULOT		RAHOITUS YHTEENSÄ	MAKSULLINEN PALVELUTOIMINTA		TULOT YHTEENSÄ
	€	%	€	%	€	%	€	€	%	€
2009	46 993 233	55,4	25 025 402	29,5	10 595 823	12,5	82 614 458	2 197 056	2,6	84 811 514
2010	48 066 190	55,8	25 891 766	30,1	10 646 851	12,4	84 604 807	1 505 261	1,7	86 110 068
2011	49 849 046	55,5	28 171 856	31,4	10 347 523	11,5	88 368 425	1 466 762	1,6	89 835 187
2012	47 831 774	53,3	29 436 931	32,8	10 568 312	11,8	87 837 017	1 945 406	2,2	89 782 423
2013	46 301 839	53,9	28 898 218	33,7	9 183 188	10,7	84 383 245	1 494 398	1,7	85 877 643
2014	47 460 271	54,4	29 734 833	34,1	8 130 545	9,3	85 325 649	1 898 496	2,2	87 224 145
2015	45 927 207	54,0	31 170 232	36,6	6 315 860	7,4	83 413 299	1 703 889	2,0	85 117 188

TULOJEN MUODOSTUMINEN

Kuva 7. Tulojen muodostuminen (vapaa sivistystyö) kustannusraportoinnin perusteella

TULOJEN MUODOSTUMINEN

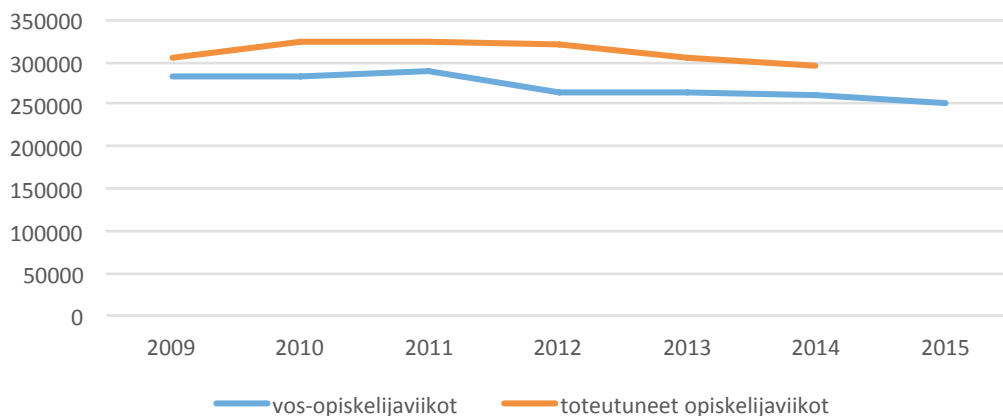

Kuva 8. Tuloluokkien (vst) osuus kaikista tuloista vapaassa sivistystyössä kustannusraportoinnin perusteella

Merkittävin muutos kustannusaikasarjaraporttien perusteella laadituissa kuvaajissa näkyy opiskelijamaksujen nousussa. Samaan aikaan muut tulot -luokan osuus on pienentynyt. Vaikka opiskelijamaksut ovat nousseet merkittävästi, on opistoihin saatu opiskelijoita riittävästi. Opistojen tarjoama palvelu on siis koettu kohonneenkin hinnan arvoiseksi. Opistojen arkityössä ja opiskelijapalautteesta tulee vaikutelma siitä, että opintomaksujen kipukynnys on saavutettu. Tilannetta helpottaa se, että mahdollisuus saada opintotukea kansanopisto-opiskeluun on parina viime vuonna parantunut ratkaisevasti.

Koko kentän tulos maksullisesta palvelutoiminnasta on noin 1,7 M€, joten sen merkitys on aika pieni. Onko toimintaan kohdistetut kustannukset kohdistettu oikein, vai säilytetäänkö palvelutoimintaan ylimääräisiä kuluja vai päinvastoin. Tuotto on tilaston mukaan joka tapauksessa melko hyvä - liikevaihto on 2015 noin 10 M€ ja tuotto 1,7 M€. Tarkastelujaksolla liikevaihto on hieman laskenut, mutta tulos on pysynyt melko samalla tasolla.

VOS-OPISKELIJAVIIKOT JA TOTEUTUNEET OPISKELIJAVIIKOT

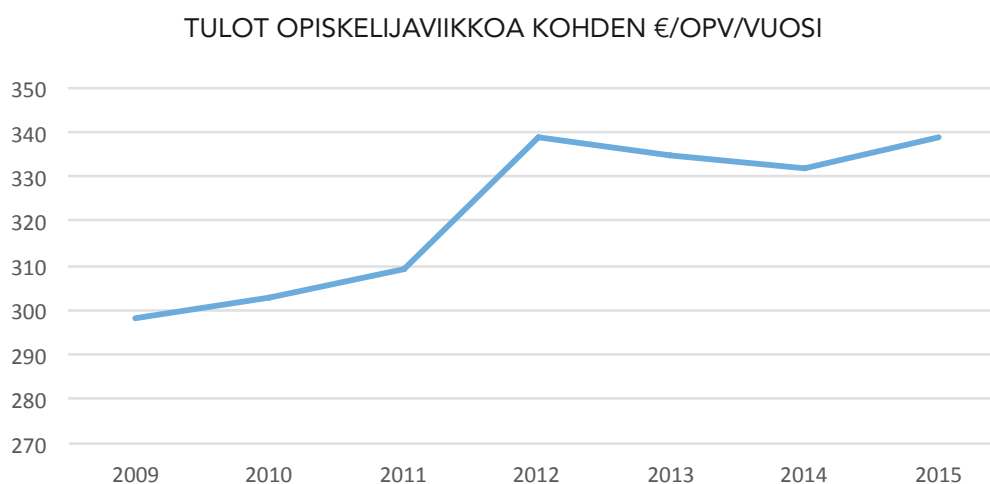
Kuva 9. Valtionosuuden perusteena olleet opiskelijaviikot ja toteutuneet opiskelijaviikot (lähde: OPH:n kustannusraportointia koskevat tilastot)

Valtionosuuden maksamisen perusteena olevia opiskelijaviikkoja on koko tarkastelujaksolla vähemmän, kuin opistoissa toteutettuja opiskelijaviikkoja. Opistoissa siis tehdään merkittävä määrä ”talkootyötä” – opintoja ilman valtionosuutta. Toki opistot saavat näistäkin viikoista opiskelijamaksut, joten niiden järjestäminen voi monessa tapauksessa olla myös taloudellisesti perusteltua.

Opistojen kaikki tulot opiskelijaviikkoa kohti ovat kasvaneet tarkastelujaksolla enemmän, kuin valtionosuus. Samaan aikaan myönnettyjen opiskelijaviikkojen määrä on laskenut. Kokonaisuutena opistojen kokonaistulojen muutos tarkastelujaksolla on vähäinen. Opistojen arjessa koettu talouden kiristyminen johtuneekin

Kuva 10. Valtionosuus (€)/opiskelijaviikko kustannusraportointitilaston perusteella.

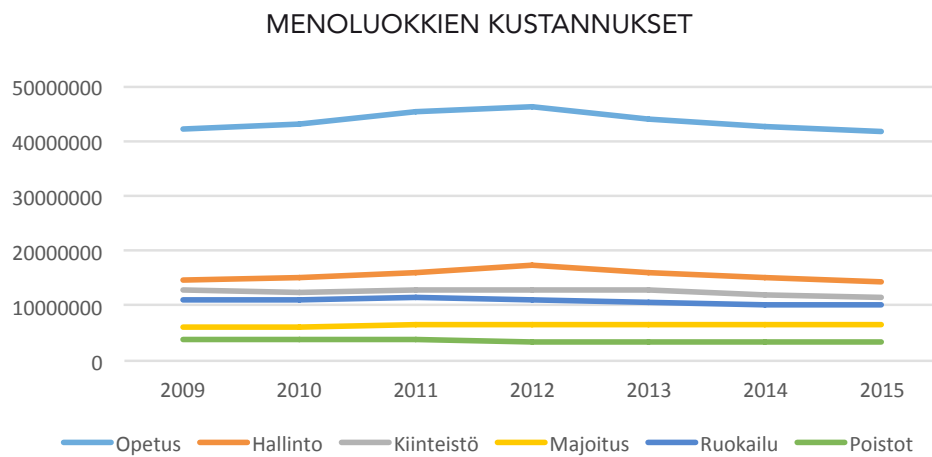

Kuva 11. Tulot opiskelijaviikkoa kohden €/opv/vuosi vapaan sivistystyön kustannusraportointitilaston perusteella.

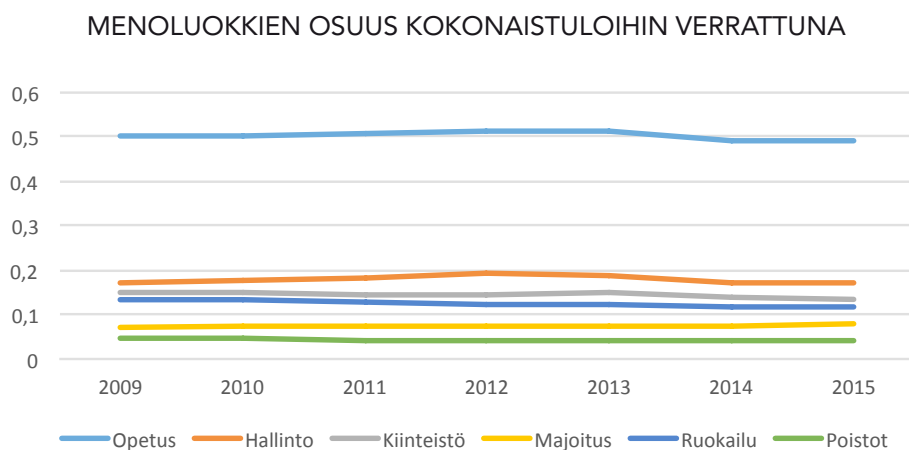
pääosin tulojen ostovoiman heikkenemisestä. Elinkustannusindeksiin perustuvan rahanarvokertoimen mukaan vuoden 2009 rahan arvo on noin 10 % alempi, kuin vuoden 2015 (www.tilastokeskus.fi/til/khi/2016/index.html). Täten rahoituksen ostoarvo on alentunut tarkastelujaksolla noin 10 %, vaikka euromääräinen arvo ei olekaan merkittävästi vähentynyt.

MENOT

Kansanopistojen kansanopistotoiminnan kulurakenne 2009–2015

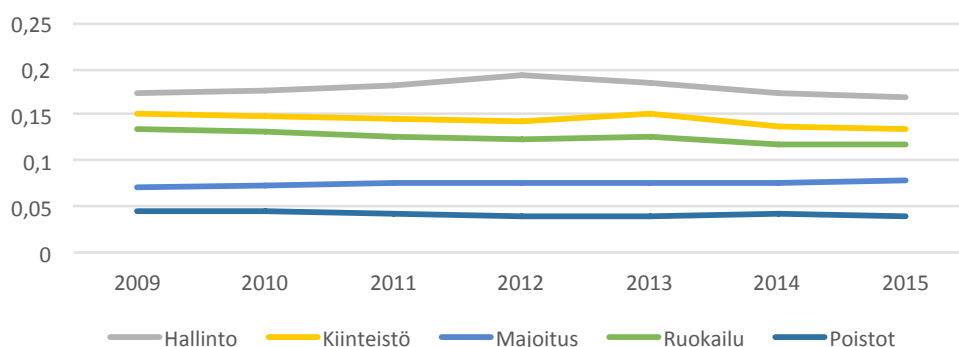

Kuva 12. Menoluokkien kustannukset kustannusraportointitilaston perusteella.

Kuva 13. Menoluokkien osuus kokonaistuloista kansanopistojen vapaan sivistystyön kustannusraportointitilaston perusteella.

MUUN KUIN OPETUKSEN MENOLUOKKIEN OSUUS
KOKONAISTULOIHIN VERRATTUNA

Kuva 14. Muun kuin opetuksen osuus kokonaistuloista kansanopistojen vapaan sivistystyön kustannusraportointitilaston perusteella

Menoluokkien osuus suhteessa tuloihin on säilynyt melko vakaana 2009–2015. Muutokset ovat muutamien prosenttiyksiköiden sisällä.

Taulukko 6. Kansanopistojen kansanopistotoiminnan kulurakenne 2009–2015 kustannusraportoinnin perusteella

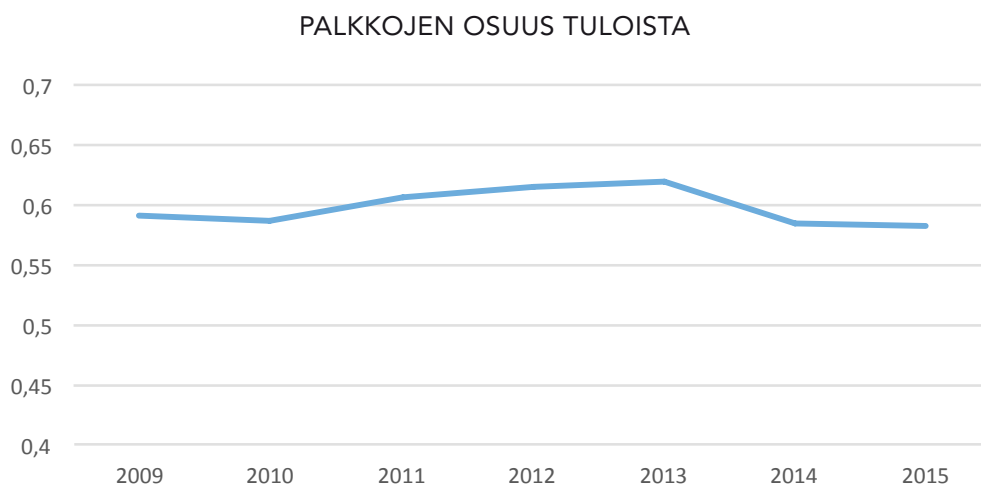
	KOKONAIS- TULOT	OPETUS		HALLINTO		KIINTEISTÖ		MAJOITUS		RUOKAILU		POISTOT	
	€	€	%	€	%	€	%	€	%	€	%	€	%
2009	84 811 514	42 363 908	50,0	14 678 441	17,3	12 753 437	15,0	6 024 504	7,1	11 269 375	13,3	3 704 655	4,4
2010	86 110 068	43 204 000	50,2	15 167 785	17,6	12 685 995	14,7	6 340 121	7,4	11 267 259	13,1	3 914 021	4,5
2011	89 835 187	45 430 823	50,6	16 248 619	18,1	13 112 202	14,6	6 815 438	7,6	11 379 164	12,7	3 857 534	4,3
2012	89 782 423	46 104 831	51,4	17 241 418	19,2	12 952 012	14,4	6 795 837	7,6	11 144 922	12,4	3 635 449	4,0
2013	85 877 643	44 016 838	51,3	15 941 975	18,6	12 948 920	15,1	6 491 937	7,6	10 759 793	12,5	3 334 984	3,9
2014	87 224 145	42 844 513	49,1	15 091 193	17,3	12 064 536	13,8	6 582 653	7,5	10 167 711	11,7	3 594 175	4,1
2015	85 117 188	41 739 848	49,0	14 394 126	16,9	11 437 768	13,4	6 703 753	7,9	10 058 613	11,8	3 283 671	3,9

Yllä olevista taulukoista voi – ainakin äkkiä ajatellen – päätellä, että mitään merkittävää muutosta opistojen kuluissa ja kustannusrakenteessa ei ole tapahtunut seitsemän vuoden aikana. Taulukossa eivät näy merkittävät rakenteelliset muutokset, eivätkä säästöt tai tulojen menetykset. Kansanopistoilla näyttää tämän kustannus-seurannan mukaan menevän ihan yhtä hyvin – tai huonosti – kuin ennenkin.

Heikkoina signaaleina tilastossa voi nähdä hallintomenojen (sisältää hallinnon ja yhteiset menot) säilyneen lähes samana tarkastelujakson ajan. Ainakaan merkittävää hallinnon saneerausta opistoissa ei tämän perusteella ole tehty. Toinen heikko muutos on opetuksen osuuden lievä lasku. Opetukseen käytetyt muut menot ovat laskeneet tarkastelujaksolla noin 15 %. Samaan aikaan opetuksen palkkausmenot ovat jonkin verran nousseet.

Kolmas heikko muutos on sekä ruokailun palkkakustannusten että materiaalikulujen pieneneminen kustannustason noususta huolimatta - ruuan laadusta on saatettu tinkiä säästöjen vuoksi. Erinomainen ruoka on aina ollut yksi kansanopistojen menestystekijä - ollaanko siitä vähitellen luopumassa. Myös poistojen osuus on hieman laskenut.

Palkkojen osuus menoista on vuonna 2015 tarkastelujakson pienin, tosin melko vähäisellä erolla muihin vuosiin. Alla palkkojen osuus suhteutettuna kaikkiin tuloihin.

Kuva 15. Palkkojen osuus tuloista kansanopistojen vapaan sivistystyön kustannusraportointitilaston perusteella

Opistojen kansanopistotoiminnan tulojen ja menojen erotus

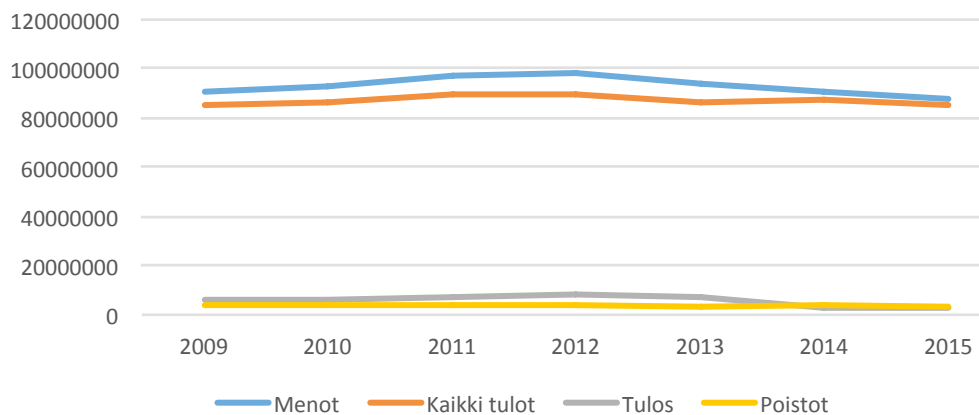
KAIKKI TULOT

Kaikki tulot sisältävät: VOS + opiskelijamaksut + muut tulot + maksullinen palvelutoiminta

Taulukko 7. Kansanopistojen kansanopistotoiminnan kulurakenne 2009–2015 kustannusraportoinnin perusteella

	MENOT	KAIKKI TULOT	TULOS	POISTOT
	€	€	€	€
2009	90 794 320	84 811 514	5 982 806	3 704 655
2010	92 579 181	86 110 068	6 469 113	3 914 021
2011	96 843 780	89 835 187	7 008 593	3 857 534
2012	97 874 469	89 782 423	8 092 046	3 635 449
2013	93 494 447	85 877 643	7 616 804	3 334 984
2014	90 344 781	87 224 145	3 120 636	3 594 175
2015	87 617 779	85 117 188	2 500 591	3 283 671

KAIKKIEN TULOJEN JA MENOJEN EROTUS

Kuva 16. Kaikkien tulojen ja menojen erotus

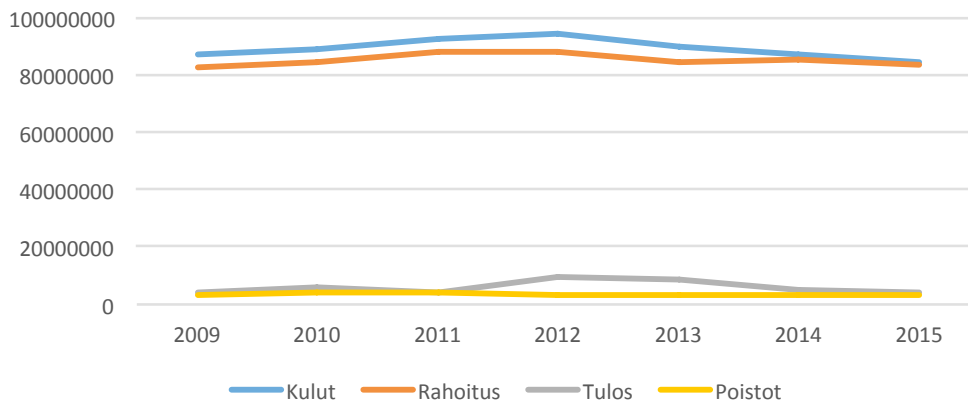
RAHOITUSTULOT

Rahoitus sisältää: VOS + opiskelijamaksut + muut tulot. Poistot ovat taulukossa vertailun helpottamiseksi.

Taulukko 8. Rahoitustulot vapaan sivistys

	MENOT	RAHOITUS	TULOS	POISTOT
	€	€	€	€
2009	87 089 685	82 614 458	4 034 670	3 704 655
2010	88 665 163	84 604 807	6 371 848	3 914 021
2011	92 986 248	88 368 425	4 202 269	3 857 534
2012	94 238 963	87 837 017	9 639 423	3 635 449
2013	90 160 233	84 383 245	8 666 715	3 334 984
2014	86 750 594	85 325 649	4 631 464	3 594 175
2015	84 334 129	83 413 299	3 842 892	3 283 671

RAHOITUKSEN JA MENOJEN EROTUS

Kuva 17. Rahoituksen ja menojen erotus

Rahoitukseen tai kaikkiin tuloihin verrattuna on opistojen tulojen ja menojen erotus kansanopistotoiminnan osalta koko tarkastelujaksolla negatiivinen.

Kansanopistojen rahoituksen osalta OPH:n kansanopistojen vapaan sivistystyön kustannustilastojen aikasarjaraportista ei käy ilmi, kuinka kansanopistot kattavat mahdolliset tappionsa. Negatiivinen tulos on voitu osittain kattaa poistoilla, jolloin kiinteistöjen kunnostamista ja irtaimiston uusimista olisi lykätty. Poistot eivät ole riittäneet kattamaan vajetta, kuin vuosina 2014 ja 2015. On mahdollista, että

vajetta on katettu muilla koulutustuloilla, jotka eivät näy tässä tilastolaskelmassa. Vaihtoehtoisesti tilastoon eivät kirjaudu jotkin tulot, jotka kuitenkin kattavat kansanopistotoiminnan vajetta (esim. kannatusyhdistyksen tuloja). Väistämättä herää kysymys tämän tilaston tietojen tarkkuudesta.

Kansanopistojen taloustilanne näyttää tämän tarkastelun perusteella hyvin vaikealta. Vuodesta toiseen jatkuvat negatiiviset tulokset ja pienehköt poistot johtavat väistämättä umpikujaan. Jos poistoja käytetään vuodesta toiseen vajeen kattamiseen, rapautuvat kiinteistöt ja irtaimisto.

Hallinnon ja kiinteistön kulut muodostavat opistojen toiminnan kustannuksista noin 30 %. Tämä on ainoa suuri kuluerä, josta kustannussäästöjä on tehtävissä, varsinaisen toiminnan vaurioitumatta. Tarkastelujaksolla ei mitään merkkejä tällaisesta muutoksesta ole nähtävissä, vaikka opistoja on patisteltu tekemään rakenteellisia ratkaisuja. Huomattava osa opistoista on pieniä, keskimäärin kaikkien opistojen kansanopistotoiminnan vuosibudjetti on 1,1 M€. Tällaisten yksiköiden hallinnointi on taloudellisesti, toiminnallisesti ja ammatillisesti raskasta.

Kansanopistotoiminnan monimuotoisuus ja useat koulutukset, eri rahoitukset ja monet koulutuslait tuovat omat haasteensa opistojen toimintaan ja hallinnon osaamisvaatimuksiin. Jokaisessa opistossa tulee olla kaikkien toteutettavien koulutusmuotojen hallinnon osaajia ja lainsäädännön tuntijoita. Tämä laaja osaamistarve on yksi hyvä syy tehdä opistojen välistä yhteistyötä tai yhdistää opistojen toimintoja.

Nopeaa ratkaisua tähän tilanteeseen on vaikeaa löytää. Opistokentässä on käyty lukemattomia yhteistyö- ja fuusioneuvotteluja. Tulokset ovat melko vaatimattomia. Kuitenkin tiivis yhteistyö tai fuusio tarjoaisi opistoille taloudellista vahvuutta ja lisää osaamispääomaa sekä hallintoon että opetukseen. Nopein tapa laajentaa tai kasvattaa opistojen toimintaa on opistojen yhdistyminen.

Nopeat rakenteelliset muutokset, jotka karsivat tukitoimien kuluja suhteessa varsinaiseen toimintaan, – koulutukseen ja kasvatukseen – ovat välttämättömiä kansanopistojen tulevaisuuden varmistamiseksi ja niiden vahvana pitämiseksi.

- Lähteitä -

Harju, A. ja Saloheimo, S. 2016. Vapaan sivistystyön oppilaitosfuusiot. Vapaa Sivistystyö ry 2016.

Kansanopistoyhdistys 2016. Raportti 2: Case-esimerkkejä kansanopistojen rakenteellisesta kehittämisestä.

Kustannustilastot 2015 ja 2016. Kansanopistot. Aikasarja 2009–2015. Kustannusraportti haettu 2015 ja 2016. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän raportit. OPH. <http://vos.uta.fi/rap/>

Opetushallitus 2016a. Maahanmuuttajat ja maahanmuuttajakoulutus vapaan sivistystyön oppilaitoksissa. Raportit ja selvitykset 2016:4. Toim. Leena Saloheimo.

Opetushallitus 2016b. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitus – Yksikköhintojen ja rahoituksen määräytyminen vuonna 2016. Oppaat ja käsikirjat 2016:4.

Opetusministeriö 2009a. Vapaan sivistystyön kehittämisohjelma 2009–2012. Opetusministeriön asettaman valmisteluryhmän loppuraportti. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:12.

Opetusministeriö 2009b. Opetusministeriö. 2009a. Ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon kokoamisen vauhdittamishanke – opetusministeriön suositukset järjestäjäverkon kehittämiseksi. 2.4.2009. Dnro 5/500/2009.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2014. Vapaan sivistystyön rakenne- ja rahoitustyöryhmän muistio. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:25.

SKY tietokanta, opiskelijatilasto 2016.

Suoraniemi, M. ja Pantsar, T. 2013. Maahanmuuttajakoulutuksen kokonaiskuva kansanopistoissa. Suomen Kansanopistoyhdistys ry.

Valtion talousarviot 2009–2017. Yhdistelmät ajantasaisesta talousarviosta. <http://budjetti.vm.fi/>.

Vatanen, E. 2015. Selvitys Kansanopistojen osakeyhtiöstä. Esittely rehtoripäivillä 10.3.2015. Dia-esitys.

Vapaan sivistystyön oppilaitosten järjestämästä perusopetuksesta, lukiokoulutuksesta, ammatillisesta koulutuksesta sekä taiteen perusopetuksesta säädetään perusopetuslaissa (628/1998), lukiolaissa (629/1998), ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998), ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) ja taiteen perusopetuksesta annetussa laissa (633/1998).

SÄÄDÖKSET:

Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta [29.12.2009/1705](#)

Asetus opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta [29.12.2009/1766](#)

Laki vapaasta sivistystyöstä [632/1998](#) / L om fritt bildningsarbete [632/1998](#)

Asetus vapaasta sivistystyöstä [805/1998](#) / F om fritt bildningsarbete [805/1998](#)

Perusopetuslaki [628/1998](#) / L om grundläggande utbildning [628/1998](#)

Perusopetusasetus [852/1998](#) / F om grundläggande utbildning [852/1998](#)

Lukiolaki [629/1998](#) / Gymnasielag [629/1998](#)

Lukioasetus [810/1998](#) / Gymnasieförordning [810/1998](#)

Laki ammatillisesta koulutuksesta [630/1998](#) / L om yrkesutbildning [630/1998](#)

Asetus ammatillisesta koulutuksesta [811/1998](#) / F om yrkesutbildning [811/1998](#)

Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta [631/1998](#) / L om yrkesinriktad vuxenutbildning [631/1998](#)

Asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta [812/1998](#) / F om yrkesinriktad vuxenutbildning [812/1998](#)

KANSANOPISTOT, NIIDEN YLLÄPITÄJÄT JA OMISTAJIEN YLLÄPITÄJÄMUOTO

- Liite 1 -

rekisteröity yhteisö (1), osakeyhtiö (2), säätiö (3), kuntayhtymä (4), kunta (5), muu (6)

OPISTO	YLLÄPITÄJÄ	MUOTO	PER.
Aktiivi-Instituutti	Toimihenkilöjärjestöjen Opintoliitto TVO	1	1972
Alkio-opisto	Alkio-opiston kannatusyhdistys	1	1947
Borgå folkakademi	Borgå folkakademi Ab	2	1908
Etelä-Pohjanmaan Opisto	Korpisaaren säätiö	3	1892
Eurajoen kristillinen opisto	Eurajoen kristillisen opiston kannatusyhdistys	1	1926
Evangeliska folkhögskolan i Svenskfinland	Garantiföreningen för Evangeliska folkhögskolan i Svenskfinland	1	1947
Folkhögskolan Axxell	Axxell Utbildning Ab	2	1892
Fria kristliga folkhögskolan	Fria kristliga folkhögskolföreningen	1	1945
Haapaveden Opisto	Haapaveden Opiston Kannatusyhdistys	1	1896
Helsingin Evankelinen Opisto	Helsingin Evankelisen Opiston säätiö	3	1949
Iso Kirja -opisto	Iso Kirja	1	1952
Itä-Hämeen opisto	Itä-Hämeen kansansivistystyön säätiö	3	1908
Itä-Karjalan Kansanopisto	Itä-Karjalan Kansanopistoseura	1	1906
Jamilahden kansanopisto	Karjalan Evankelinen Seura	1	1920
JHL-opisto	Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL	1	1985
Joutsenon Opisto	Raittiuden Ystävien Kansanopiston Kannatusyhdistys	1	1950
Jyväskylän kristillinen opisto	Jyväskylän kristillisen opiston säätiö	3	1942
Jämsän Kristillinen Kansanopisto	Jämsän Kristillinen Kansanopistoyhdistys	1	1963
Kainuun Opisto	Kainuun Opisto Oy	2	1906
Kalajoen Kristillinen Opisto	Kalajoen Kristillisen Opiston Kannatusyhdistys	1	1942
Kankaanpään Opisto	Pohjois-Satakunnan kansanopiston kannatusyhdistys	1	1906
Kanneljärven opisto	Kanneljärven Kansanopiston Kannatusyhdistys	1	1894
Kansanlähetysopisto	Suomen ev. lut. Kansanlähetyt	1	1968
Karkun evankelinen opisto	Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys	1	1918
Karstulan Evankelinen Opisto	Karstulan Evankelisen Kansanopiston Kannatusyhdistys	1	1948
Kauhajoen evankelinen kansanopisto	Kauhajoen evankelisen opiston kannatusyhdistys	1	1925
Kaustisen Evankelinen Opisto	Kaustisen Evankelisen Opiston Kannatusyhdistys	1	1945
Keski-Pohjanmaan kansanopisto	Keski-Pohjanmaan Koulutusyhtymä	4	1948
Keski-Suomen Opisto	Keski-Suomen kansanopiston kannatusyhdistys	1	1894
Kiljavan opisto	Palkansaajien koulutussäätiö	3	1950
Kiteen Evankelinen Kansanopisto	Kiteen Evankelisen Kansanopiston kannatusyhdistys	1	1946
Kristliga Folkhögskolan i Nykarleby	Österbottens Svenska Kristliga Folkhögskolesällskap	1	1920
Kronoby folkhögskola	Kvarnen samkommun	4	1891
Kuurojen kansanopisto	Kuurojen Liitto	1	1987
Kuusamo-opisto	Kuusamo-opiston kannatusyhdistys	1	1906
Kymenlaakson Opisto	Kymenlaakson Opiston Kannatusyhdistys	1	1896

Laajasalon Opisto	Helsingin kristillisen opiston säätiö	3	1907
Lahden kansanopisto	Lahden kansanopiston säätiö	3	1893
Lapuan kristillinen opisto, Seurakuntaopiston kampus	Kirkkopalvelut	1	1914
Lehtimäen opisto	Eryiskansanopiston kannatusyhdistys	1	1971
Lieksan kristillinen opisto	Lieksan kristillisen opiston kannatusyhdistys	1	1944
Limingan Taidekoulu	Limingan Kansanopiston Kannattajayhdistys	1	1892
Loimaan Evankelinen Kansanopisto	Loimaan evankelisen kansanopiston säätiö	3	1938
Seurakuntaopisto, Järvenpää	Kirkkopalvelut	1	1937
Länsi-Suomen opisto	Länsi-Suomen opistoyhdistys	1	1892
Lärkkulla	Lärkkulla stiftelsen	3	1949
Metallityöväen Murikka-opisto	Metallityöväen koulutussäätiö	3	1977
Muurlan Opisto	Muurlan Evankelisen Opiston Säätiö	3	1942
Norrvala folkhögskola	Folkhälsan utbildning Ab	2	1907
Oriveden Opisto	Ahlmanin koulun Säätiö	3	1906
Otavan opisto	Mikkelin kaupunki	5	1892
Oulun Diakoniaopisto	Oulun Diakonissalaitoksen säätiö	3	1923
Paasikivi-Opisto	Paasikiviopistoyhdistys	1	1980
Pekka Halosen akatemia	Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä	4	1907
Perheniemen Opisto	Perheniemen evankelisen opiston kannatusyhdistys	1	1924
Peräpohjolan Opisto	Peräpohjolan Kansanopiston Kannatusyhdistys	1	1901
Pohjantähti-opisto	Pohjantähti-opiston kannatusyhdistys	1	2007
Pohjois-Karjalan opisto	Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä	4	1895
Pohjois-Savon kansanopisto	Pohjois-Savon Kansanopistoseura	1	1895
Vuolle-opisto	Vuolle Setlementti	1	1956
Portaanpään kristillinen opisto	Portaanpää	1	1923
Päivölän Kansanopisto	Päivölän Kansanopiston Kannattajayhdistys	1	1894
Ranuan kristillinen kansanopisto	Ranuan kristillinen kansanopistoyhdistys	1	1987
Raudaskylän Kristillinen Opisto	Raudaskylän Kristillinen Opisto	1	1920
Reisjärven kristillinen opisto	Reisjärven Kristillinen Kansanopistoyhdistys	1	1955
Rovala-Opisto	Rovalan Setlementti	1	1954
Savonlinnan kristillinen opisto	Savonlinnan kristillinen opisto	1	1946
Suomen Nuorisio-opisto	Suomen Nuorisio-opiston kannatusyhdistys	1	1923
Suomen Raamattuopisto	Suomen Raamattuopiston Säätiö	3	1989
Suomen teologinen opisto	Suomen teologisen opiston kannatusyhdistys	1	1946
Svenska Österbottens folkakademi	Närpes stad	5	1901
Turun kristillinen opisto	Turun kristillisen opiston säätiö	3	1925
Työväen Akatemia	Työväen Akatemian Kannatusosakeyhtiö	2	1924
Valamon opisto	Valamon luostari	6	1986
Valkealan kristillinen kansanopisto	Valkealan Kristillisen Kansanopiston Kannatusyhdistys	1	1945
Varsinais-Suomen Kansanopisto	Varsinais-Suomen Aikuiskoulutussäätiö	3	1899
Västra Nylands folkhögskola	Samkommunen för Västra Nylands folkhögskola	4	1905
Yhteensä		77	

rekisteröity yhteisö (48), osakeyhtiö (5), säätiö (16), kuntayhtymä (5), kunta (2), muu (2)

TOIMINTANSA LOPETTANEET KANSANOPISTOT

(luettelossa ei ole toiseen kansanopistoon fuusioituneina toimintaansa opistokampuksella jatkaneita)

OPISTON NIMI	PERUSTETTU	LOPETTANUT
Kangasalan kansanopisto	1889	1901
Lounais-Karjalan kansanopisto	1895	1960
Vestankvarn folkhögskola	1896	1925
Länsi-Uudenmaan kansanopisto	1897	1920
Östra Nylands folkhögskola	1905	2014
Puhoksen kansanopisto	1907	1917
Mellersta Österbottens vandrande folkhögskola	1908	1955
Folkhögskolan Breidablick	1908	1960
Räisälän kansanopisto	1908	2009
Radansuun evankelinen kansanopisto	1920	1923
Lapin Opisto	1923	2001
Houtskärs kyrkliga folkhögskola	1939	2015
Nurmeksen evankelinen opisto	1942	2005
Sirola-opisto	1946	1994
Viittakiven opisto	1951	2011
Hoikan opisto	1952	2009
Saamelaisten kristillinen kansanopisto	1953	1992
Kuntokallio-opisto	1972	1989

CASE-ESIMERKKEJÄ

KANSANOPISTOJEN RAKENTEELLISESTA KEHITTÄMISESTÄ

Kansanopistojen
rakenteellinen kehittäminen
- Selvityshanke 2015–2016 -

- Johdanto -

Kansanopistokenttä on viime vuosina muuttanut muotoaan. Ylläpitäjien ja oppilaitosten määrä on vähentynyt 2000-luvun alun 92 ylläpitäjistä 77 ylläpitäjään. Organisaatorakenteissa on tapahtunut myös muutoksia. Muutoksiin ovat vaikuttaneet monet seikat, kuten palvelurakenteen uudistaminen, koulutuksen rakenteellinen uudistaminen sekä taloudelliset säästöt. Vapaan sivistystyön lainsäädäntöä ja rahoitusjärjestelmääkin on uudistettu. Tässä raportissa kuvataan neljä erilaista rakenteellisen kehittämisen toteutusta. Ne on pyritty kuvaamaan niin, että ne voisivat hyödyttää muiden vastaavanlaisia muutoksia harkitsevien työtä jatkossa. Erityinen painopiste kuvauksissa on kunkin prosessin etenemistavassa ja sen juridisissa selvittelyissä.

Tässä raportissa on koottuna seuraavat rakenteelliset muutoskuvaukset: Yhteisöjärjestelyt – Case Murikka 2013–2015, Lapuan kristillisen opiston integroitumisen Seurakuntaopistoon sekä Voionmaan ja Kiljavan opistojen yhdistäminen sekä Nykarleby Kristliga folkhögskolan (Kredu) ammatillisen koulutuksen siirtyminen Seurakuntaopistolle.

- Sisältö -

Aki Ojakangas

Yhteisjärjestelyt – Case Murikka 2013–2015 47

Pasi Salmikallio

Voionmaan ja Kiljavan opistojen yhdistäminen 53

Jorma Kallio

**Lapuan kristillisen opiston integroituminen
Seurakuntaopistoon** 57

Hans Boije

Case Kredu 61

Yhteisöjärjestelyt – Case Murikka 2013–2015

Yhteisöjärjestelyjä edeltävä tila oli, että Metallityöväen koulutussäätiö ylläpiti kansanopistoa ja oli päävuokralainen Metallityöväen liiton omistamassa Murikka-kiinteistössä. Metallityöväen koulutussäätiö omisti perustamansa ja samoissa tiloissa toimivan ravintolayhtiö Murikanranta Oy:n koko osakepääoman. Henkilökunta oli kokonaisuudessaan koulutussäätiön palveluksessa. Säätiön ja yhtiön välinen toiminta perustui palvelusopimukseen mm. ravintolahenkilökunnan osalta. Murikka-opistossa on aina ollut kansanopisto-opiskelijoiden ohella tilaa myös kokousasiakkaille.

- Mitä tehtiin -

Murikka-opiston yhteisöjärjestelyissä päädyttiin erottamaan kokous- ja hotellitoiminta kansanopistosta erilleen Murikanranta Oy:n toiminnaksi. Kansanopiston ylläpitämislupa siirtyi Metallityöväen Koulutussäätiöltä Metallityöväen liitolle OKM:n päätöksillä siten, että vuoden 2015 alusta liitto otti ylläpitäjän tehtävän. Säätiö myi vuonna 2014 arvonnäilykseen perustuen Murikanranta Oy:n osakekannan Metalliliitolle. Opiston palveluhenkilökunta siirtyi liiketoimintakaupan yhteydessä vanhoina työntekijöinä Murikanranta Oy:n palvelukseen vuoden 2015 alusta. Opiston opetus-, talous- ja koulutuksen tukihenkilökunta siirtyi vanhoina työntekijöinä Metalliliiton palvelukseen vuoden 2015 alusta.

Säätiössä ei sen jälkeen ollut yhtään työntekijää ja se päätettiin purkaa. Patentti- ja rekisterihallitus ei kuitenkaan suostunut säätiön lopettamiseen. Niinpä säätiön säännöt ja hallinto muutettiin vastaamaan säätiön muuttumista toiminnallisesta säätiöstä tukisäätiöksi.

Laadimme kolme palvelusopimuskokonaisuutta Murikka-opiston ja Murikanranta Oy:n välille, yhtiön ja Metallityöväen liiton välille sekä opiston ja Metallityöväen liiton välille. Palvelusopimuksissa määriteltiin tilojen hallintaa koskevat rajaukset ja vastuut, vuokrauksen periaatteet, keskinäisten palvelujen oston perusteet ja hinnoittelut. Koko sopimuksien laadintaprosessi vei aikaa enemmän kuin ennakoitiin.

Sekä kansanopisto että yhtiö ovat Metalliliiton vuokralaisia. Murikanranta toimii kokoushotellina ja opisto ostaa siltä tarvitsemansa majoitus-, ravintola- ja puhtaanapitopalvelut. Kansanopistokoulutus on siis Metalliliiton ylläpitämää. Opiston koulutusta ja taloutta tekevä henkilökunta muodostaa liiton yhden toiminta-alueen, jolla on tietenkin lain mukainen johtokunta.

Järjestelyihin liittyi Metalliliiton liittohallituksen tekemä skenaariotyöskentely Murikan tulevaisuudesta. Pohdituista vaihtoehdoista liittohallitus valitsi Murikan toiminnan ylläpitämisen ja kehittämisen. Näin saatiin yhteisöjärjestelyille omistajan siunaus. Samalla tuo valinta johti Murikan tilojen laajaan peruseränhankkeeseen vuosina 2015–2018. Omistajan panostus kiinteistöön on 16.7 m€

- Työ -

Tulevaisuusarvioissamme kansanopistotoiminnan arvioitiin volyymiltaan vähitellen laskevan teknologiateollisuuden työntekijämäärän laskiessa. Murikan tilat olivat kuitenkin suuret ja niiden käyttöä tuli tehostaa. Aloitimme säätiön johdossa erilaisten organisaatiokombinaatioiden pohdinnan.

Vähitellen vuosien 2012–2014 pohdintojen aikana kypsä ajatus organisaatiotekniikan yksinkertaistamiseksi ja kansanopiston ylläpitämisluvan siirtämiseksi säätiöltä Metalliliitolle. Vuonna 2012 Metalliliitto muutti sääntöjään ja saattoi siitä lähtien toimia kansanopiston ylläpitäjänä. Varsinaisessa valmistelussa käytimme konsulttiapua vaihtoehtojen hahmottamisessa ja laskelmien teossa. Konsulttien tuella laadimme erilaisia testiversioita sekä opiston että yhtiön osalta. Laadimme luonnoksen yhtiön liiketoimintasuunnitelmaksi. Konsulttiavusta huolimatta teimme itse ratkaisut ja mallit. Konsultin on nimittäin vaikea ymmärtää yleishyödyllisen oppilaitoksen ja toisaalta liiketoimintayhtiön suhteiden rakentamista.

Tavoitteet asettuivat vähitellen sellaisiksi, että kansanopistotoiminta siirretään Metalliliiton alaisuuteen sekä liiketoiminta erotetaan kansanopistosta omaksi ammatillisesti johdetuksi kokoushotellitoimintaa harjoittavaksi yhtiöksi. Muutos helpottaa myös asiakasta valitsemaan palvelunsa etsiessään hotelli- ja kokouspalveluja. Muutokselle tarjosi jo olemassa ollut anniskeluyhtiömme Murikanranta Oy hyvän alustan.

Aivan keskeinen työryhmä oli koulutussäätiön (silloisen ylläpitäjän) hallituksen työvaliokunta, johon kuuluivat valmistelun avainhenkilöt. Tämä ryhmä valmisteli organisaatiomuutoksia yhteisen skenaariotyöskentelyn pohjalta. Käytimme konsulttia tässä työssä sekä myöhemmin yhtiön liiketoimintasuunnitelman valmistelussa. Pidimme liiton johdon tietoisena työskentelystämme ja saimme työrauhan.

Teimme skenaarioita erilaisten tulevaisuusvaihtoehtojen suhteen. Laadimme laskelmia eri vaihtoehtojen taloudellisesta kantokyvystä. Selkein, joskaan ei helpoin osio oli kansanopiston siirtämistä liittoon koskeva valmistelu. Yhteys Opetus- ja Kulttuuriministeriöön vahvisti sen, että saatoimme ryhtyä ylläpitämisluvan peruuttamiseen ja uuden luvan anomisprosessiin. Tuo prosessi sai päätöksensä joulukuussa 2014, jolloin ylläpitämislupa siirtyi Metalliliitolle.

Valmistelimme liittohallinnolle, omistajan päättäjälle, työskentelymalleja tulevaisuutta koskevan päätöksenteon perusteiden hahmottamiseksi. Kesällä 2014 tehdyn

työskentelyn perusteella liittohallitus päätti kehittää opiston toimintaa Murikassa. Päätös sisälsi myös mahdollisuuden vahvistaa liiketoimintaamme erottamalla se kokonaan Murikanranta Oy:n toiminnaksi. Tästä seurasivat yt-neuvottelut henkilökunnan kanssa. Ne sujuivat hyvin ja olemassa olevin eduin henkilökunta siirtyi vuoden vaihteessa 2014–2015 kahden uuden työnantajan Metalliliiton ja Murikanranta Oy:n palvelukseen.

- Yhteisjärjestelyjen päätökset -

Valmistelun jälkeen tietenkin piti tehdä tarvittavia päätöksiä. Niiden valmistelusta vastasi rehtori. Tärkeä ja koko prosessin muun etenemisen mahdollistava päätöskokonaisuus oli kansanopiston ylläpitämisluvan peruuttaminen ja anominen Metalliliitolle. Päätökset tehtiin sekä luovuttavassa koulutussäätiössä että vastaanottavassa Metalliliitossa. Samassa yhteydessä valmisteltiin ja tehtiin päätökset säätiön purkamisesta mutta tuo päätös ei PRH:n mukaan ollut mahdollinen. Se johti säätiön sääntöjen ja toimielinten muuttamiseen. Päätöksillä toiminnallisesta säätiöstä tehtiin opiston toimintaa tukeva ns. tukisäätiö.

Metallityöväen liiton hallitus päätti kokouksessaan 22.8.2014 perustaa Murikka-opisto nimisen toiminta-alueen ja nimesi sen päälliköksi rehtorin. Liitto päätti ottaa palvelukseensa liikkeen luovutuksena ja vanhoina työntekijöinä koulutussäätiön palveluksessa olleen opetus- ja hallintohenkilökunnan, yhteensä 9 henkilöä.

Murikanranta Oy:lle valmistelimme uuden liiketoimintasuunnitelman ja suunnitelman henkilöstön siirtymiseksi yhtiöön. Kaikkiaan 17 työntekijää siirtyi vanhoina työntekijöinä yhtiön palvelukseen. Uusimme yhtiöjärjestyksen ja neuvottelimme palveluntoimittajien kanssa sopimukset yhtiöön. Laskimme myös yhtiön pääomituksen tarpeen, sillä liiketoiminnan aiempi laajuus ei riittänyt kantamaan kasvaneen yhtiön kuluja alkuvaiheissa. Hankimme yhtiölle markkinoilta myös päätoimisen toimitusjohtajan. Aiemmin yhtiötä johdettiin muun työn ohessa.

Murikanranta Oy:n hallitus valmisteli yhtiön liiketoimintasuunnitelman, osakkeiden myynnin liitolle ja yhtiön arvonmäärityksen. Yhtiö toimi myös henkilökuntaa vastaanottavana puolena ja tämä teetti uuden työntäjäroolin vuoksi runsaasti valmistelutyötä.

Käytännössä huomattavasti ennakoitua suuremman työn teettivät tilikarttojen uusimiset ja kirjanpidon järjestäminen. Liitossa ei ollut osaamista kansanopistotoiminnan taloushallinnosta eikä yhtiön taloushallinto kitkatta taipunut anniskelun harjoittamisesta laajaan hotellitoimintaan. Uuden järjestelyn tullessa voimaan 1.1.2015 ei kaikki suinkaan ollut täysin valmista. Matkan varrella on täydennetty niin sopimuksia kuin käytäntöjäkin.

Liitteet:

Yhteisjärjestelyjen toimenpidesuunnitelma

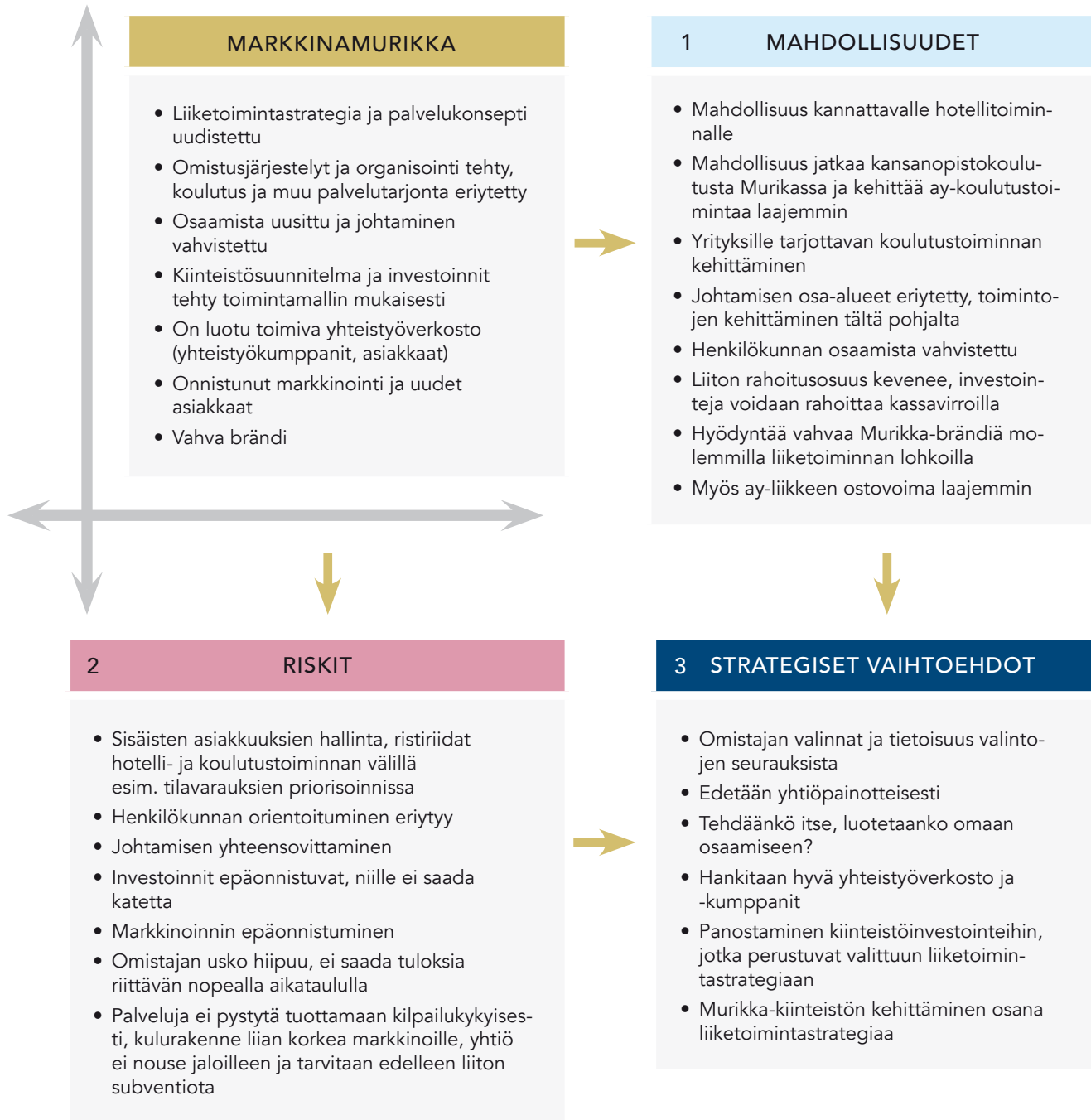
Kuva valitun strategian työkalusta

TEHTÄVÄ	TEHTÄVÄ	PÄÄTÖS / TEKIJÄ	PÄÄTÖS / TEHTY
Metallityöväen Koulutussäätiö	Ylläpitämisluvan peruminen	Hallitus	
Kansanopistotoiminnan turvaaminen ja siirtäminen Metalliliiton ylläpidettäväksi	Henkilöstön siirto Työnantajavastuiden siirto	Hallitus Liittohallitus Murikanranta OKM	
Säätiön käyttöomaisuuden ja peruspääoman luovutus liitolle • käytettävä kansanopistotoimintaan tai sen rahoituksen tueksi (sijoitusten käsittely)	Omaisuuksien luettelointi ja arvon määrittely Omaisuuksien luovutus turvaavasti vastikkeella	Säätiön johto Hallitus Valtuuskunta Liittohallitus Valtuusto Tilintarkastajat	
Säätiön purkaminen kun koulutus-tehtävä, henkilöstö ja omaisuus on siirretty ja perustehtävä hävinnyt	Inventointi, purkupäätökset, tilintarkastus	Hallitus Liittohallitus PRH Tilintarkastajat	
Säätiön nimissä olevien sopimusten irtisanominen ja muuttaminen Palvelusopimusten uudistaminen	Irtisanomiset ja muutokset	Säätiön johto Liiton talousjohto Murikanranta Liitto	
Metallityöväen liitto			
Kansanopiston ylläpitämisluvan haku ja sen mukaisten suunnitelmien tekeminen	Anomus liitteineen OKM:lle Kansanopiston vuosisuunnitelma	Liittohallitus Liiton johto Opiston johtokunta, rehtori	
Kansanopistotoiminnan vastaanottaminen ja opistorakenteen sijoittaminen organisaation osaksi - työntajavastuiden siirto - eläkesopimusten siirto	Säätiön käyttöomaisuuden ja peruspääoman vastaanottaminen Säätiön henkilöstön siirto liittoon sovitun mukaisesti YT-neuvottelut	Liittohallitus Liittohallitus säätiön hallitus luottamusmiehet	
Tarvittavien vastuiden ja käytäntöjen siirto ja muutos	Sopimusten hyväksyminen ja siirto Henkilöstön tehtävät	Rehtori, liiton talous- ja henkilöstöhallinto	
Murikanranta Oy:n omistus ja pääomitus	Palvelusopimukset Pääomitus Hallituksen valinta	Liittohallitus Yhtiön hallitus Yhtiökokous	
Murikka-opiston hallinnon ja talouden järjestäminen	Johtokunta Työvaliokunta Toiminta-alueen perustaminen Kirjanpidon ja taloushallinnon järjestäminen	Liittohallitus Liittohallitus Liiton ja Murikan taloushallinnon ammattilaiset	

YHTEISÖJÄRJESTELYT, TOIMENPIDESUUNNITELMA 2014

TEHTÄVÄ	TEHTÄVÄ	PÄÄTÖS / TEKIJÄ	PÄÄTÖS / TEHTY
Murikanranta Oy	Osakkeiden myynti Hinnan määrittely	Osto: Liittohallitus Myynti: Säätiön hallitus Tiedoksi: Oy:n hallitus	
Yhtiön riittävän toimintapääoman varmistaminen	Pääomitus	Liittohallitus	
Yhtiön toiminnan suuntaaminen	Liiketoimintasuunnitelma	Liitto - Säätiö - Yhtiö	
Toiminnan turvaaminen, henkilöstön asema	Henkilöstön siirto	Säätiö Liitto Yhtiön hallitus ja luottamusmies	
Säätiön nimissä olevien sopimusten irtisanominen ja muuttaminen Palvelusopimusten uudistaminen	Irtisanomiset ja muutokset	Säätiön johto Liiton talousjohto Murikanranta Liitto	
Työnjaon ja laskutuksen varmistaminen	Palvelusopimukset	Säätiö Liitto Yhtiön johto	
Tarvittavat luvat	Työnantajailmoitukset	Yhtiön hallitus	
Muutos toimintastatukseen	Markkinointisuunnitelma	Yhtiön johto	
Yhtiön hallinto	Yhtiöjärjestyksen tarkistus	Hallituksen kokoonpano Yhtiön hallitus Yhtiökokous Toimitusjohtaja	

TULEVAISUUDENKUVAN STRATEGIAVAIKUTUKSET

Voionmaan ja Kiljavan opistojen yhdistäminen

Voionmaan ja Kiljavan opistot yhdistyivät 1.1.2016. Säätiöiden hallinnot alkoivat selvittää yhdistämisen mahdollisuutta joulukuussa 2014 ja päätökset yhdistämisestä tehtiin kesäkuussa 2015. Patentti- ja rekisterihallituksen Säätiörekisteri kirjasi yhdistymisen tapahtuneeksi joulukuun viimeisellä viikolla 2015.

Ensimmäiset ja vielä hieman hajanaiset ajatukset opistojen yhteistyön tiivistämisestä tai yhdistämisestä nousivat esille T-opistojen rehtoreiden keskusteluissa veneretkellä Raaseporin saaristoon syksyllä 2014. Silloin mukana keskusteluissa olivat Aktiivi-Instituutti, Kiljavan ja Voionmaan opistot. Hanke eteni parin kuukauden tuumailujen jälkeen kolmikon hallitukseen rehtoreiden ehdotuksena selvittää yhdistämisen edut ja toteuttamismahdollisuudet. Aktiivi-Instituutille yksi ylläpitäjäsäätiö ja toimintojen yhdistäminen oli tuolloin liian radikaali ajatus. Ay-liikkeen neuvottelut keskusjärjestöjen yhdistymisestä olivat meneillään samaan aikaan. Voionmaa ja Kiljava jatkoivat keskusteluita kahdestaan.

Väinö Voionmaan säätiön ja SAK:n koulutussäätiön hallitukset olivat joulukuussa 2014 sitä mieltä, että rehtoreiden ehdottama selvitys opistojen yhdistämisestä tehdään. Kansanopistojen vapaata sivistystyötä koskevat leikkaukset olivat tiedossa kohtuullisen tarkasti jo syksyllä 2014. Ammatillisen koulutuksen tulevaisuudesta ei tiedetty muuta kuin, että valtio lupaa leikata rahoitusta ja karsia verkostoa oikein isolla kirveellä eikä millään juustohöylällä.

Voionmaa ja Kiljavan opistoilla oli vuonna 2014 toteutuneita valtiosuusviikkoja yhteensä noin 6700, ammatillista lisäkoulutusta 90 opiskelijatyövuotta ja liikevaihtoa 7 miljoonaa euroa. Kiljava oli vahva SAK:n ammattiliittojen lyhytkurssikouluttaja Nurmijärvellä ja Voionmaa erikoistunut median pitkäkestoiseen koulutukseen Ylöjärvellä. Lähtökohta oli, että hyvät brändit säilytetään ja että Kiljava keskittyy jatkossakin ay-koulutukseen sekä Voionmaa mediakoulutukseen.

Taloussmittareiden ja muiden arvioiden mukaan yhdistämisen vaikutukset olisivat myönteisiä. Suurempi opisto olisi taloudellisesti vakaampi, koulutuksen sisältö monipuolisempi ja uuden koulutuksen kehittäminen sekä käynnistäminen helpompaa yhdessä kuin erikseen. Henkilökuntaa oli 59, eikä yhdistämisen tavoite ollut kulujen karsinta henkilökuntaa vähentämällä.

Säätiöt ja niiden taustayhteisöt olivat yhdessä koolla ensimmäisen kerran helmikuun alussa 2015 miettimässä opistojen yhdistämisen etuja ja kiinteistöyhtiön omistaman käyttöikänsä ylittäneen Voionmaan Ylöjärven kiinteistön kohtaloa.

Voionmaan ja Kiljavan hallitukset päättivät helmikuussa jatkaa neuvotteluita tavoitteena yhdistää opistot 1.1. 2016. Vain muutama käytännön yksityiskohta ja toteutuksen aikataulut jäivät auki ja nämä annettiin rehtoreiden Ari-Pekka Lundénin ja Pasi Salmikallion selvitettäväksi.

- Absorptiofuusiolle kannatusta aikataulusyistä -

Käytännön toteutukseen otettiin mukaan tili- ja lakiasiantoinisto KPMG Oy Ab. Aikataulu todettiin erittäin kireäksi.

Yksinkertaisimmaksi ja nopeimmaksi yhdistämismalliksi todettiin absorptiosulautuminen. Väinö Voionmaan säätiö sulautuisi tämän mallin mukaan SAK:n koulutussäätiöön, joka muuttuisi Palkansaajien koulutussäätiöksi 1.1. 2016 alkaen. Voionmaan varat ja velat siirtyisivät tasearvoilla SAK:n koulutussäätiölle ja henkilöstö siirtyisi liikkeen luovutuksen periaatteita noudattaen vanhoina työntekijöinä. Sulautuminen olisi veroneutraali toteutustapa sekä tuloveron että varainsiirtoveron osalta. Opistojen henkilökunta kannatti hankkeen toteuttamista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö suhtautui huhtikuun lopussa 2015 käydyssä keskustelussa opistojen yhdistämiseen erittäin myönteisesti ja kannatti absorptiosulautumista käytännön syiden vuoksi. Ministeriö painotti, että syyskuussa 2015 voi olla vain yksi ylläpitäjäsäätiö, jolla on voimassaoleva y-tunnus ja jolle valtionosuudet lasketaan. Ministeriö lupasi uusia vapaan sivistystyön ja ammatillisen koulutuksen luvat. Keskusteltiin myös Voionmaan opiston muutosta Tampereelle ja ay-koulutuksen laajentumisesta Helsinkiin, Tampereelle, Vaasaan ja Ouluun.

- Päätöksiä, lomakkeita, hakemuksia, - selvityksiä ja muuta asiaan liittyvää

Kun tähdättiin yhdistymiseen 1.1. 2016, niin Patentti- ja rekisterihallitukselta piti hakea suostumusta sulautumiseen viimeistään kesäkuussa. Suostumuksen jälkeen lupaa haetaan käräjäoikeudelta, joka myöntää sen aikaisintaan neljän kuukauden velkojainkuulutustajan jälkeen.

Patentti- ja rekisterihallitukselle laaditut asiakirjat käsiteltiin ensin säätiöiden hallinnoissa: muutos- ja lopettamisilmoitukset, sulautumissopimus, perustelut sulautumissuostumuksen saamiseksi, Palkansaajien koulutussäätiön säännöt 1.1. 2016 alkaen.

Väinö Voionmaan säätiön hallitus ja valtuuskunta sekä SAK:n koulutussäätiön hallitus ja valtuuskunta hyväksyivät asiakirjat kesäkuussa 2015. Asiakirjat jätettiin Patentti- ja rekisterihallitukseen juhannusviikolla ja suostumus saatiin pikavauhtia, minkä jälkeen asian käsittely siirtyi Helsingin käräjäoikeudelle.

Opetus- ja kulttuuriministeriö päätti lokakuussa 2015 muuttaa SAK:n koulutussäätiön ylläpitämän Kiljavan opiston ylläpitämisluvan 1.1. 2016 alkaen siten, että se kattoi Kiljavan ja Voionmaan opistojen silloiset koulutustehtävät ja peruutti samalla Voionmaan opiston ylläpitämisluvan. Ammatillisen koulutuksen osalta meneteltiin samoin.

Helsingin käräjäoikeus myönsi sulautumisluvan joulukuun viimeisellä viikolla ja Säätiörekisteri kirjasi sulautumisen tapahtuneeksi. Väinö Voionmaan säätiö toimitti lopputilityksen Patentti- ja rekisterihallitukseen kesäkuussa 2016.

Palkansaajien koulutussäätiö sr aloitti toimintansa 1.1. 2016. Säätiön hallitukseen ja hallintoneuvostoon nimitettiin jäseniä sekä Voionmaan että SAK:n koulutussäätiön vanhasta hallinnosta ja taustayhteisöistä. Uuden opiston talous- ja toimintasuunnitelma tehtiin vuosille 2016-17 ja kaikki opiston toimintaa sääntelevät sisäiset hallinto-ohjeet valmisteltiin uudelleen vastaamaan uutta organisaatiota.

Palkansaajien koulutussäätiö ylläpitää Kiljavan opisto –nimistä kansanopistoa, jolla on Voionmaan koulutuskeskus -niminen toimipiste Tampereella.

Ari-Pekka Lundén aloitti 1.1. 2016 uuden opiston ja säätiön rehtorina ja asiamiehenä. Pasi Salmikallio aloitti Voionmaan koulutuskeskuksen ja säätiön omistamien osakeyhtiöiden toimitusjohtajana.

- Voionmaa muutti Tampereelle -

Voionmaan koulutuskeskus muutti Ylöjärveltä Tampereelle heinäkuussa 2016 ja opinnot alkoivat 11.8. 2016 Tampereen yliopiston kampuksella.

Luokka- ja sosiaalitulat rakennettiin kevään aikana Tampereen yliopistolta vuokrattuun TietoPinni-rakennukseen, Pirkan Opiskelija-asunnot Oy:ltä vuokrattiin Annalasta kaksi kerrostaloa asuntolaksi ja Pispalan Betoni Oy:ltä elokuvastudio Hyhkystä. TietoPinnissä yliopiston kampuksella on opetustilaa noin 2000 neliötä, Annalan asuntolassa paikkoja 70-80 opiskelijalle ja Hyhkyn elokuvastudion pinta-ala on 260 neliötä.

Voionmaan muuton kanssa tuli hieman kiire, kun heinäkuussa muutettiin yhtä aikaa neljästä paikasta neljään paikkaan ja vanhalle Voionmaan opistolle Ylöjärvelle oli kertynyt 65 vuoden toiminnan aikana melkoinen määrä enemmän tai vähemmän tarpeellista tavaraa. Osa opettajien muuttolaatikoista oli vielä purkamatta opintojen alkaessa TietoPinnissä. Annalan asuntolassa viimeisiä kalusteita kannettiin sisään, kun ensimmäiset asukkaat saapuivat pihaan. Hyhkyn elokuvastudio rakennettiin kuntoon syys-lokakuussa.

Yliopiston kampus sopii mediakoulutukseen ja avoimen yliopiston opintoihin paremmin kuin Ylöjärven maaseutu, koska kaikki opintojen kannalta tärkeä on lähempänä. Siitä huolimatta oli vaikeaa jättää 65 vuoden jälkeen Ylöjärven liittyvä historia taakse.

- Entäs ne edut ja tavoitteet-

2016 oli muuttovuosi ja sen lisäksi yhdenmukaistettiin toiminta-, kokous- ja suunnittelurutiineita sekä luotiin uusi organisaatio. Kiireisimmät asiat hoidettiin yhdessä kuntoon henkilökunnan, opettajien, johtoryhmän ja tiimien kokouksissa sitä mukaan kuin ehdittiin.

Koulutus jaettiin alusta lähtien kolmeen toiminnalliseen kokonaisuuteen. Ammatillinen koulutus keskitettiin hallinnon osalta yhteen ja se toimii hyvin. Koulutusta on sekä Nurmijärvellä että Tampereella. Ammattiyhdistysliikkeen lyhytkurssien osalta tehtiin samoin ja niitä on tarjolla Nurmijärven ja Tampereen ohella myös muissa kaupungeissa. Median pitkäkestoinen koulutus keskitettiin Tampereelle Voionmaan koulutuskeskukseen.

Voionmaan elokuussa 2016 alkaneen mediakoulutuksen opiskelijamäärä oli suurempi kuin koskaan aikaisemmin. Psykologian koulutus käynnistettiin Tampereella viime vuoden elokuussa ja kasvatustieteen käynnistetään tämän vuoden elokuussa. Säätiöllä on ylläpitämislupa uuteen media-alan ammattitutkintoon ja koulutus jatkuu Tampereella.

Nurmijärvellä käynnistyi tämän vuoden alussa uusi matkailun ammattitutkintokoulutus ja eräopaskoulutuksen osallistujamäärä kaksinkertaistui viime vuonna. Rakennusalan ammattitutkintokoulutuksen määrä kasvoi viime vuonna edellisvuoteen verrattuna.

Säätiön uuden ylläpitämisluvan mukaan koulutusta voidaan järjestää Nurmijärven ja Tampereen lisäksi myös Helsingissä, Kuopiossa, Vaasassa ja Oulussa, mikä on erityisesti alueellisen ay-koulutuksen käynnistämisen näkökulmasta tärkeää. Muuten perinteinen SAK-EK –sopimukseen perustuva luottamusmiesten ja työsuojeluvaltuutettujen koulutus toteutui viime vuonna entiseen malliin Nurmijärvellä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämien ja fuusion ylimääräisiin kuluihin käytettyjen erityisavustuksien jälkeen vuoden 2016 tulos on nollassa ja vuoden 2017 talousarvio nollan tuntumassa sekkin.

Kiljavalla oli tuoreessa muistissa pari vuotta aikaisemmin toteutettu fuusio Rakennusliiton Siikaranta-opiston kanssa, mikä antoi hyvät eväät muutosjohtamiseen. Voionmaalla oli takanaan parin vuoden takainen pitkälle edennyt fuusiohanke Oriveden opiston kanssa, minkä ansiosta ensimmäiseksi muistettiin sopia tärkeimmistä asioista pitävällä tavalla. Aikaisemmat kokemukset nopeuttivat Kiljavan ja Voionmaan fuusiota merkittävästi. Pari vuoden 2015 arkipäivää jäi vielä käyttämättä eli mitään oikeata kiirettä ei ollut.

Kahden kansaopistoa ylläpitävän säätiön yhdistämispapereita kertyi kiitettävän kokoinen pino. Samoilla lomakkeilla ja selvityksillä olisi saman tien yhdistänyt useammankin opiston, mutta tähän voi palata sitten myöhemmin jos aihetta on.

Toteutuksen resepti on tallessa, ja kaikkien asiaa harkitsevien kannattaa valmistautua aika määrämuotoisiin ja paperivaltaisiin fuusioelämyksiin viranomaisyhteyksien osalta.

- JORMA KALLIO -

Lapuan kristillisen opiston integroituminen Seurakuntaopistoon

- Taustaa -

Lapuan kristillinen opisto – aikaisemmalta nimeltään Karhunmäen kristillinen kansanopisto – aloitti toimintansa vuonna 1914. Karhunmäki on vanhin kahdeksasta herännäisopistosta ja Laajasalon (Helsingin kristillisen opiston) jälkeen toiseksi vanhin kristillinen kansanopisto. Karhunmäkeen suuntautui alkuvuosikymmeninä usein kansanopiston perustamisesta innostuneita sivistysihmisiä niin suomenkielisistä kuin ruotsinkielisistä paikkakunnilta. Historiatietojen mukaan Karhunmäki on toiminut monen myöhemmin perustetun kristillisen kansanopiston esikuvana.

Lapuan kristillinen opisto koki melkoisen uudistumisen vuonna 1988 sen muutettua pienestä Karhunmäen kylästä Lapuan keskustaan valmistuneisiin uusiin toimitiloihin. Muutto oli merkittävä, ei vain ulkoisten puitteiden parantumisen vuoksi, vaan myös koulutustarjonnan kehittymisen myötä. Opistosta tuli nykyaikainen kansanopisto. Modernisoinnin myötä Lapualla ymmärrettiin yhteistyön merkitys. Opisto hakeutui innokkaasti koulutusten alueellisiin yhteistyöyhteyksiin. Lapuasta muodostui myös kansanopistokentässä opistojen yhteyttä vaaliva opisto. Suurena näkynä oli, ettei yksin pärjätä, tai ainakin se on paljon vaikeampaa, kuin kaikkia osapuolia hyödyntävässä yhteistyössä toimiminen. Erityisesti Lapuan aktiivisuus kohdistui herännäisopistojen keskinäiseen yhteistyöhön. Siihen oli luonnollinen arvopohjainen peruste. Vapaaehtoisen yhteistyöverkoston rakentamiseen herännäisopistojen kesken haettiin myös hankerahoituksia. Yhteen hiileen –hanke nimeltäänkin kuvasi tavoitteita.

Lapuan opisto koki 1980-luvulla radikaalin kehittymisen. Sen toteutumisen taustalla oli opiston johdossa ja hallinnossa tarkka toimintaympäristön tutkiminen ja analysointi. Vaikka opiston uudistuminen 1980 ja -90 luvuilla saatiin toteutettua, ei toimintaympäristön muutosten jatkuvaa seuraamista laiminlyöty. Lapuan kristillisestä opistosta oli kehitetty ammatilliseen koulutukseen keskittynyt kansanopisto. Peräti ¾ opiston volyymista oli tutkintotavoitteista koulutusta. Vuonna 1999 voimaan tulleet koululait nakersivat pahasti kansanopistokoulutuksen kokonaisuutta. Kansanopiston ammatillinen koulutus nähtiin viranomaistakas-

telussa suppeasti vain yhden koulutusalan näkökulmasta. Pienten ammatillisen koulutuksen järjestäjien olemassa olo kyseenalaistettiin. 1990-luvun puolessa välin alkoi tulla koulutuksen järjestäjille oppilaitosverkoston kokoamiskehotuksia eli ns. vauhtikirjeitä. Fuusioiden aikaansaamiseksi tarkoitetut pakottavat kirjeet ja suunnitelmat kaatuivat toinen toisensa perään. Viimeisimpänä yrityksenä oli Stubbin hallituksen esitys peruuttaa kaikkien ammatillista koulutusta järjestävien luvat ja myöntää uudet luvat entistä pienemmälle joukolla. Esitys kaatui eduskunnassa. Vaikka pakkofuusioesitykset eivät toteutuneet, Lapuan opiston hallinnossa koettiin, että valtakunnallinen megatrendi on tavoite kohti suurempia koulutuksen järjestäjiä. Lapualla laskettiin, että valtiontalouden heikkenemisestä huolimatta opiston vahva talous antaisi mahdollisuuden itsenäisenä toimimiseen. Suurempi huoli koettiin olevan pienen koulutuksen järjestäjän mahdollisuuksissa tarjota opiskelijoille riittävät valintamahdollisuudet esim. tutkintouudistusten myötä. Kysymys koulutuksen järjestäjien kokoamisesta koettiin olevan kiinni enemmän aikataulusta ja oppilaitoksen osalla integraation suunnasta.

Edellä kuvatun mukaisesti Lapuan kristillisellä opistolla on monen tasoiset hyvät yhteistyösuhteet muiden herännäisopistojen kanssa. Luonnollista oli, että tuon verkoston valmiutta keskinäisiin oppilaitosyhdistymiseen lähdettiin tutkimaan ensimmäisenä. 2000-luvun alkuvuosina tutkimusta varten haettiin hankerahoitusta ja työhön palkattiin asiansiantunteva konsultti. Konsultin toimesta syntyi herännäisopistojen konsortioselvitys. Perustettavan konsortion perusajatuksena oli siirtyä vapaaehtoisesta verkostoyhteistyöstä orgsointuisempaan yhteistoimintaan. Konsortion tarkoitus oli olla välivaihe lopulliselle fuusioitumiselle. Herännäisopistojen konsortio ei kuitenkaan tavoitellussa laajuudessa toteutunut. Hankkeen kaatumiseen oli moni syytä, ehkä päälimmäisinä selvityksessä mukana olevien opistojen erilaisuus. Osa herännäisopistoista on puhtaita vapaan sivistystyön kansanopistoja ja toiset ammatilliseen koulutuksen panostaneita. Osa opistoista tulkitsi toimintaympäristön muutoksen siten, ettei oppilaitosfuusioihin kannattanut tähdätä. Joku koki itsensä kannalta alueellisen yhteistyön olevan perusteltavampaa, kuin valtakunnalliseen verkostoon liittyminen.

- Kohti integraatiota -

Ehkä merkittävin ajankohta Lapuan kristillisen opiston integroitumisen kannalta oli alkuvuosi 2014. Tuolloin opiston johtokunta päätyi ratkaisuun, että yhteistyökumppania voidaan lähteä hakemaan myös herännäisopistojen renkaan ulkopuolelta. Johtokunta päätti tuolloin liittymisestä hankkeeseen, jolla selvitetiin kansanopistojen yhteisen ammatillisen oppilaitoksen perustamista. Samalla päätettiin selvittää reunaehdot maakunnalliseen ammatilliseen koulutuksen järjestäjään liittymisestä. Pää neuvotteluille oli avattu ja pian tuon jälkeen yhteydenottoja integroitumisesta alkoi sadella niin opistolle kuin opistolta. Jonkin asteisia neuvotteluja käytiin ainakin seitsemään eri suuntaan. Ehdottomaksi tavoitteeksi kaikissa vaihtoehdoissa asetettiin kristillisen/herännäisyyden identiteetin säilyminen sekä toiminannan vahvistuminen paikkakunnalla. Johtokunta käsitteli integraatioselvitysten etenemistä kahden vuoden ajan käytännöllisesti katsoen jokaisessa kokouksessaan. Henkilökuntaa informoitiin neuvottelujen etenemisestä avoimesti ja säännöllisesti. Lopulta - monienkin vaiheiden jälkeen - päädyttiin tekemään loppuselvitys kolmesta eri vaihtoehdosta. Vaihtoehdot olivat 1. puhdas fuusioituminen Seurakuntaopistoon, 2. uuden osakeyhtiön perustaminen yhdessä kahden muun ammatillista koulutusta järjestävän kansanopiston kanssa sekä 3. liittyminen yhteen samassa maakunnassa toimivan toisen kansanopiston kanssa.

Kolmen varsin erilaisen selvitystyön samanaikainen työstäminen osoittautui ajankäytöllisestikin haastavaksi. Osakeyhtiön muodostaminen koettiin sen verran vieraaksi asiaksi, että sen kokoamiseksi haettiin ulkopuolista juridista asiantuntemusta. Maakunnallisen selvitystyön vetovastuu oli hankkeessa mukana olleella toisella kansanopistolla, joka selvästi helpotti Lapualla työpaineita. Seurakuntaopiston kanssa tehtävää selvitystyötä helpotti se, että Kirkkopalvelut/Seurakuntaopistolla oli tuoreita kokemuksia onnistuneista integraatioprosesseista ja sillä oli runsaasti sisäistä osaamista vastaavista toteutuksista.

Kaikki kolme selvitystyötä valmistuivat helmikuussa 2016. Opiston toimiva johto teki selvityksistä SWOT-analyysin, joka esiteltiin johtokunnalle. Tuolloin tiedossa oli myös muiden selvityksissä mukana olleiden opistojen hallintojen päätökset. Johtokunta teki maaliskuussa 2016 selvitysten pohjalta päätöksen esittää kannatusyhdistyksen yleiselle kokoukselle liittymistä osaksi Seurakuntaopistoa. Päätös oli yksimielinen. Kannatusyhdistys teki vastaavan yksimielisen päätöksen huhtikuussa 2016. Samalla Kirkkopalvelut/Seurakuntaopisto ja Lapuan kristillinen opisto sopivat fuusion toteuttamisesta 1.1.2017 lukien, eli vain puolen vuoden valmisteluajalla.

- Mistä sovittiin? -

Fuusiosopimukseen liittyvät seuraavat asiat: Lapuan kristillisen opiston herännäisyys identiteetti säilyy integraatiossa, Seurakuntaopisto vahvistaa koulutustoimintaa Lapualla, kaikki koulutuksen järjestämisluvat siirretään Seurakuntaopistolle, Lapua lahjoittaa korvauksetta kaiken kiinteän ja irtaimen omaisuutensa Kirkkopalveluille, henkilöstö siirtyy uuteen organisaatioon vanhoina työntekijöinä. Lisäksi ratkaisu sisältää mittavan määrän yksityiskohtaista sopimista.

- Mistä on onnistunut prosessi tehty? -

Lapuan kristillisen opiston integraatio Seurakuntaopistoon on nyt toteutunut. Onnistuneen prosessin taustalla on:

- tarkka toimintaympäristön muutoksen analysointi ja johtopäätösten teko
- avoimuus ja aito halu hakea opiskelijoiden kannalta parasta ratkaisua
- eri vaihtoehtojen perusteellinen selvittäminen
- hallinnon aktiivinen ote
- henkilöstön ja taustaorganisaation jatkuva informointi myös keskeneräisistä asioista
- muutosprosessin johtaminen

- HANS BOIJE -

Case Kredu

Från årsskiftet 2017 överfördes yrkesutbildningen vid Nykarleby Kristliga folkhögskola (Kredu) till Seurakuntaopisto. Yrkesutbildningen är inom det humanistiska och pedagogiska området. Vi har inom barn och familjearbete (LaPe) utbildat barnledare, både ungdomar i en treårig utbildning i Nykarleby och som vuxenutbildning, främst genom läroavtal både i Nykarleby men också i Helsingforsregionen. Inom tilläggsutbildningen har ett mindre antal kyrkvaktmästare utbildats.

Vi har också ordnat fortbildningskurser för Borgå stift som en viktig del av kontakterna till stiftet.

Folkhögskoleverksamheten, som främst utgörs av språkundervisning för invandrare, både på svenska och på finska, fortsätter som förut med Österbottens Svenska Kristliga Folkhögskolesällskap r.f. som utbildningsanordnare. Även yrkesutbildningen fortsätter rent praktiskt i stort som förut, med samma personal och i samma utrymmen, men med Seurakuntaopisto som huvudman.

Tidigare hade man rätt att ge yrkesförberedande utbildning för invandrare, men då "Valma" infördes var det endast yrkeshögskolan Optima som på svenska fick tillstånd att ordna Valma och Telma. Som underentreprenad till Optima görs merparten av den allmänna yrkesförberedande utbildningen i Nykarleby.

- Varför ville man fusionera yrkesutbildningen -

Från statsmaktens sida har det länge varit tydligt att man önskar större enheter. Kredu tog tidigt till sig detta och började se över olika alternativ. I samband med den förra regeringens planer på förändringar i andra stadiets yrkesutbildningar gjorde minister Ole Norrback en särskild utredning kring den svenska utbildningen. Det fanns en mycket tydlig strävan efter sammanslagningar och minister Norrback föreslog en enda andra stadiets utbildningsanordnare i Österbotten och en annan i Södra Finland. Inom Kredu bedömde man att man på lång sikt inte kommer att kunna upprätthålla sitt utbildningstillstånd utan kommer förr eller senare att tvingas in i någon integrering.

Man såg det som bättre att själv utreda alternativen och välja det som bäst gagnar verksamheten på lång sikt.

Kredu såg också klara fördelar med en integrering med någon annan skola. För en liten enhet, Kredu hade 40 utbildningsplatser, blir utvecklingsarbetet och kontakter med myndigheter och anpassning till nya krav oproportionerligt stort, medan man i en större enhet kan dela på denna typ av uppgifter.

Kredu är den enda svenskspråkiga utbildaren av barnledare, medan motsvarande utbildning på finska funnits vid ett tiotal kyrkliga folkhögskolor, där Seurakuntaopisto är den största. Eftersom ingen annan svenskspråkig skola ger denna utbildning fanns ingen helt naturlig samarbetspartner. Den närmaste skolan inom andra stadiet är Optima i Jakobstad (20km norr om Nykarleby). Optima har kvalitetsmässigt utmärkt sig och hade på ett allmänt plan varit ett gott alternativ men de har ingen kunskap om Kredus specifika utbildningar. Som tidigare nämnts var det i alla fall för vardera parten naturligt att samarbeta kring Valma, där Kredu hade erfarenhet av invandrare som är den största gruppen i den förberedande utbildningen, medan Optima närmast haft erfarenhet av Valma, där man bl.a. har en enhet i Nykarleby.

Det är en klar tröskel att gå över språkgränsen för en svensk skola. Risken att uppslukas av en större finsk enhet finns alltid. Den kan vara svårt att få förståelse för de speciella krav som svenskhetens litenhet alltid medför.

Inom Kredu bedömde man i alla fall att då de utbildningar vi ger är kyrkliga utbildningar, även om barnledarutbildningen kvalificerar även för kommunal dagvård, är det vitalt att den kyrkliga dimensionen kan få sin rätta plats. Litet förenklat kan man uttrycka det som att det är lättare att få en finsk kyrklig utbildare att förstå de svenska särdraget (i synnerhet som det finns ett lagskydd kring det) än det kanske kan vara att få en stor svensk utbildare att förstå de kyrkliga särvillkoren.

Under resans gång undersöktes flera alternativ och Kredu var t.ex. aktiv inom den utredning av det s.k. OYAB som gjordes inom Folkhögskoleföreningens ram.

Tills slut bedömde man Seurakuntaopisto som det starkaste alternativet i synnerhet som några andra finska folkhögskolor inom "LaPe" området valt att fusioneras med Seurakuntaopisto .

För Kredus del var det viktigaste att, som ansvarig för barnledarutbildningen i Borgå stift, hitta en lösning som bäst kunde garantera en stark utvecklingskraft och en tydlig kyrklig anknytning för utbildning i framtiden. Denna målsättning var viktigare än att bara se till den egna skolans utveckling. Ett viktigt delargument som talade för en lösning med Seurakuntaopisto var att en möjlig svenskspråkig partner, i praktiken Optima, visserligen skulle vara stark i Österbotten men den rätt omfattande läroavtalsutbildningen i södra Finland skull bli lidande. Just i denna del finns en utvecklingspotential då Seurakuntaopisto redan har sådan utbildning i Helsingforstrakten och arbetsgivare kan se fördelar i att upphandla en helhet och inte skilt den finska och den svenska utbildningen.

- Varför valde man att behålla folkhögskoledelen - i egen regi

På svenskt håll finns inom kyrkans sfär tre folkhögskolor, Lärkkulla folkakademi i Karis, Evangeliska folkhögskolan i Vasa och Kredu. Dessa är på olika sätt viktiga för Borgå stift och inom Kredu bedömde man att det längre fram möjligen kan bli naturligt med ett fördjupat samarbete, möjligen samgång med dessa naturliga partner. Det var därför viktigt att behålla manöverfriheten kring den kyrkliga folkhögskolesfären i Borgå stift.

De finska skolor som valt att gå samman med Seurakuntaopisto har gjort en totalfusionering där även folkhögskoledelen har förts över. Det kan vara mentalt svårare, men då allting övergår är det säkert processmässigt lättare då man inte behöver fundera på gränsdragnings problematik mellan delarna.

- Processen -

Till en början funderade Kredu och Seurakuntaopisto på alternativet att bilda ett gemensamt bolag kring den svenska LaPe utbildningen. Vid kontakter med ministeriet framgick i alla fall att det skulle betraktas som en ny skola och man skulle därför inte uppnå att vara en del av den idag ganska stora enhet som Seurakuntaopisto utgör. Detta alternativ fick man därför överge.

Det enda sättet att uppnå målsättningen att den svenska utbildningen skulle vara en del av en stor kyrklig enhet kunde man därför bara uppnå genom att utbildningstillstånden flyttades från Österbottens Svenska Kristliga Folkhögskolesällskap r.f. till Seurakuntaopistos huvudman Kirkkopalvelut ry. Rent tekniskt begärde Kredu indragning av tillstånden, medan Seurakuntaopisto begärde motsvarande ökning av sina tillstånd.

Processen kom sammanlagt att pågå i över två år. Till en början sonderade man med olika alternativ för genomförandet, men efter ovannämnda kontakt med ministeriet i juni 2015 inriktades arbetet på hur lösningarna med en överföring av yrkesutbildningen från Kredu till Seurakuntaopisto praktiskt skulle gå till.

Då två utbildningsanordnare verkar inom samma utrymmen uppstår en del gränsdragningsproblematik. På övergripande nivå kom man våren 2015 överens om några viktiga principer i ett huvudavtal som i augusti 2016 slutligt godkändes av respektive styrelsen (bilagt).

Seurakuntaopisto skulle ta över yrkesutbildningen genom en verksamhetsöverlåtelse och självkostnadsprincipen skulle gälla för utrymmen och tjänster som folkhögskolan tillhandahöll.

Den personal som enbart arbetade med yrkesutbildningen skulle självklart övergå, men det fanns en del personal som arbetade inom båda sektorerna och här behövdes praktiska och enkla principer och ersättningsmodeller tas fram. En särskild problematik uppstod av det faktum att yrkesutbildningen är rent numerärt den del av utbildningen i Nykarleby som är största användaren av kosthållet och internatet. Man beslöt i alla fall att detta skulle kvarstå i folkhögskolans regi då

man lokalt bättre har möjligheter att försöka utveckla den kommersiella delen av bespisning och konferensförsäljning.

Då fastigheterna blev kvar inom folkhögskolan, behövde den praktiska tillämpningen av självkostnadsprinciper göras. Eftersom många utrymmen används gemensamt var det en hel del analyser som behövde göras. Hanteringen av gemensamma kontorstjänster behövde också fördelas.

Man kan säga att processen var rätt arbetsdryg men ändå i stort rätlinjig och man kunde följa de övergripande principerna.

- Ledningsfrågan -

En särskild frågeställning gällde den lokala ledningen av verksamheten. Eftersom folkhögskoledelen och yrkesutbildningen till vissa delar är djupt sammanflätad och t.ex. fortbildning ibland kan ordnas som folkhögskolekurs och ibland inom tilläggsutbildningens ram är koordineringsbehovet stort. Den enkla lösningen blev att åtminstone till en början ha gemensam personell ledning så att personen dels är folkhögskolans rektor på halvtid och enhetschef (aluejohtaja) för Seurakuntaopistos svenska verksamhet på den andra halvan av tjänsten.

Det säger sig självt att detta, liksom hela processen förutsätter ett stort förtroende och en flexibel inställning mellan parterna vilket också funnits mellan Seurakuntaopisto och Kredu.

- Namnfrågan -

Vid sammanslagningar är frågan om namnet alltid särskilt intressant och ibland känsloladdat. Inarbetade namn har stort värde och hur nya namn fungerar är inte givet. På svenska har det visat sig att man inte kan använda mer än två eller högst trestaviga namn. Om man har längre namn skapas bland intressegrupperna olika typer förkortningar. Orsaken till att man i Nykarleby för ett antal år sen tog i bruk namnet Kredu var just att föreningens officiella namn liksom också namnet Kristliga folkhögskolan i Nykarleby var alldeles för långa och omständliga.

Ett finskt namn fungerar inte på svenska och någon naturlig översättning av Seurakuntaopisto finns inte heller, då vardera översättningsdelen "församling" och "institut" har bredare betydelser på svenska än på finska och därför inte definierar verksamheten på samma sätt som det finska namnet. Därtill är det alldeles för långt.

Man beslöt därför att arbeta vidare inom den svenska verksamheten under namnet Kredu, som är inarbetat, kort och funktionellt. Det innebär att såväl folkhögskolan som yrkesutbildningen använder samma namn, men med något olika logo.

Det faktum att man från Nykarleby folkhögskolas sida valde att integrera endast yrkesutbildningen men inte folkhögskoleverksamheten med Seurakuntaopisto gav upphov till ett antal utmaningar som i en helhetsintegration kanske fått enklare

lösningar. Det kräver också att samarbetet under kommande år är konstruktivt och positivt, vilket andan under förhandlingsfasen ger anledning att tro.

Då både utbildningarnas och Borgå stifts bästa både på kort och lång sikt varit ledande har denna kanske något ovanliga lösning trots allt varit den bästa.

- Case Kredu – ytteenveto -

Vuoden 2017 alussa Kredun ammatillinen koulutus siirtyi Seurakuntaopistolle. Kansanopistokoulutus säilyi Kredun omana koulutuksena, samoin Valma koulutusyhteistyö Optiman kanssa.

Valtiovalta on jo pitkään toivonut suurempia opetusyksiköitä. Kredu arvioi, että pitkällä tähtäimellä pieni yksikkö (40 koulutuspaikkaa) tulee yhdistymään suurempaan oppilaitokseen ja se halusi siksi itse valita parhaan vaihtoehdon. Parhaaksi vaihtoehdoksi osoittautui yhdistyminen Seurakuntaopistoon. Koska Kredu on ainoa ruotsinkielinen LaPe -kouluttaja, luonnollista ruotsinkielistä vaihtoehtoa ei ollut. Kielirajan ylittäminen on suuri kysymys pienelle ruotsinkieliselle yksikölle, mutta nyt katsottiin, että suomenkielinen kirkollinen oppilaitos tulisi paremmin ymmärtämään kielelliset erikoisvaatimukset kuin että suuri ruotsinkielinen oppilaitos ymmärtäisi LaPe -koulutuksen kirkolliset erikoisvaatimukset.

Tärkeää oli myös taata Lape -koulutuksen kehittämismahdollisuudet ja Kredun Helsingin seudulla järjestettävän oppisopimuskoulutuksen jatkuvuus.

Kansanopistotoiminnan säilyttäminen Kredun omana koulutuksena on edellytys sille, että ruotsinkielisten kirkollisten kansanopistojen (Kredun lisäksi Lärkulla folkakademi Karjaalla ja Evangeliska folkhögskolan Vaasassa) yhteistyötä voidaan tulevaisuudessa tiivistää.

Prosessin aikana tutkittiin eri juridisia vaihtoehtoja (esim. yhteinen ruotsinkielinen koulutusyritys) ja neuvoteltiin niistä myös OKM:n kanssa. Järjestämisluvan siirtäminen Kredulta Kirkkopalvelut ry:lle (Seurakuntaopistolle) osoittautui parhaaksi ratkaisuksi. Koska kansanopiston ylläpitämislupa ei tässä ratkaisussa siirtynyt ja koska kaksi kouluttajaa alkoi toimia samoissa tiloissa, oli ratkaistavia käytännön kysymyksiä paljon. Prosessi vaati paljon selvitystyötä, mutta osapuolten välisen pääsopimuksen periaatteita voitiin suhteellisen suoraviivaisesti noudattaa.

Johtamiskysymys ratkaistiin niin, että kansanopiston rehtori ja Seurakuntaopiston aluejohtaja ovat sama henkilö jolloin eri koulutusten ja opiston muun toiminnan koordinoitiasiat hoituvat sujuvasti.

Nimikysymys on usein yhdistymisprosessissa vaikea. Seurakuntaopisto -nimeä ei voi hyvin kääntää ruotsiksi (vrt ”Församlingsfolkhögskola”) ja koska Kredu on vakiintunut ja lyhyt nimi päätettiin, että sekä kansanopisto että ammatillinen koulutus käyttävät nimeä Kredu, mutta uudella logolla.

Päätös integroida pelkästään ammatillinen koulutus aiheutti tiettyjä haasteita ja vaati erittäin hyvää yhteishenkeä ja joustoa. Nykyisten koulutusten tulevaisuus ja Porvoon hiippakunnan pitkän tähtäimen etu ovat olleet johtoajatus prosessissa.

SOPIMUS/AVTAL

Sopimus Österbottens Svenska Kristliga Folkhögskolesällskap r.f (alla Kredu) ja Kirkkopalvelut ry:n (alla Kirkkopalvelut tai SO kun viitataan Kirkkopalvelujen ylläpitämään Seurakuntaopisto –nimiseen oppilaitokseen) välillä.

Avtal mellan Österbottens Svenska Kristliga Folkhögskolesällskap r.f (nedan Kredu) och Kirkkopalvelut ry (nedan Kirkkopalvelut alternativt SO då dess utbildningsenhet Seurakuntaopisto avses)

Päätavoitteet - Övergripande målsättningar

Kirkkopalvelujen ja Kredun yhteisenä tavoitteena on turvata ja puolustaa kirkollista ja kirkon ruotsinkielistä työtä palvelevaa koulutusta ja sen kehittämistoimintaa. Erityisesti pyritään palvelemaan Porvoon hiippakunnan tarpeita. Ammatillisen koulutuksen uudistukset, tulossa oleva rahoitusuudistus sekä humanistisen ja kasvatusalan toimintaedellytykset vaativat uudenlaisia oppilaitosrakenteita, toteutustapoja ja yhteistyötä. Näihin haasteisiin molemmat organisaatiot haluavat vastata yhdessä. Samalla halutaan auttaa kirkkoa onnistumaan ja uudistumaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Ratkaisu kokonaishaasteeseen on ammatillisen koulutuksen integraatio.

Kirkkopalveluts och Kredus gemensamma målsättning är att trygga och försvara den kyrkliga utbildningsverksamheten och dess utveckling samt kyrkans svenskspråkiga arbete. Särskilt eftersträvas att betjäna Borgå stifts behov. Förnyelserna inom yrkesutbildningen, kommande förnyelse av finansieringen och den humanistiska- och pedagogiska utbildningssektorns verksamhetsförutsättningar kräver nya strukturer för läroanstalter, utförandemetoder samt samarbete. På dessa utmaningar vill organisationerna svara gemensamt. Samtidigt vill man bistå kyrkan i att lyckas och förnyas i det finländska samhället. Lösningen på helhetsutmaningen är att integrera yrkesutbildningarna.

Kredun päätavoitteena on säilyttää kirkollinen koulutustoiminta alueellaan. Tavoitteena on tarjota mahdollisuus pitkiin ja lyhyisiin koulutuksiin, esitelmiin jne., mutta samalla myös varautua siihen, että kirkon on itse yhä enemmän vastattava omista koulutuksistaan tulevaisuudessa.

Kredu on monta vuotta kouluttanut lastenohjaajia, suntioita ja järjestänyt kirkon henkilöstökoulutusta. On oleellista että koulutus jatkossakin voidaan järjestää kirkollisessa ympäristössä. Tällä hetkellä ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijajapaikkoja on 40 ja lisäkoulutuksen vuosiopiskelijajapaikkoja 6,0 opiskelijavuotta.

Two handwritten signatures in blue ink, one larger and more stylized, and one smaller and more legible.

Kredus primära mål är att upprätthålla en kristen utbildningsmiljö på sitt område. Målet är att kunna erbjuda både längre och kortare utbildningar, föreläsningar etc. men också ha en beredskap för framtiden ifall kyrkan i allt högre grad måste ansvara för sina utbildningar själv.

Kredu har under många år utbildat barnledare och kyrkvaktmästare samt ordnat personalutbildning. Det är viktigt att utbildningen även i fortsättningen kan bedrivas i en kyrklig miljö. I dagsläget har Kredu 40 utbildningsplatser inom den grundläggande yrkesutbildningen och 6,0 årsverken inom tilläggsutbildningen.

Seurakuntaopisto haluaa muuttuvassa koulutusympäristössä vaalia kirkollista koulutusta ja katsoo, että parhaat edellytykset tulevaisuudessa on mahdollisimman vahvassa ja valtakunnallisesti toimivassa koulutusyksikössä. Ruotsinkielinen koulutus on, pienuudestaan ja erikoispiirteistään huolimatta osa kirkollista kokonaisuutta, jota voidaan parhaiten vahvistaa sen toimiessa osana suurempaa verkostoa samalla, kun se omalta osaltaan täydentää koko verkostoa.

Seurakuntaopisto vill i den föränderliga utbildningsmiljön slå vakt om den kyrkliga utbildningen och anser att de bästa förutsättningarna för framtiden finns i en starkast möjlig nationellt verksam utbildningsenhet. Den svenska utbildningen är, trots litenhet och särdrag, en del av den kyrkliga helheten och kan bäst stärkas genom att verka inom ett större nätverk samtidigt som den stärker hela nätverket.

Osapuolet ovat tämän vuoksi sopineet, että Kredu peruuttaa ammatillisen koulutuksen järjestämisluvat ja Kirkkopalvelut hakee Opetus- ja kulttuuriministeriöstä vastaavat tehtävät liitettäväksi omaan lupaansa.

Parterna har därför avtalat om att Kredu avstår från sitt tillstånd att bedriva yrkesutbildning och att Kirkkopalvelut anholder hos Undervisnings- och kulturministeriet om att motsvarande uppdrag ansluts till deras tillstånd.

Strategiset periaatteet - Strategiska principer

Osapuolten kesken sovitaan tässä pääsopimuksessa strategisista periaatteista ja niihin sitoutumisesta. Pääsopimuksen liitteeksi tulee toimeenpanosopimus, jossa sovitaan käytännön toimintatavoista. Lisäksi erillisistä palveluista (erityisesti tilojen vuokrauksesta ja tukipalvelujen käytöstä) ja yhteistyöstä tehdään tarvittaessa omat sopimuksensa. Tämän pääsopimuksen muuttamisesta neuvottelevat ja päättävät Kirkkopalvelut ry:n hallitus ja Kredun hallitus.

Parterna fastställer i detta huvudavtal de strategiska principerna och förbinder sig att följa dem.

Utöver huvudavtalet görs ett verkställighetsavtal där man enas om de praktiska tillvägagångssätten. Dessutom görs vid behov egna avtal kring särskilda tjänster (i synnerhet om uthyrning av utrymmen och användning av stödtjänster). Kirkkopalveluts och Kredus styrelser förhandlar och beslutar om förändringar i detta huvudavtal.

1. Opetus- ja kulttuuriministeriön tehtyä Kredun ammatillisesta koulutuksesta viranomaispäätökset, sovitaan toiminnan ja henkilöstön siirrosta Kirkkopalveluille liike-toimintasiirtona.

Då Undervisnings- och kulturministeriet fattat myndighetsbesluten om Kredus yrkesutbildning, avtalas genom en verksamhetsöverlåtelse om övergång av Kredus verksamhet och personal.

2. Seurakuntaopisto sitoutuu jatkamaan ja kehittämään nykyistä vastaavaa lastenohjaaja- ja suntuokoulutusta Uudessakaarlepyyssä OKM:n myöntämien lupien ja rahoituksen mukaan.

Seurakuntaopisto förbinder sig att i Nykarleby upprätthålla och utveckla barnledar- och kyrkvaktmästarutbildningen, motsvarande dagens verksamhet, inom ramen för av UKM beviljade tillstånd och finansiering.

3. Seurakuntaopiston johtosäännössä kuvataan ruotsinkielisen koulutuksen asema ja siihen liittyvä johtamisjärjestelmä. Kirkkopalvelut valitsee Seurakuntaopiston johtokuntaan ruotsinkielisen edustajan ja tarvittaessa tälle varajäsen, joista KREDU tekee esityksen.

I Seurakuntaopistos ledningsinstruktion beskrivs den svenskspråkiga verksamheten och dess ledningsmodell. Kirkkopalvelut väljer till direktionen en svensk representant och vid behov en ersättare för denne, till vilka KREDU ger förslag.

4. KREDU sitoutuu omakustannushintaan järjestämään koulutukselle tarvittavat tilat ja muut tarvittavat palvelut. Tilojen tai laitteiden suuremmista muutostarpeista ja niiden rahoituksesta osapuolet sopivat yhdessä.

KREDU förbinder sig att till självkostnadspris tillhandahålla nödvändiga utrymmen och andra behövliga tjänster för utbildningen. Vid behov av större förändringar gällande utrymmen eller utrustning överenskommer parterna särskilt om åtgärderna och deras finansiering.

5. SO:n rehtorille tai muulle edustajalle, jonka Kirkkopalvelut nimeää, annetaan läsnäolo- ja puheoikeus Kredun hallituksessa.

SO:s rektor eller annan representant, som Kirkkopalvelut utser, ges närvaro- och yttranderätt i Kredus styrelse.

6. SO ja KREDU tarjoavat yhteisesti henkilöstökoulutusta Porvoon hiippakunnalle siten kuin vuosittain sovitaan hiippakunnan ja kirkkohallituksen ruotsinkielisen yksikön KCSA:n kanssa.

Seurakuntaopisto och KREDU erbjuder gemensamt personalutbildning för Borgå stift inom de ramar som man årligen kommer överens om med stiftet och kyrkostyrelsens svenska enhet KCSA.

7. KREDU – nimeä voidaan käyttää jatkossakin ammatillisen koulutuksen yhteydessä.

Namnet KREDU kan även i fortsättningen användas i samband med yrkesutbildningen.

8. KREDU voi jatkossakin tehdä koulutusyhteistyötä muiden ruotsinkielisten oppilaitosten kanssa, mikäli Seurakuntaopisto ei järjestä vastaavaa koulutusta Uudessakaarlepyyssä.

KREDU kan även i fortsättningen bedriva samarbete kring utbildning med andra svenskspråkiga utbildningsenheter, om Seurakuntaopisto inte erbjuder motsvarande utbildning i Nykarleby.

9. Osapuolet pyrkivät säilyttämään Uudessakaarlepyyssä toiminnan mahdollisimman yhtenäisenä huolimatta siitä että kaksi eri koulutuksenjärjestäjää toimivat samalla alueella.

Parterna strävar till att bibehålla verksamheten i Nykarleby möjligast enhetlig trots att två olika utbildningsanordnare verkar på samma område.

Järvenpää 10.10.2016

KIRKKOPALVELUT RY

Ilkka Mattila
johtaja

Nykarleby 06.10.2016

**ÖSTERBOTTENS SVENSKA KRISTLIGA
FOLKHÖGSKOLESÄLLSKAP R.F.**

Bo-Göran Åstrand
styr. ordf

Hans Boije
rektor

YHTEISTYÖN VAIHTOEHTOJEN ARVIOINTIA

*Veijo Hurskainen,
organisaatiokonsultti, johdon työnohjaaja CSLE*

*Pasi Pönkä,
varatuomari*

*Ville Pönkä,
oikeustieteen tohtori, dosentti*

09/2015 ja ajantasaistettu 12/2016

Kansanopistojen
rakenteellinen kehittäminen
- Selvityshanke 2015–2016 -

- Sisältö -

1. Toimeksianto	73
2. Yhteistyön vaihtoehdot	75
<u>OSAKEYHTIÖ</u>	75
Nimi, kotipaikka ja jäsenet	75
Tehtävät	76
Toimielimet	76
<i>Yhtiökokous</i>	76
<i>Hallitus</i>	77
<i>Toimitusjohtaja</i>	77
<i>Hallintoneuvosto</i>	78
Koulutusorganisaatio osakeyhtiönä - SWOT	79
<i>Vahvuudet</i>	79
<i>Heikkoudet</i>	79
<i>Mahdollisuudet</i>	80
<i>Uhkat</i>	80
<u>YHDISTYS JA SÄÄTIÖ</u>	81
Yhdistyksen perustaminen	81
Yhdistyksen lakkauttaminen	82
Säätiön perustaminen	83
Säätiön hallinto	84
Säätiön valvonta	84
3. Johdon roolit	86
4. Vaihtoehdoille yhteiset haasteet	88
5. Uudelle organisaatiolle asetettavat vaatimukset	89
6. Yhteistyön riskit ja edellytykset	90

7. Omaisuuden arvonmääritys, luovutus ja vuokraaminen	93
Kustannuslaskennan periaatteista	93
Rakennusten arvonmääritys	93
<i>Vuokraaminen</i>	95
Kiinteän omaisuuden luovutus	96
Toimenpiteet	97
Vaihtoehtoisten omaisuusjärjestelyjen arviointi	98
8. Oma pääoma, käyttöpääoma ja maksuvalmius	100
9. Eri ylläpitäjäyhteisöjen päätöksenteon prosessi	104
10. Konsulttien loppupäätelmä	108

LIITTEET:

Yhtiöjärjestyksen pohja, perustamissopimus rahaa käyttäen / apporttiomaisuutta käyttäen	109
Sopimus koulutusyhteistyöstä (pohja)	114
Osakeyhtiö yleishyödyllisenä yhteisönä, osakeyhtiön verotus	115
Hallituksen työjärjestyksen pohja	120
Osakassopimuksen pohja	124
Aiesopimuksen sitovuudesta ja oikeusvaikutuksista	129

Toimeksianto

Koulutusta ja kulttuuria koskeva lainsäädäntö perustuu asianomaista koulutusmuotoa koskevaan toimintalainsäädäntöön, kirjasto-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikkaa koskevaan lainsäädäntöön sekä rahoitus opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin (1705/2009) tai kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettuun lakiin (1704/2009). Valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta on säädetty lailla (634/2010). Opettajien kelpoisuudet on säädetty erillisellä asetuksella.

Ammatillista koulutusta säädellään ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja asetuksessa sekä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa ja asetuksessa. Lupa ammatillisen peruskoulutuksen tai ammatillisen lisäkoulutuksen järjestämiseen voidaan myöntää kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle, säätiölle tai valtion liikelaitokselle. Järjestämisluvan ja rahoitusjärjestelmän kautta vaikutetaan koulutustarjonnan suuntaamiseen työelämän eri alojen tarpeiden mukaisesti ja toisaalta turvataan koulutuksen saatavuus ja vetovoimaisuus maan eri osissa.

Ammatillista peruskoulutusta tai ammatillista lisäkoulutusta voidaan järjestää myös oppisopimuskoulutuksena.

Vapaan sivistystyön oppilaitoksia ovat kansalaisopistot, kansanopistot, opintokeskukset, liikunnan koulutuskeskukset ja kesäyliopistot.

Vapaan sivistystyön rahoitus määräytyy vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) ja asetuksen (805/1998) mukaan. Rahoituksen saamisen ehtona on opetusministeriön myöntämä ylläpitämislupa, jossa määritellään oppilaitoksen koulutustehtävä ja muut koulutuksen järjestämiseen liittyvät ehdot. Vapaan sivistystyön lain mukainen ylläpitämislupa voidaan myöntää kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle.

Tämän vuosikymmenen alussa vapaan sivistystyön rahoituksen piirissä olevia oppilaitoksia oli yhteensä 335, joista kansanopistoja oli 80.

Vapaan sivistystyön oppilaitosten järjestämän perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen rahoitus määräytyy kyseessä olevan koulutusmuodon rahoitusperusteiden mukaisesti.

Kansanopistojen rahoitus määräytyy opetusministeriön vahvistamien opiskelijaviikkojen määrän ja opiskelijaviikkoa kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tavoitteena on ollut supistaa oppilaitoksia ylläpitävien organisaatioiden määrää merkittävästi. Järjestämisluvat säilyvät toistaisesti. Epävarmaa on, miten valtion rahoitusleikkaukset kohdistuvat eri koulutusaloille. Kansanopistot joutuvat arvioimaan toimintansa kehittämistä ja mahdollisia uusia yhteistyörakenteita.

Suomen Kansanopistoyhdistys on ottanut tehtäväkseen selvittää kansanopistojen puolesta taloutteen, henkilöstöhallintoon ja muuhun hallintoon liittyviä kysymyksiä mahdollisia yhteenliittymisiä ajatellen. Yhdistyksen puheenjohtaja Aki Ojankangas johtaa Kansanopistoyhdistyksen hanketta, johon on saatu OKM:n rahoitus.

Osana valtakunnallista hanketta Suomen Kansanopistoyhdistys ja HR-Pro Consultation Oy sopivat seuraavien asiakirjamallien, selvitysten ja ohjeiden laatimisesta konsulttityönä.

- erilaisten yhteistyömallien yleiskuvaus ja erityisesti osakeyhtiömallin arviointi koulutuksen tuottajana
- nykyisten eri ylläpitäjäjyhteisöjen päätöksenteon prosessien kuvaus muutostilanteessa ja entisen ylläpitäjän juridinen asema muutoksen jälkeen
- yhteistyömallien mukaiset aiesopimuksen (juridinen sitovuus) sekä osakassopimuksen tms. rungot, yhtiöjärjestyksen pohjat
- verokysymykset vaihtoehtojen mukaan (mahdollinen varainsiirtovero, tuloverotus, arvonalisäverokysymykset)
- vuokrattavien tai luovutettavien kiinteistöjen omaisuuden arvioinnin yleisohje ja, miten kustannukset kohdennetaan vuokriin
- aloittavan yhtiön osakepääoma ja sen riittävyys suhteessa toimintaan, miten osakepääoma muodostetaan

Tämän selvityksen, asiakirjamallien ja ohjeiden laatimiseen ovat osallistuneet varatuomari Pasi Pönkä, oikeustieteen tohtori, dosentti Ville Pönkä sekä johdon konsultti, CSLE Veijo Hurskainen. Asiantuntijoina on kuultu tilintarkastaja HTM, JHTT Juha Koposta.

Yhteistyön vaihtoehdot

- Osakeyhtiö -

Nimi, kotipaikka ja jäsenet

Osakeyhtiö on osakkeenomistajistaan erillinen oikeushenkilö, joka syntyy rekisteröimisellä. Osakeyhtiölaki (624/ 21.7.2006) koskee kaikkia yhtiöitä, jotka on rekisteröity osakeyhtiöiksi. Eräitä tapauksia varten on laadittu täsmentävä säännöstö, esimerkkinä asunto-osakeyhtiöt. Osakeyhtiölain periaatteet ovat näissä kuitenkin runkona. Koulutusorganisaatioita varten ei ole erillistä yhtiölainsäädäntöä. Koulutusosakeyhtiön juridinen selkäranka on siis osakeyhtiölaki.

Yhtiön perustamiseksi on laadittava perustamissopimus, jonka kaikki osakkeenomistajat allekirjoittavat. Perustamissopimuksen allekirjoituksella osakkeenomistaja merkitsee perustamissopimuksessa ilmenevän määrän osakkeita. Perustamissopimukseen on otettava mukaan yhtiöjärjestys.

Perustamissopimuksessa on aina mainittava: sopimuksen päivämäärä, kaikki osakkeenomistajat ja kunkin merkitsemät osakkeet, osakkeesta yhtiölle maksettava määrä, osakkeen maksuaika ja yhtiön hallituksen jäsenet.

Yhtiöjärjestyksessä on mainittava yhtiön toiminimi, kotipaikkana oleva Suomen kunta ja toimiala.

Yhtiön osakkeenomistajat voivat – ja yleensä se on tarpeen – tehdä keskinäisen osakassopimuksen. Osakassopimuksella on suppeassa muodossa osakkeenomistajien keskinäisiä suhteita selkiinnyttävä tarkoitus. Osapuolina voi myös olla laajemmassa mielessä esim. konsernin osat.

Osakassopimus ei ole julkisesti saatavissa. Se on osakkaiden sisäinen ja sisäiseen käyttöön kuuluva yhteenkuuluvaisuuden ja yhteisten käytäntöjen sitoumus. Yhtiöjärjestys ja rekisteritiedot sen sijaan ovat julkisia ja näin esim. kolmansille osapuolille liikesuhteita turvaavia.

Tehtävät

Yhtiöjärjestyksessä mainitut tehtävät osoittavat toimialan. Väljästi määritellyt tehtävät mahdollistavat sen, että yhtiö voi omilla päätöksillään ottaa uusia tehtäviä eikä tämä edellytä yhtiöjärjestyksen tarkistusta.

Toimielimet

Osakeyhtiön toimielimiä ovat yhtiökokous, hallitus, toimitusjohtaja ja tilintarkastaja. Lisäksi yhtiössä voi olla hallintoneuvosto.

YHTIÖKOKOUS

Osakkeenomistajat käyttävät päätösvaltaansa yhtiökokouksessa. Osakkeenomistajat voivat myös yhtiökokousta pitämättä yksimielisinä päättää yhtiökokoukselle kuuluvasta asiasta. Päätös on kirjattava, päivättävä, numeroitava ja allekirjoitettava. On huomattava, että osakkeenomistajat voivat näin yksimielisinä (myös laissa sanottu) tehdä yksittäistapauksissa hallituksen ja toimitusjohtajan yleistöimivaltaan kuuluvassa asiassa päätöksen.

Yhtiökokoukset jaetaan varsinaisiin ja ylimääräisiin. Osakeyhtiölain 5 luvun 3§:ssä on lueteltu varsinaisessa yhtiökokouksessa käsiteltävät asiat.

Jokainen osakas saa yhtiökokouksessa äänestää edustamiensa osakkeiden koko äänimäärällä, jollei yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä. Päätöksenteossa on noudatettava laissa sanottuja enemmistö ja yhdenvertaisuusperiaatteita.

Määräenemmistöllä tehtäviä päätöksiä ovat, jollei muualla laissa tai yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin:

- A) yhtiöjärjestyksen muuttaminen
- B) suunnattu osakeanti
- C) optio-oikeuksien ja muiden osakkeisiin oikeuttavien erityisten oikeuksien antaminen
- D) omien osakkeiden hankkiminen
- E) sulautuminen
- F) jakautuminen
- G) yhtiön asettaminen selvitystilaan ja selvitystilan lopettaminen

Laissa on myös erityismääräys niistä asioista, joista on saatava osakkeenomistajan suostumus, jos yhtiöjärjestyksestä aiotaan muuttaa.

HALLITUS

Hallituksen vastuu on rajoittamaton. Sen tulee tehdä päätökset itsenäisesti. Sen ei tule toimia osakkaiden tai kenenkään muun määräysten mukaan. Hallituksen asema ei rajoita omistajan ja hallituksen tai omistajan ja toimitusjohtajan keskustelua. Hallituksen ja toimitusjohtajan on hyvä tietää yhtiökokousten välissäkin, mitä omistajat ajattelevat yhtiön hallinnosta ja kehittämisestä. Hallituksen asemasta ja toimivallasta säädetään pitkälti suoraan laissa.

Osakeyhtiölain 6 luvun 2 §:n mukaan hallituksen tehtävänä on:

- huolehtia yhtiön hallinnosta ja sen toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä (yleistoimivalta)
- vastata siitä, että yhtiön kirjanpidon ja varainhoidon valvonta on asianmukaisesti järjestetty

Lain erityyssäännöksissä on myös lueteltu myös muita tehtäviä, kuten:

- toimiminen lunastuslausekkeen yhteydessä
- osakekirjan antaminen
- toimitusjohtajan valitseminen
- vastuu yhtiön kirjanpidon ja varainhoidon valvonnasta

Hallituksen keskeisimpiä tehtäviä on toimitusjohtajan ohjeistus. Hallitus tukee tai ei tue toimitusjohtajaa. Tilanne on täysin ”musta-valkoinen”. Toimitusjohtajan tuen tulee olla yksimielistä. Siitä ei äänestettä.

Hallitus tai hallituksen jäsen ei saa noudattaa yhtiökokouksen, hallintoneuvoston tai hallituksen tekemää päätöstä, joka on osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen vastaisena päätös.

Yleistoimivaltaan kuuluu mm. yhtiön toiminnalle tarpeellisen organisaation luominen, sen järjestäminen ja toiminnan turvaaminen. Lisäksi niihin kuuluvat päätökset toimintaperiaatteista ja kehittämisestä, päättäminen merkittävistä investoinneista ja muista pitkävaikutteisista menoista sekä toiminta- ja taloussuunnitelmista.

TOIMITUSJOHTAJA

OYL 6:17 §:n mukaan toimitusjohtaja hoitaa yhtiön juoksevaa hallintoa hallituksen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti (yleistoimivalta). Toimitusjohtaja vastaa siitä, että yhtiön kirjanpito on lain mukainen ja varainhoito luotettavalla tavalla järjestetty. Toimitusjohtajan on annettava hallitukselle ja sen jäsenille ne tiedot, jotka ovat tarpeen hallituksen tehtävien hoitamiseksi.

Toimitusjohtaja saa ryhtyä yhtiön toiminnan laajuuden ja laadun huomioon ottaen epätavallisiin ja laajakantoisiin toimiin vain, jos hallitus on hänet siihen valtuuttanut tai hallituksen päätöstä ei voida odottaa aiheuttamatta yhtiön toiminnalle olennaista

haittaa. Viimeksi mainitussa tapauksessa hallitukselle on mahdollisimman pian annettava tieto toimenpiteestä.

Toimitusjohtajalla on oikeus olla läsnä ja käyttää puhevaltaa hallituksen kokouksissa myös silloin, kun hän ei ole hallituksen jäsen. Liikkeenjohdollisesti on hyvä tapa, että kerran vuodessa hallitus kokoontuu ilman toimitusjohtajaa arvioimaan hänen toimintaansa.

Hallituksen ja toimitusjohtajan tehtäväalueiden rajat eivät ole täsmälliset, vaan limittäiset. Lähtökohtaisesti yhteistyön tulee olla luottamuksellista, avointa ja keskustelevaa.

HALLINTONEUVOSTO

Yhtiöjärjestyksessä voidaan määrätä hallintoneuvostosta. Se ei ole pakollinen. Anglosaksisissa maissa ei ole hallintoneuvostoja ja Suomessakin niitä on harvoissa osakeyhtiöissä. Hallintoneuvoston jäsenten vastuu päätöksistä on vähäinen ja siksi sille on vaikea antaa hallitukselle kuuluvia tehtäviä.

Yhdistysten omistamassa yhtiössä hallintoneuvosto voi olla joskus perusteltu, lähinnä paikallisten asioiden seurannan johdosta. Tällöin hallintoneuvosto on linkki yhdistyksen johdon ja yhtiön hallituksen välillä.

- Koulutusorganisaatio osakeyhtiönä – SWOT -

Seuraavassa tarkastellaan, mitä vahvuuksia, heikkouksia, uhkia ja mahdollisuuksia yhtiömuotoinen koulutuksen järjestäminen voi tuoda tullessaan.

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
Osaakehtiön päätöksenteko nopeaa	Siirtymävaiheen varainsiirtovero
Hallituksen rooli ja toimitusjohtajan tehtävät ja vastuut selkeät	Tuloveroprosentti 20 % elinkeinotulosta (elinkeinotulona ei pidetä opetuksen myötä saatua tuloa)
Hallituksen ammattilaisjäsenet; tarpeen mukaan työ- ja elinkeinoelämän edustus	Verottomaan koulutustoimintaan kohdistuviin hankintoihin sisältyvän alv:n saamatta jääminen
Liikkeenjohdollinen tehokkuus, kustannustehokkuus ja riskienhallinta	Erilaiset organisaatiokulttuurit, prosessit ja toimintajärjestelmät yhdistetyissä oppilaitoksissa aiheuttavat pitkäaikaisia jännitteitä ja sisäistä kilpailua
Vahvistunut ja monipuolinen toimintakapasiteetti	Yhdistymisen alkuvaiheesta aiheutuu lisätyötä ja kustannuksia mm. prosessien ja järjestelmien yhdenmukaistamisesta sekä uuden yhtiön perustamisesta
Laadun kehittymisedellytykset paremmat, vertaistieto hyödynnettävissä paremmin	Koulutusalojen ja tuotteiden kirjo voi kasvaa suhteessa uuden järjestäjän kokoon
Koulutustuotteiden ja -tarjonnan kehittäminen - tuotteistaminen ja sähköiset työskentelytavat	Toimintakulttuurien erilaisuus yhdistetyissä organisaatio-osissa
Kustannussäästöt: esim. markkinointi, kilpailutukset, pedagoginen yhteissuunnittelu, opetus- ja koulutussuunnittelu, tuntiopettajien käyttö, arvioinnit, opiskelijahuolto, taloushallinto	Muutosvastarinta
Laajempi suunnittelu yhteistyö	Hyödyt eivät tule näkyväksi alkuvaiheessa
Opiskelupaikkojen tehokas ja tarkoituksenmukainen käyttö muuttuvissa tilanteissa	Omistajien erilaiset ja ristiriitaiset tavoitteet
Vahvempi ja suurempi toimija OKM:n näkökulmasta ajatellen järjestämisluvan tai ylläpitämisluvan myöntämistä	Hallinto ei olisi enää matala ja niin hyvin tavoitettava
	Etäisyydet oppilaitosten välillä

MAHDOLLISUUDET

Oppilaitosten tilanneherkkyys ja toimintaympäristön muutosten ennakointi paranee

Hyvät yhteistyömahdollisuudet yksityisen sektorin kanssa

Vahvistaa koulutuksen ja työelämän yhteyttä

Luo edellytykset toiminnan tehostamiselle

Luo edellytykset asiantuntijuuden jakamiselle

Luo edellytykset panostaa enemmän tutkimus- ja kehitystoimintaan

Liiketoiminta- ja asiakaslähtöisyys

Joustavat palkitsemisjärjestelmät

Toiminnan tarkoituksenmukaiset rakenteelliset keskittämismahdollisuudet

Laajempi mahdollisuus vastata asiakastarpeisiin ja toimia erilaisen oppijan koulutusympäristönä

Yhteisökasvatus ja sen tuomat mahdollisuudet kulttuurien kohtaamisessa

Yhteistyöhankkeet

Suuremmat opiskelijamäärät

Opiskelupaikkojen joustava sijoittaminen

Verkko-opetus

Kustannusten sopeuttamismahdollisuus seuraavissa tehtävissä:

- Erityisesti ylimmässä johdossa ja esimiesportaassa
- Opiskelijahallinto
- Suunnittelu- ja kehittämistyö, hanketyö
- Tietojärjestelmät ja ylläpito
- Taloushallinto

UHKAT

Kannatusyhdistyksen tai muun nykyisen omistajan roolin heikkeneminen

Hallinto ei välttämättä hyvin tavoiteltavissa

Ennakoasenteet ja epäluottamus uuden organisaation menestyksestä

Yhdenmukaistaminen ei onnistu, jos organisaatiota ei saada motivoitua muutokseen - johtaminen hankaloituu

Yhteisen tulevaisuudenkuvan torjuminen

Löytyykö valmiutta uudenlaiseen ajatteluun ja toimintatapaan käytännössä

Epäluottamus resurssien jaon ja kohdentamisen oikeudenmukaisuuteen

Liike- ja rahoitusriskien realisoituminen

Etäisyys yhteisten asioiden hoitamisessa aiheuttaa viivästymisiä ja kitkaa

Ei osata käyttää joustavuutta hyödyksi

Omistajapolitiikka ei kaikille kirkas

Osakassopimus laaditaan ilman riittävää keskinäistä keskustelua ja yhteisten tavoitteiden jäsentämistä

Ammattikoulutuksen siirtyminen ammattiopistoihin

Valtionosuuksien leikkaukset

Nk. yksikköhintojen pieneneminen siten, että laadukas kansanopistomainen koulutus ei enää ole mahdollista.

Sisäinen tiedottaminen voi muuttua viestinnästä kapulakieleksi

Toiminnan, hallinnon ja päätöksenteon mahdollinen alkukankeus

Koulutuksen kilpailun kiristyminen

Vapaan sivistystyön vetovoiman heikkeneminen

Ristiriidat / intressierimielisyydet omistajien ja osakeyhtiön johdon välillä

- Yhdistys ja säätiö -

Yhdistys saa harjoittaa vain sellaista elinkeinoa tai ansiotoimintaa, josta on määrätty sen säännöissä tai joka muutoin välittömästi liittyy sen tarkoituksen toteuttamiseen taikka jota on pidettävä taloudellisesti vähäarvoisena.

Säätiö voidaan perustaa patentti- ja rekisterihallituksen luvalla. Perustamislupaa ei anneta, jos säätiön tarkoituksena sen sääntöjen mukaan on liiketoiminnan harjoittaminen tai jos sen tarkoituksena on taloudellisen edun tuottaminen säätiön lähipiiriin kuuluvalla (Säätiölaki 24.4.2015/487). Säätiön päätöksenteko on hyvin sidottua.

Yhdistyksen ja säätiön omistajaohjauksessa sekä johtamisessa noudatetaan pitkälti samoja laillisuus- ja perusperiaatteita, kuin esim. osakeyhtiömuotoisessa toiminnassa.

Yhdistyksen perustaminen

Yhdistyksen saa perustaa aatteellisen tarkoituksen yhteistä toteuttamista varten. Tarkoitus ei saa olla lain tai hyvien tapojen vastainen (Yhdistyslaki 26.5.1989/503).

Yhdistyksen voi perustaa vähintään kolme luonnollista henkilöä tai oikeustoimikelpoista yhteisöä.

Luonnollisten henkilöiden täytyy olla vähintään 15 vuotta täyttäneitä sääntöjen mukaisia äänioikeutettuja jäseniä. Oikeustoimikelpoisia yhteisöjä ovat mm. rekisteröity yhdistys osakeyhtiö, osuuskunta, avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö, säätiö, julkisoikeudelliset yhteisöt kuten kunta, valtio tai evankelisluterilainen tai ortodoksinen seurakunta.

Yhdistyksen perustamisesta tehdään perustamiskirja, johon liitetään yhdistyksen säännöt.

Yhdistys rekisteröidään tekemällä perustamisilmoitus Patentti- ja rekisterihallituksen ylläpitämään yhdistysrekisteriin. Ilmoitukseen liitetään perustamiskirja ja yhdistyksen säännöt.

Kun yhdistys on merkitty yhdistysrekisteriin, yhdistys saa kuusinumeroisen rekisterinumeron. Tämän jälkeen yhdistys voi käyttää nimensä perässä lyhennettä ry (rekisteröity yhdistys).

Y-tunnus tarvitaan silloin, jos yhdistyksellä on toimintaa, josta se joutuu tekemään ilmoituksen Verohallinnolle. Ilmoitus on tehtävä, jos yhdistys esimerkiksi toimii työnantajana (ilmoittauduttava Verohallinnon työnantajarekisteriin) harjoittaa arvonlisäverollista toimintaa (ilmoittauduttava Verohallinnon arvonlisäverovelvollisten rekisteriin). Yhdistys saa Y-tunnuksen täyttämällä perustamisilmoituslomakkeen. Samalla lomakkeella yhdistys voi myös ilmoittautua Verohallinnon rekistereihin (esimerkiksi arvonlisäverovelvollisten rekisteriin) sekä Patentti- ja rekisterihallituksen ylläpitämään kaupparekisteriin.

Yhdistyksen on tehtävä perustamisilmoitus kaupparekisteriin, jos yhdistyksellä on elinkeinon harjoittamista varten joko pysyvä toimipaikka tai vähintään yksi työntekijä. Yhdistyksen on oltava rekisteröitynä yhdistysrekisterissä, ennen kuin kaupparekisteri-ilmoitus voidaan rekisteröidä.

Yhdistys on aina kirjanpitovelvollinen. Säännönmukainen tilikausi on 12 kuukautta. Kun toiminta aloitetaan, lopetetaan tai tilikautta muutetaan, tilikausi voi tilapäisesti olla tätä lyhempi tai pidempi, kuitenkin enintään 18 kuukautta.

Yhdistyksen lakkauttaminen

Yhdistyslain 8 §:n 1 momentin 9 kohdan säännöksen mukaan yhdistyksen säännöissä on mainittava, miten yhdistyksen varat on käytettävä, jos yhdistys purkautuu tai lakkautetaan.

Lakkauttaminen tulee tehdä yhdistyksen omien sääntöjen mukaisesti ja noudattaa yhdistyslaista tulevia säännöksiä. Yhdistyksen tai, jos säännöissä on niin määrätty, valtuutettujen kokouksessa on päätettävä muun muassa sääntöjen muuttamisesta ja yhdistyksen purkamisesta.

Purkautuminen määrätään yhdistyksen säännöissä, jossa määritellään purkautumisesta seuraavaa: pidetäänkö yksi kokous vai kaksi kokousta, onko toinen kokous sääntömääräinen, pitääkö kokousten välissä olla jokin tietty aika ja millä määräenemmistöllä purkautumisesta päätetään.

Päätöstä muun muassa sääntöjen muuttamisesta tai yhdistyksen purkautumisesta tai siihen verrattavassa asiassa ei kokouksessa saa tehdä, ellei asiaa ole mainittu kokouskutsussa.

Yhdistyksen päätökseksi tulee, jollei säännöissä ole toisin määrätty sääntöjen muuttamista, yhdistyksen purkamista tai yhdistyksen omaisuuden pääosan luovuttamista koskevassa asiassa se mielipide, jota on kannattanut vähintään kolme neljäosaa äänestyksessä annetuista äänistä.

Esimerkki erään kansanopistoa ylläpitävän yhdistyksen säännöistä:

”Päätös yhdistyksen purkamisesta on tehtävä kahdessa (2) vähintään kuukauden väliajoin pidetyssä yhdistyksen kokouksessa. Purkautumisesta voidaan päättää, jos asiasta on mainittu kokouskutsussa ja jos kummassakin kokouksessa vähintään kolme neljäosaa (3/4) annetuista äänistä on sitä kannattanut. Jos yhdistys purkautuu, on varat käytettävä yhdistyksen tarkoituksen edistämiseen purkamisesta päättäneen jälkimmäisen kokouksen päätöksen mukaisesti.”

Purkautumiskokouksessa päätetään yhdistyksen purkautumisesta, yhdistyksen mahdollisten varojen luovutuskohdeesta, henkilöistä, jotka hoitavat selvitystoimet eli selvitysmiehistä tai päätetään, että viimeinen hallitus hoitaa selvitystoimet.

Tämän jälkeen yhdistyksen toiminta ei enää jatku muuten kuin välttämättömien toimien osalta. Selvitysmiehet tai viimeinen hallitus tekevät loppuselvityksen yhdistyksen vastuista, veloista ja varoista, luovuttavat varat kokouksen päättämään kohteeseen ja tekevät purkautumisilmoituksen yhdistysrekisteriin.

Säätiön perustaminen

Säätiöllä on oltava hyödyllinen tarkoitus. Säätiö tukee tai harjoittaa tarkoitusta edistävää toimintaa. Säätiön toiminta rahoitetaan pääomalla, toiminnan tuloilla ja muulla rahoituksella (Säätiölaki 24.4.2015/487).

Säätiön perustamiseksi on laadittava perustamiskirja. Säätiöllä ei ole omistajia, osakkaita tai jäseniä. Säätiö voidaan perustaa kahdella eri tavalla, perustamiskirjalla tai testamentilla. Kummassakin menettelyssä säätiö syntyy, kun se merkitään säätiörekisteriin. Erillistä perustamislupaa ei säätiön perustamiseen enää tarvita. Säätiön perustaja voi pyytää etukäteen maksusta ennakkotarkastuksen säätiörekisteriltä perustettavan säätiön säännöistä. Säätiö on ilmoitettava rekisteröitäväksi kolmen kuukauden kuluessa perustamiskirjan allekirjoittamisesta tai säätiön perustaminen raukeaa.

Perustamisluvan edellytyksenä on, että säätiön tarkoitus on hyödyllinen. Säätiö tukee tai harjoittaa tarkoitusta edistävää toimintaa. Perustamislupaa ei voida myöntää esimerkiksi, jos säätiön tarkoituksena on liiketoiminnan harjoittaminen tai jos säätiön tarkoituksena on taloudellisen edun tuottaminen säätiön lähipiiriin kuuluvalla. Perustettavalla säätiöllä on oltava peruspääoma, joka on vähintään 50.000 euroa.

Säätiö on aina kirjanpitovelvollinen. Säännönmukainen tilikausi on 12 kuukautta. Kun toiminta aloitetaan, lopetetaan tai tilikautta muutetaan, tilikausi voi tilapäisesti olla tätä lyhempi tai pidempi, kuitenkin enintään 18 kuukautta.

Jos säätiö aikoo käyttää nimeään kaksi- tai useampikielisenä, nimen jokainen ilmaisu on mainittava säännöissä. Perustettavalla säätiöllä on oltava toimintasuunnitelma, talousarvio ja rahoitussuunnitelma kolmelle ensimmäiselle vuodelle.

Säätiön varainhoidon on oltava suunnitelmallista. Varainhoitoon kuuluu säätiön toimintaan käytettävien varojen hoitamisen lisäksi säätiön sijoitustoiminta ja liiketoiminta.

Säätiö voi varallisuutensa hoitamiseksi ja toimintamuotojensa rahoittamiseksi harjoit-

SÄÄTIÖN SÄÄNNÖISSÄ ON MAINITTAVA SÄÄTIÖN:

- 1) nimi;
- 2) kotipaikkana oleva Suomen kunta;
- 3) tarkoitus;
- 4) toimintamuodot; ja
- 5) miten säätiön varat on käytettävä, jos säätiö purkautuu tai lakkautetaan.

taa sijoitustoimintaa, jollei sitä rajoiteta säännöissä. Säätiö voi yhtiöittää sijoitustoiminnan, jollei sitä rajoiteta säännöissä.

Säätiö voi harjoittaa vain toimintamuotoihinsa välittömästi liittyvää liiketoimintaa sekä säännöissä määrättyä muuta liiketoimintaa toimintamuotojensa rahoittamiseksi. Säännöissä voidaan rajoittaa oikeutta myös toimintamuotoihin liittyvän liiketoiminnan harjoittamiseen. Säätiö voi yhtiöittää liiketoiminnan harjoittamisen, jollei sitä rajoiteta säännöissä. Säätiö syntyy rekisteröimisellä.

Säätiön hallinto

Säätiöllä on oltava hallitus. Hallitukseen on valittava kolmesta seitsemään jäsentä. Säännöissä voidaan määrätä jäsenmäärä toisin. Hallituksessa on kuitenkin oltava vähintään kolme varsinaista jäsentä. Hallituksessa on oltava puheenjohtaja. Puheenjohtajan valitsee hallitus, jos hallitusta valittaessa ei ole päätetty eikä säännöissä määrätä toisin.

Hallitus huolehtii säätiön hallinnosta ja siitä, että säätiön toiminta järjestetään asianmukaisesti tarkoituksen toteuttamiseksi (hallituksen yleistoimivalta). Hallitus vastaa siitä, että säätiön kirjanpidon ja varainhoidon valvonta on asianmukaisesti järjestetty.

Hallitus ja hallituksen jäsen eivät saa noudattaa hallintoneuvoston tai hallituksen tekemää päätöstä, joka on säätiölain tai säätiön sääntöjen vastaisena pätemätön.

Hallitus valitsee toimitusjohtajan, joka on säätiön toimitusjohtaja. Hän ei ole työsuhteessa säätiöön. Toimitusjohtaja huolehtii säätiön tarkoituksen toteuttamisesta ja hoitaa säätiön päivittäistä hallintaa hallituksen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti (toimitusjohtajan yleistoimivalta). Toimitusjohtaja vastaa siitä, että säätiön kirjanpito on lain mukainen ja varainhoito luotettavalla tavalla järjestetty. Toimitusjohtajan on annettava hallitukselle ja sen jäsenille tiedot, jotka ovat tarpeen hallituksen tehtävien hoitamiseksi. Toimitusjohtaja ei voi olla hallituksen puheenjohtaja.

Säätiön valvonta

Rekisteriviranomaisen (patentti- ja rekisterihallituksen) tehtävänä on valvoa, että säätiön toiminnassa noudatetaan säätiölakia ja säätiön sääntöjen määräyksiä. Säätiövalvontaa hoitaa patentti- ja rekisterihallituksen yritys- ja yhteisölinjan valvonta- ja lakiyksikkö. Valvonta on lähinnä sääntöihin kohdistuvaa jälkikäteistä laillisuuden valvontaa. Patentti- ja rekisterihallitus voi ryhtyä säätiöön kohdistuviin valvontatoimiin havaitessaan tai saadessaan tietoonsa, että säätiön toiminnassa on sääntöjen tai lain vastaisuutta. Rekisteriviranomaisella on muun muassa oikeus, jos siihen on valvonnassa nousseen asian selvittämiseksi syytä, saada tarkastettavakseen säätiön toimipaikassa tämän toimintaa ja hallintoa koskevat asiakirjat ja muut tallenteet

sekä tietojärjestelmät siinä laajuudessa kuin se on tarpeen rekisteriviranomaisen laissa säädetyn valvontatehtävän hoitamiseksi.

Säätiön kotipaikan tuomioistuimien voi rekisteriviranomaisen hakemuksesta erottaa hallintoneuvoston, hallituksen tai niiden jäsenen toimestaan, jos toimitus tai sen jäsen on jatkuvasti tai kokonaisuutena arvostellen törkeästi toiminut säätiölain tai säätiön sääntöjen vastaisesti. Käräjäoikeus, jonka tuomiopiirissä säätiön kotipaikka on, voi rekisteriviranomaisen hakemuksesta määrätä säätiön heti lakkautettavaksi, jos säätiön toiminta on ollut jatkuvasti ja olennaisesti lain tai sääntöjen vastaista. Jos on syytä epäillä, että hallintoneuvosto tai hallituksen jäsen tai toimitusjohtaja on toimessaan syyllistynyt rangaistavaan tekoon, rekisteriviranomainen voi tehdä ilmoituksen esitutkintaviranomaiselle sen selvittämiseksi, onko rikosta tehty.

Jos on todennäköisiä syitä epäillä, että hallintoneuvoston tai hallituksen jäsen on toimessaan syyllistynyt rangaistavaan tekoon, rekisteriviranomainen voi ilmoittaa asian syyttäjälle syytteen nostamiseksi käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä säätiön kotipaikka on.

Johdon roolit

Osakeyhtiön hallituksen ja soveltuvin osin myös muiden yhteisten organisaatioiden hallitusten rooliin kuuluu:

- Strategiasta, budjetista ja perusorganisaatiosta päättäminen
- Riskien hallinta
- Tärkeimmät investointi- ja deinvestointipäätökset
- Rahoitus
- Johdon palkkaus ja yleiset palkkausperusteet
- Toimitusjohtajan valinta ja tuki
- Tuloskehityksen jatkuva seuranta
- Laadun jatkuva seuranta
- Varainhoidon sisäinen kontrolli
- Lakisäätteiset ja yhtiöjärjestyksen mukaiset tehtävät
- Budjetin toteutumisen seuranta

Johtajan ja johtoryhmän rooliin kuuluu:

1. Vision, strategioiden ja arvojen analysointi, suunnittelu ja valmistelu sekä toimeenpano
 - Tahtotilan luominen
 - Päätöksenteon huolellinen valmistelu
 - Vaihtoehtojen analysointi
 - Hallituksen esittelyssä tuodaan esille faktat
 - Hallituksella tulee olla aikaa ja mahdollisuus perehtyä riittävästi käsiteltäviin asioihin
 - Vuosikalenteri – tärkeät tilaisuudet, teemakokoukset, strategian tarkastelu jne.

2. Organisaation kokonaisuuden ohjaaminen niin, että strategia toteutuu ja asetetut tavoitteet saavutetaan
 - asiakastulokset
 - prosessit ja tehokkuus
 - talous
 - osaaminen
 - toiminnan analysointi, seuranta ja ennakointi
 - rajat ja vastuut
 - organisaatiokulttuuri
 - ongelmiin tarttuminen
 - pelisäännöt, linjaukset
 - usko missioon
 - yhteiset toimintaperiaatteet

3. Ohjausta tukeva viestintä ja tiedotus, ulkoinen ja sisäinen
 - puhuttu ja vuorovaikutteinen viestintä
 - jokainen kohtaaminen on mahdollisuus

4. Johtoryhmätyön kehittäminen
 - keskinäinen tuki
 - johtajan ja ryhmän keskinäin vuoropuhelu
 - ajatusten testaaminen
 - kriittisyys
 - eettisyys
 - verkostoituminen
 - sitoutuminen

5. Lakisäätteiset ja yhtiöjärjestyksen mukaiset tehtävät

Vaihtoehdoille yhteiset haasteet

Riippumatta yhteistyön organisaatoratkaisuista tai uuden yrityksen perustamisesta, on kaikissa ratkaisuyhdistelmissä tehtävä päätökset/ sopimukset ainakin seuraavista keskeisistä linjauksista:

- 1.**
Yhteisen organisaation hallinnointi, hallintopalvelujen ja tietotuotannon järjestäminen mukaan lukien talousasioiden hoito
- 2.**
Muut mahdolliset tukipalvelujen tuottaminen tai ostot
- 3.**
Pitemmän aikavälin investointisuunnitelmat ja kiinteistöjen peruskorjausjärjestys
- 4.**
Omaisuuksien arvonnäytöt
- 5.**
Kiinteän omaisuuden luovutus/ vuokraaminen
- 6.**
Irtaimiston luovutus ja uuden hankinta
- 7.**
Mahdolliset vuokraperusteet
- 8.**
Yhteisen organisaation pitkän aikavälin liiketaloussuunnitelma ja kannattavuuslaskelma mukaan lukien toimintapoliittiset kehittämis-toimenpiteet

Uudelle organisaatiolle asetettavat vaatimukset

- Ratkaisu tukee ja vahvistaa alueellista kehitystä sopusoinnussa työelämän tulevien tarpeiden ja opiskelijoiden tulevaisuuden uskon ja haaveiden kanssa
- Toimintamalli on hyväksytty
- Toimintaedellytykset ja kannattavuus ovat varmistettu
- Ratkaisu on tasapuolinen eri osapuolille
- Organisaatio on osaamiseltaan hyvä
- Organisaatio toimii omalla rahoituksellaan ja on taloudellisesti itsenäinen
- Organisaatio on rakenteeltaan ja juridiselta asemaltaan selkeä
- Organisaatio toimii aktiivisesti myös toimialan kehittäjänä
- Päätöksenteko on joustavaa ja läpinäkyvää
- Henkilöstö on työstään motivoitunut ja valmis kehittämään yhteisöä
- Toimintakulttuuri on yhtenäinen
- Työpaikkana on houkutteleva ja imago on hyvä

Yhteistyön riskit ja edellytykset

Riski on epävarmuutta tulevasta tapahtumasta. Riskillä tarkoitetaan tyypillisesti jotain kielteistä tapahtumaa. Riski voi kuitenkin vaikuttaa organisaatioon tai sen tavoitteiden saavuttamiseen joko myönteisesti tai kielteisesti. Usein voi unohtua, että riskillä voi olla myös myönteisiä vaikutuksia. Riski ei siis aina tarkoita pelkästään tappioita.

Toimeen tai asiaan liittyy riskiä, jos se ei ole täysin kontrolloitavissa – kuten useinkaan ei ole. Riski voidaan ymmärtää kulloinkin eri tilanteissa eri tavalla. Riskin määritelmään vaikuttaa muun muassa tarkastelunäkökulma, tilanne ja maantieteellinen sijainti. Riskit ovat tilannesidonnaisia.

Kirjanpitolautakunta toteaa toimintakertomuksen laatimista koskevassa yleisohjeessaan, että toimialasta riippumatta liiketoimintaan liittyy tyypillisesti strategisia, operatiivisia, rahoitus- ja vahinkoriskejä. Strategisilla riskeillä tarkoitetaan ohjeessa riskejä, jotka liittyvät esimerkiksi kilpailutilanteeseen ja kirjanpitovelvollisen asemaan tuotantoketjussa.

Oppilaitosten omistusjärjestelyihin liittyvät riskit kohdentuvat omistajuuteen ja omistajaohjaukseen. Ne realisoituvat, jos yhtiön suunnittelu, osakassopimukset ja ohjausjärjestelmä on laadittu vaillinaisesti.

Liiketoimintariskit voivat realisoitua pikemminkin, jos toiminta jatkuu entisellä rakenteella ja toiminnan rahoitus vaarantuu.

- Omistajuus -

Omistajuus nähdään yleensä suppeasti vain asemana – olla omistaja - tai rakenteena (yksiportainen tai moniportainen rakenne). Kuitenkin kaksi muuta seikkaa ovat keskeisempiä: omistajuus on tehtävä ja omistajuus on vuorovaikutteinen suhteessa omistajan ja omistuskohteen välillä. Sillä, kuka omistaa, on vaikutusta kohteeseen, ja sillä, mitä omistetaan, on vaikutusta omistajaan.

Omistajuus laveasti tulkittuna tarkoittaa paitsi laillis-taloudellista omistajuutta myös henkistä omistajuutta. Henkinen omistajuus koetaan erityisesti työyhteisössä (henkilöstö ja opiskelijat). Omistajuudella on myös paikallisuusmerkitys.

Omistajuus tuottaa valtaa ja oikeuksia. Mutta se tuottaa myös vastuuta, velvollisuuksia ja sidonnaisuuksia. Omistajuus on rooli. Ohjaus, jolla omistaja suuntaa, ohjaa ja valvoo operatiivisen johdon toimintaa, kutsutaan governanceksi. Oppilaitoksen omistajaohjaus on vahvasti riippuvainen normi- ja tulosohjauksesta, jota OKM toteuttaa mm. rahoituksella ja järjestämisluvilla.

Omistajuus on vastuullisuutta. Omistajien vastuulla on viime kädessä se, että toiminta on laadukasta, hyödyllistä eri osapuolien kannalta ja tuottaa lisäarvoa.

*Riskinä on päätöksenteon etääntyminen aina,
kun organisaatiot monimutkaistuvat ja laajenevat.*

Sopimusoikeuden filosofia lähtee siitä, että sopijapuolet pyrkivät yhdessä yhteiseen hyvään tavoitteeseen. Jos joku sopijapuoli havaitsee muille sopijapuolille olevan tulossa hankaluuksia tai yhteistyörakenne voi aiheuttaa ongelmia, se ilmoittaa siitä toisille välittömästi.

*Yhteinen ja laajentunut omistajuus luo mahdollisuuksia ja vastuuta siihen,
että omistajat yhdessä ajattelevat omistamiensa oppilaitosten kokonaisuutta
ja ns. ”yhteistä hyvää”.*

Hyvin hoidettu yhteinen omistajuus tuottaa lisäarvoa kolmeen suuntaan: omistajille, sidosryhmille ja oppilaitoksille.

Kyky sietää riskejä ja yllättäviä muutostilanteita lisääntyy.

Omistajuuden pysyvyys ja vakaus ovat voittopuolisesti hyviä asioita. Omistajarakenteen laajentuminen, uusiutuminen ja monipuolistuminen ovat kuitenkin ympäristökäytännön muuttuessa monasti välttämättömyksiä.

*Työyhteisö kokee muutoksen pääosin uhkana. Epävarmuus työpaikkojen
säilymisestä heikentää ilmapiiriä. Johdon ja henkilöstön välit yleensä
kiristyvät muutostilanteessa.*

- Omistajaohjaus -

Omistajaohjaus on järjestelmien ja prosessien kokonaisuus, jolla varmistetaan taloudellinen elinkelpoisuus ja toiminnan laillisuus.

Eri järjestämismallit ja punnittaessa omistajatahot sekä oppilaitosten johto joutuvat tekemään ohjauspäätöksiä monitavoitteisuuden ja moniarvoisuuden sekä ristipaineiden keskellä.

*”Kotiinpäin vetäminen” voi muodostua riskiksi,
jos yhteistyösopimukset ja kunkin omistajatahon julkilausumattomat
tavoitteet ovat epäselviä tai tulkinnanvaraisia.*

Omistajuuteen kuuluu, että omistajalla on oikeus - ja myös velvollisuus – kontrolloida omistuksen kohdetta ja sen toimintaa. Järjestelmien ja menettelytapojen kokonai-

suutta kutsutaan governanceksi – omistajaohjaukseksi. Kyse ei ole operatiivisesta ohjauksesta tai johtamisesta, vaan johtamisen ohjauksesta ja valvonnasta. Kyse ei ole omistajien oikeuksien ja toivomusten viestintäjärjestelmästä, vaan muidenkin sidosryhmien oikeuksien käsittelystä ja huomioon ottamisesta.

Valvonta liittyy johdon tuloksellisuuden ja organisaation toiminnan arviointiin. Näkökulma on nykyisyydessä ja menneessä. Ohjauksen näkökulma on puolestaan nykyisyydessä ja tulevaisuudessa.

*Jos osakeyhtiön hallinto ja toiminta etääntyvät toisistaan,
vaarana on byrokratisoituminen ja samalla tehokkuuden
sekä luovuuden heikentyminen.*

- Johtajuus -

Operatiivisen johdon tehtävä on ylläpitää sidosryhmätasapainoa. Sen tulee olla perustehtäväkeskeistä, puolueetonta ja analyttistä. Governancessa on kysymys em. ohjauksesta ja valvonnasta. Hallitus keskittyy strategiaan. Operatiivinen johto (toimitusjohtaja/ rehtori sekä johtoryhmä) valmistele hallituksen käsiteltäväksi strategiset asiat. Hallitus on omistajien käden jatke johtoon päin.

*Mitä selkeämmin omistajataho on luonut toiminnalle strategiset
toimintalinjat, sitä selkeämmin operatiivinen johto kykenee määrittelemään
tarvittavat toimenpiteet. Oppilaitosten pedagogisessa johdossa on
välttämätöntä antaa riittävä itsenäisyys rehtoreille ja henkilöstölle.*

*Ohjauksen ja johtamisen riskinä on roolien ja vastuiden epäselvyys, jos
rooleja ei sovita tarkkaan. Uuden organisaation johtajuus, optimiorganisaatio,
johtosuhteet, yhteistyösuhteet ja esimiesten roolit on käsiteltävä yhdessä ja
sovittava selkeästi. Johtoryhmä ja keskijohto ratkaisevat, miten organisaatio-
kulttuurin muutos ja sitoutumien yhteisiin tavoitteisiin onnistuu.*

*Johtajuus toteutuu muutoksessa – muutos toteutuu vain johtajuuden
kautta. Henkilöstö sitoutuu ja on valmis vain siihen saakka, mihin
operatiivinen johto on itse aidosti sitoutunut ja valmis.*

*Operatiivisen johdon on puolestaan saatava täydellinen tuki hallitukselta.
Välistä vedot ja ns. ohjohtaminen hallituksen jäsenten kautta
muodostuu helposti riskiksi, jos rajat eivät pidä.*

Omaisuu den arvonmääritys, luovutus ja vuokraaminen

- Kustannuslaskennan periaatteista -

Kustannus määritellään laskentatoimessa tuotannontekijöiden käytöstä aiheutuvaksi menoksi. Tärkeä periaate kustannusten kohdistamisessa on aiheuttamisperiaate. Se on yleisesti laskentatoimessa ja mittaamisessa noudatettava periaate, jonka mukaan meno ja tulo budjetoidaan, kirjataan ja kohdistetaan sille tehtävälle, hankkeelle tai tuotteelle, joka on ne aiheuttanut. Aiheuttamisperiaatetta noudatetaan myös varallisuus- ja pääomaerien kohdistamisessa taseessa tai pääomakustannusta ja – tuottoa laskettaessa.

Kustannus on tuotannontekijän rahassa mitattu käyttö tai kulutus. Kulu on tuotannontekijän hankintamenoista tilikaudelle jaksotettu osa. Poistot ja sidotun pääoman korot ovat pääomakustannuksista tilikaudelle kohdistettuja kuluja. Tuotto on suoritteiden luovutushinnoista ja saaduista rahoitustuloista tilikaudelle kohdistettu tulo. Tuottojen pääryhmät ovat: varsinaisen liiketoiminnan tuotot eli liikevaihto, muut tuotot, rahoitustuotot ja satunnaiset tuotot.

Taloudellinen päätöksenteko lähtee siitä, että selvitetään tietyn ajanjakson tuotot ja kulut. Kohteena ovat mm. yksittäiset suoritteet, toiminnot, hankkeet, tulosityksiköt, toimipisteet, osastot ja koko organisaatio. Kannattavuus muodostuu oman toiminnan tuottojen ja kulujen erotuksesta.

- Rakennusten arvonmääritys -

Rakennusten arvon määrittelyssä voidaan käyttää monia erilaisia tapoja. Arviointitapoihin vaikuttavat omistus- ja olosuhdetekijät.

Yksinkertaisin tapa on sopia vain eri kiinteistöjen hinnat silmämääräisesti. Yksityiskohtaisin ja aikaa vievin tapa on määrittellä rakennusten arvo yksityiskohtaisen rakennusteknisen selvityksen pohjalta. Tasearvon mukainen nykyarvon määrittely on julkisissa kiinteistöissä yleisempi kuin rakennustekninen selvitys. Rakennusteknistä arvonmäärittelyä käytetään esim. asuntojen hinnan määrittelyssä ja tuotantolaitosten kiinteistökaupoissa.

Julkisten rakennusten arvonmäärittelyissä on käytetty pääasiassa rakennushallituksen v. 1981 laatimaa ohjetta valtion omistamien rakennusten arvon määrittelystä soveltuvin osin laatimalla hankintakustannusten pohjalta tasearvo suhteutettuna kustannusmuutoksiin ja kiinteistön arvovähennyksiin. Tällöin rakentamisajan-

kohdan ja myöhempien vuosien peruskorjausten tai laajennusten kustannukset muunnetaan arvopäivän mukaisiksi tekemällä rakennuskustannusindeksin ja vuosittaisten poistojen mukaiset korjaukset.

Asunto- ja kiinteistöosakkeiden määrittelyssä noudatetaan sekä rakennusten arvon määrittelyä että käyvän arvon määrittelyä. Tilanteen mukaan määrittely suorittaa usein paikallinen LKV-yhteisö.

Rakennusten lisäksi omaisuuteen luetaan mukaan maaomaisuus, varastot, irtain omaisuus, osakkeet ja osuudet sekä saamiset ja velat. Maaomaisuus määritellään käyvän hinnan, verotusarvon tai tasearvon mukaan. Varastot arvioidaan inventoinnin perusteella. Irtaimesta omaisuudesta tehdään poistot ja arvo päivitetään rakennuskustannusindeksin mukaan.

Valtion tai muun julkisyhteisön vastikkeetta luovuttamaa omaisuutta ei lueta mukaan omaisuuden luovutusarvoon. Samoin omaisuuden arvosta vähennetään saatu valtionosuus tai muu julkisyhteisöavustus.

Rakennusten arvo määritellään hankintakustannusten perusteella ottamalla huomioon kustannustason muutokset ja arvovähennykset. Laskelma tehdään avustus vähennettynä. Vuosittaisia pääoman muutoksia sekä valtionosuuksia ja muita avustuksia tarkistetaan rakennuskustannusindeksin muutuskertoimilla ja niihin tehdään poistot. Poistoprosenttina rakennuksista ja kiinteästä rakenteesta on yleensä käytetty 2,5 %. Poistoprosentti sovitaan kuitenkin aina ennen selvitystä.

Hyvänä rakennusten pitkän aikavälin kunnan tavoitetasona pidetään 75 % jälleenhankinta-arvosta, jolloin keskimääräinen vuosittainen korjausvastuu olisi noin 2 % arvosta. Sen lisäksi vuosittainen kunnossapito-osuus olisi noin 0,5 %. Vuosittainen 2,5 %:n poisto vastaa tätä määrää.

Maaomaisuuden arvona on käytetty rakennuskustannusindeksin muutoksella korjattua hankintahintaa. Hinta voidaan myös sopia yhteisesti eri osapuolia tasapuolisesti kohtelevana.

Pääomamenoina hankitun irtaimiston arvo on määritelty hankintakustannusten perusteella. Laskelma tehdään vastikkeetta saatu omaisuus vähennettynä. Vuosittaisia irtaimiston muutoksia tarkistetaan rakennuskustannusindeksin muutuskertoimilla ja niihin on tehty yleensä 12,5 % vuosittainen poisto. Näin irtaimiston katsotaan kuluvan loppuun 8 vuodessa.

Varastot on arvioitava luovutuksen yhteydessä.

Selvityksen pohjatietoja varten HR-Pro Consultation Oy:llä on ATK-ohjelma, mihin perustiedot tallennetaan. Ohjelman avulla lasketaan omaisuuden nykyarvo. Pohjalaskelmat käsitellään toimeksiantajan edustajien ja konsultin kanssa.

Vuokraaminen

Korko on sijoittajan edellyttämä tuotto sijoitetulle pääomalle. Korko voi muodostua myös vieraan pääoman rahoituskustannusten kautta. Mikäli rakennuksiin tehdyt kiinteistöinvestoinnit on rahoitettu vieraalla pääomalla, tulee vieraan pääoman korkokustannusten ja lyhennysten rasittaa investoinnin käyttäjää. Tällöin vieraan pääoman rahoituskustannus voidaan kohdentaa käyttäjälle vuokran pääomakustannuksen rahoituskustannuksena, jolloin korkokustannus on sidoksissa rahoitusmarkkinoihin ja siellä määriteltyihin viitekorkoihin tai lainan ehtojen muutoksiin.

Mikäli kiinteistöinvestoinnit on rahoitettu omalla pääomalla, voidaan korko käsitteellistä ns. vaihtoehtokustannusten tai -tuoton kautta. Mikäli kiinteistöjen arvoa vastaava määrä olisi sijoitettu muuhun kohteeseen, esim. pankkitalletuksiin tai valtion obligaatioihin, saataisiin sille tuotto. Tämä tuotto on rahan vaihtoehtoistuotto. Tilan omistajan näkökulmasta tilan täytyy siis tuottaa sen suuruinen ja kilpailukykyinen tuotto, että sijoitus näyttää järkevältä.

Toisaalta omaisuuden haltijan olisi vaihtoehtoistarkastelussa kyettävä vuokraamaan tila markkinoilla. Vuokran määrittelyssä on siis otettava huomioon rationaalisuus, aiheuttamisperiaate ja tarkoituksenmukaisuus.

VUOKRASOPIMUKSESSA MÄÄRITELTÄVÄT SEIKAT:

- Vuokranantaja
- Vuokralainen
- Vuokrauskohde
- Vuokra-aika
- Vuokra (korko, korjausvastuu)
- Vuokran tarkistus
- Investointivastuut ja kunnossapito
- Ulkoalueiden huolto ja kunnossapito
- Toimintahäiriöt
- Sopimuksen siirto ja purkaminen

Vuokran määrittely voidaan tehdä seuraavasti:

Korkokustannusprosentti:

12 kk Euribor – korko, tai muu sovittu korkoprosentti

Korjausvastuu:

Rakennusten pitkän aikavälin kunnan tavoitetasona on pidettävä 75 % jälleenhankinnasta, jolloin korjausvastuu on 2 % arvosta. Siihen lisättävä vuosittainen kunnossapito-osuus on 0,5 %. Näin korjausvastuu on 2,5 %

- Kiinteän omaisuuden luovutus -

Rakennusten omistus voi siirtyä myös osakeyhtiölle tai muulle uudelle organisaatiolle. Vaihtoehtoisia ratkaisuja on periaatteessa useita. Seuraavassa on esitetty kaksi perusmallia. Jos laitosrakennuksen rakentamiseen on saatu valtionosuutta, luovuttaminen edellyttää valtion viranomaisen lupaa. Sama koskee myös valtiolta lahjoituksena saatua omaisuutta.

Ensimmäinen vaihtoehto on, että osakeyhtiö ostaa rakennukset ja irtaimen omaisuuden oppilaitosta ylläpitäviltä yhdistyksiltä ja säätiöiltä. Lunastushinta olisi tässä tapauksessa edellä viitatulla tavalla selvitetty kiinteistöjen ja irtaimen omaisuuden arvo.

Osto voitaisiin rahoittaa pitkäaikaisella lainalla joko nykyisiltä omistajilta tai rahoituslaitoksilta.

Toinen vaihtoehto on, että omistajat luovuttavat rakennukset ja irtaimen omaisuuden apporttina yhtiölle. Yhtiö huolehtii ja vastaa kaikista rakennuksiin kohdistuvista kuluista ja kustannuksista jatkossa. Nykyisten omistajien taloudellinen asema suhteessa oppilaitosten ylläpitämiseen ei heikenny. Asia voidaan varmentaa osakassopimuksessa.

Näissä molemmissa vaihtoehtoissa vältytään vuosittaisilta sopimusneuvotteluilta ja -tulkinnoilta. Osakeyhtiö voi operoida kiinteistöissä haluamallaan ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Oppilaitos voi tehdä nopeitakin uusinvestointeja tarvittaessa. Se joutuu suunnittelemaan taloutensa niin, että kumulatiivinen vuosikate on riittävä investointien omarahoitusosuuteen ja toisaalta kumulatiivinen tulos on positiivinen.

VALTIONOSUUKSIEN PALAUTTAMINEN JA HAKEMUS PALAUTTAMATTA JÄTTÄMISESTÄ.

Perustamishankkeeseen saatua valtionosuutta tai -avustusta vastaava suhteellinen osa hankitun omaisuuden käyvästä arvosta voidaan määrätä palautettavaksi valtiolle, jos

- hankittu omaisuus luovutetaan toiselle
- toiminta lopetetaan
- omaisuuden käyttötarkoitusta muutetaan pysyvästi eikä omaisuutta käytetä muuhun valtionosuuteen oikeuttavaan toimintaan.

Jos omaisuus luovutetaan toiselle, joka käyttää omaisuutta valtionosuuteen oikeuttavaan toimintaan, tästä luovutuksesta johtuva palautus voidaan jättää määräämättä, jos luovuttaja omaisuuden luovutuksen yhteydessä sitoutuu vastaamaan palautusehdoista myös luovutuksen jälkeen tai jos luovutuksen saaja sitoutuu vastaaviin omaisuuden luovuttajaa koskeviin palautusehtoihin.

Hakemus valtionosuuden palauttamatta jättämisestä on tehtävä OKM:lle ministeriön myöntämien valtionosuuksien osalta. Jos valtionosuuden on myöntänyt lääninhallitus tai ELY-keskus, hakemus tehdään ELY-keskukselle.

Palautusta ei määrätä kuitenkaan suoritettavaksi, jos valtionavustuksen myöntämisestä on kulunut yli 15 vuotta.

- Toimenpiteet -

VUOKRAAMISVAIHTOEHTO

Yhteistyöorganisaatio vuokraa tarvitsemansa tilat omistajatahoilta. Vuokran pääomavastike määräytyy seuraavasti: pääomavuokra on 40 vuoden poistoajalla laskettu vuotuinen poisto kiinteistön ja/tai peruskorjauksen hankintamenoista (josta on vähennetty valtionosuus tai muu ulkopuolinen rahoitusosuus) lisätynä kunkin vuoden ensimmäisen pankkipäivän mukaisella 12 kuukauden euriborin suuruisella korolla. Järjestely edellyttää vuosittaista omaisuuden arvon määrittämistä/ toteamista ja vuosittaisen euriborkoron toteamista.

Vuokrattavissa kiinteistöissä tehdään kuntokartoitus. Kuntokartoituksen perusteella on laadittava oppilaitoskiinteistöjen pitemmän aikajakson peruskorjaussuunnitelma. Erityisesti tämä on tärkeää vanhojen rakennusten osalta.

Peruskorjaussuunnitelman pohjalta laaditaan kiinteistöstrategia, mitä korjauksia tarvitaan tulevina vuosina, mistä kiinteistöistä mahdollisesti tullaan luopumaan, mitä rakennetaan lisää, miten investoinnit rahoitetaan jne. Pitkällä aikavälillä osakeyhtiön maksamilla vuokrilla on kyettävä rahoittamaan myös kiinteistöjen uusinvestointikustannukset (poisto-osuuden tarkoitus). Kiinteistöstrategia on tällä perusteella välttämätön myös siksi, että omistajatahot eivät tee vuokrasopimusten puitteissa investointeja (osaoptimointi), jotka yhdessä ja erikseen johtaisivat osakeyhtiön taloudellisiin vaikeuksiin.

Kiinteistöstrategia vaikuttaa olennaisesti myös siihen, mitä koulutusohjelmia toteutetaan eri oppilaitoksissa. Tältä osin onkin perusteltua eritellä keskeiset, välttämättömät toimitilat pitkiin sopimuksiin ja mahdolliset toissijaiset lyhempiin sopimuskausiin.

Uusinvestointien toteuttaminen ja rahoitusvastuut edellyttävät selkeitä sopimuksia useamman vuoden hankkeista. Ilman kiinteistöstrategiaa, vuokrasopimuksista voi tulla rasite toimialarationalisoinnille ja toimintojen tehokkaalle kehittämiselle.

Uudet tilat rakentavat ja peruskorjaukset toteuttavat omistajatahot. Opistojen on sitouduttava tekemään käyttöaikaiset investoinnit, kun osakeyhtiö käynnistää uuden koulutusohjelman.

Vuokraaja vastaa lämmitys-, sähkö-, vesi-, siivous- ja muista ylläpitokuluista. Ulkoalueiden siisteydestä vastaisi myös vuokraaja.

Maa-alueista perittävän vuokran tulee perustua yhtenäiseen hintaan/ m². Omistajat voivat päätätä kuitenkin, että maa-alueista ei peritä vuokraa. Tämä on suositeltavaa.

Irtain omaisuus ja varastot luovutetaan korvauksetta osakeyhtiölle. Tämäkin on suositeltavaa.

Uuden organisaation toiminnan tuotot, kulut ja kannattavuus edellyttävät taloudellisen liiketoimintasuunnitelman laatimista. Se voidaan laatia, kun mahdollisesti vuokrattavat tilat ovat tiedossa.

OMAISUUDEN LUOVUTUSVAIHTOEHTO

Samalla tavalla, kun vuokraamisessa, on myös omaisuuden siirrossa tehtävä omaisuuden nykyarvon määrittely. Luovutettavista tiloista on tehtävä tarkka määrittely samoin kuin vuokraamisessa. Käytännössä sekä luovutuksessa että vuokraamisessa on tehtävä samat perusselvitykset. Luovutustavat ja -sopimukset ovat erilaiset verrattuna vuokraamiseen.

- Vaihtoehtoisten omistusjärjestelyjen arviointi -

Kaikki omaisuuteen liittyvät järjestelyt edellyttävät yhtenäisiä omaisuuden arvostusperiaatteita, oli kyseessä vuokraus tai luovutus.

Kaikissa vaihtoehtoisissa on sovittava ainakin periaatetasolla, mitä koulutusmuotoja ja miten pitkällä aikavälillä tullaan toteuttamaan eri oppilaitoksissa, jotta tilatarve olisi kartoitettu sopivaksi.

Kaikissa vaihtoehtoisissa on tehtävä kiinteistöjen kuntokartoitus ja arvio tulevina vuosina tarvittavista peruskorjauksista ottaen huomioon koulutuksen pitkäaikaiset tarpeet.

Samoin kaikissa vaihtoehtoisissa on tehtävä tarpeellisten investointien, hankintojen, ym. tulevaisuuden arvio.

Siitä riippumatta, luovutetaanko omaisuutta osakeyhtiölle tai vuokrataanko se tai osa, on omistajien keskinäisen luottamuksen ja yhtiön toiminnan ennakoivuuden takia laadittava kiinteistöstrategia. Kiinteistöstrategia puolestaan edellyttää toimintastrategian laatimista. Asia kiteytyy kysymykseen, mikä on toiminnan jatkuvuus eri oppilaitoksissa ja tiloissa.

Jos omaisuus vuokrataan, sopimus sitoo määräajaksi vuokraajan toimimaan ko. tiloissa. Jos omaisuus luovutetaan, antaa se uudelle omistajalle mahdollisuuden järjestellä toimintojaan tarkoituksenmukaisesti riippuen osakassopimuksessa tehdyistä varaumista.

Jos omaisuus vuokrataan, sillä ei ole vaikutusta osakeyhtiön taseeseen. Jos omaisuus siirtyy kaupalla osakeyhtiölle, sille syntyy huomattava vieras pääoma taseeseen. Apportti estää tämän.

Vuokraamisessa, yleishyödyllisen yhtiön ollessa kyseessä, ei mene arvonnlisäveroa.

Luovutuksessa omaisuuden vastaanottaja suorittaa varainsiirtoveron.

Yhtiön on tuloksestaan katettava pitkällä aikavälillä omaisuutensa rahoitus ja nettoinvestoinnit. Vuokraamistilanteessa tulokseen vaikuttavana vastaavana tekijänä on omaisuuden korko ja poisto sekä, miten uusinvestointien rahoitus on sovittu. Kaikissa vaihtoehtoissa, myös nykyisen toiminnan jatkuessa, syntyy ennen pitkää ns. maha omaisuutta. Tilanteesta riippuen se voidaan realisoida, mutta se voi jäädä myös rasiitteeksi.

Kaikki edellä viitatut seikat on otettava huomioon liiketaloudellisen kannattavuuden takia. Talousstrategia on välttämätön riippumatta, onko omaisuus vuokrattu tai siirrykö se osittain tai kokonaan kaupalla tai apporttina uudelle omistajalle

Oma pääoma, käyttöpääoma ja maksuvalmius

Yhtiön käyttöomaisuudella tarkoitetaan sen pitkäaikaisia tuotantovälineitä kuten maa-alueita, rakennuksia, raskaita koneita ja arvopapereita. Toiminnan sujuva harjoittaminen edellyttää myös riittävää käyttöpääomaa suhteessa toiminnan laatuun ja laajuuteen. Käyttöpääoman tarve syntyy, kun juoksevat menot kertyvät tuloja nopeammin. Tavaratuotannossa on yleensä valmistettava tavaraa myös varastoon ennen kuin sitä voidaan alkaa myydä. Palveluiden myyntilaskutus tapahtuu yleensä jälkikäteen eli palvelutuotannon kulut kuten palkat on maksettava ensin ja niistä saatava myyntitulo saadaan vasta myöhemmin.

Osakeyhtiölain keskeisin kohta on oma pääoma, sillä osakepääoma (eikä omistajat) vastaa yhtiön toiminnasta ja velvoitteista ulkopuolisia kohtaan. Siksi oman pääoman riittävyys on tarkasti säädelty osakeyhtiölaissa. Oma pääoma jaetaan sidottuun omaan pääomaan ja vapaaseen omaan pääomaan. Juuri sidottu oma pääoma on 'yhtiön velvoitteista vastaavaa pääomaa', joka poikkeustilanteita lukuun ottamatta säilyy pysyvästi yhtiössä. Sidottu oma pääoma ja sen keskeisin erä osakepääoma sijoitetaan pääsääntöisesti yhtiöön heti alussa yhtiötä perustettaessa. Vapaa oma pääoma puolestaan edustaa niitä varoja, joita yhtiöstä on lupa jakaa yhtiön voittona sen osakkeenomistajalle. Niinpä se pääsääntöisesti syntyy tilikausien voittovaroista. Jos toiminta kuitenkin on tappiollista, vapaan oman pääoman negatiivisuus 'syö' osakepääomaa, millä on keskeinen merkitys, sillä toiminnan jatkaminen vaarantuu, jos osakepääoma menetetään kokonaan toiminnan tappiollisuuden myötä.

Käytännössä vieläkin tärkeämpää on yhtiön riittävä maksuvalmius. Konkurssi tai yhtiön toiminnan lakkaaminen muutoin johtuu lähes aina siitä, että yhtiö ei pysty vastaamaan velvoitteistaan, eli sillä ei ole 'käteistä' rahaa maksaa laskujaan.

- Osakepääoma -

Yhtiön perustaminen edellyttää, että yhtiön omistajat maksavat sen pankkitilille osakepääoman mukaisen summan. Osakeyhtiön perustamiseksi riittää 2.500 euron osakepääoma, mutta kun kysymyksessä on mittava liiketoiminta, huomattavasti suurempi osakepääoma on hyvin suotava yhtiön uskottavuuden vahvistamiseksi. Yleensä yhtiön omaa pääomaa tarkastellaan yhtenä kokonaisuutena, jolloin sidottu oma pääoma ja vapaa oma pääoma lasketaan yhteen. Yhtiötä perustettaessa on mahdollista – ja joskus hyvinkin perusteltua – sijoittaa perustamisvaiheessa omaa pääomaa myös vapaan oman pääoman muodossa eikä vain osakepääomana.

Rahan sijasta osakepääoma voidaan maksaa myös omaisuudella, jolla on osakeyhtiölle taloudellista arvoa. Tällaista osakepääoman maksamista omaisuudella kutsutaan nimellä apportti. Kun yhtiön saamalla omaisuudella tulee olla yhtiön toiminnalle arvoa/hyötyä esim. toimitiloina (tai myös koneina tai muuna irtaimistona) tai se pitää olla myytävissä vähintään osakepääomaan kirjatulla hinnalla, osakepääoman maksua apporttiomaisuudella ei rekisteröidä kaupparekisteriin ellei auktorisoitu tilintarkastaja ole antanut lausuntoa apporttiomaisuuden taloudellisesta arvosta yhtiölle.

Jos yhtiön omistajilla on rakennuksia/tiloja, joissa yhtiö voi harjoittaa toimintaansa, nämä tilat voidaan vuokrata, myydä tai sijoittaa omana pääomana yhtiöön. Vuokraus on käyttökelpoinen tapa, kun omistajat haluavat jatkuvaa tuloa yhtiöstään. Kauppa johtaa yleensä tilanteeseen, jossa yhtiö ei heti pysty maksamaan koko kauppahintaa ja ainakin osa kauppahinnasta jää yhtiön velaksi sen omistajille. Tällöin yhtiön omistajilla on 'matkan varrella' mahdollisuus tehdä yhtiöstä kertatuloutus. Apporttisijoituksella yhtiölle saadaan suuri osakepääoma¹, mikä 'tukevoittaa' yhtiön toimintaa. Apporttisijoitus voidaan tehdä sekä sidottuun omaan pääomaan kuten osakepääomaan taikka vapaaseen omaan pääomaan kuten sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon, josta on myös mahdollista palauttaa pääomaa yhtiön omistajalle. Yhtiön luovutettavat tilat/rakennukset voidaan myös luovuttaa jaettuina oman pääoman sijoitukseen ja tavalliseen kauppaan. Varainsiirtoveron osalta apporttisijoitus rinnastetaan kauppaan.

Tällöin myös yhtiön omistajat saavat omistukselleen suuremman arvon omassa kirjanpidossaan. Käytännössä yhtiön kirjanpidon arvot vaikuttavat siihen, millaisiksi yhtiön omaisuuden vakuusarvot arvioidaan. Pääsääntöisesti suuri oma pääoma ja sen vastineena oleva suuriarvoinen käyttöomaisuus kirjanpidossa nostavat yhtiön omaisuuden vakuusarvoja eli yhtiön on mahdollista saada enemmän lainaa, jonka vakuutena on yhtiön omaisuutta.

- Käyttöomaisuus -

Yhtiötä perustettaessa kannattaa siis tarkkaan harkita, missä muodossa ja minkä suuruisena yhtiön tarvitsema käyttöomaisuus kuten edellä mainitut rakennukset ja irtaimisto yhtiön käyttöön/omistukseen annetaan.

Huomionarvoista on, että mitä korkeampia ovat käyttöomaisuuden arvot, sitä suuremmat ovat vuosikuluksi kirjattavat käyttöomaisuuden suunnitelman mukaiset poistot. Poistot eivät ole 'rahamenoja' vaan laskennallisia kulueriä, jotka heikentävät yhtiön tilikauden tulosta. Kun poistot ovat laskennallisia, niitä vastaavat summat 'jäävät yhtiön kassaan'. Suuret poistot ovat ongelma, kun toiminnan kannattavuus on alhainen; nehan voivat viedä tilikauden tuloksen tappion puolelle. Kun toiminnan kannattavuus on hyvä, suuret poistot ovat eduksi yhtiön taloudenpidolle, kun osa tilikauden voitosta jää yhtiön 'kassaan verottomana'.

On myös syytä kiinnittää huomiota lainanlyhennysten ja käyttöomaisuuden poistojen suhteeseen. Niiden olisi hyvä olla tasapainossa. Lainalyhennyksiä ei kirjata kuluksi tuloslaskelmaan eli ne eivät näy tilikauden tuloksessa. Yhtiön tuloslaskelma eli 'virallinen tulos' kuvaa yhtiön talouden tilaa rahavirtojen tasolla vain, jos käyttöomaisuuden poistot ja lainalyhennykset ovat saman suuruiset.

Mikäli yhtiön on ostettava tarvittavaa käyttöomaisuutta, yhtiön omistajien on annettava perustettavalle yhtiölle varoja ostoon tai annettava yhtiön puolesta pankille vakuus, jota vastaan yhtiö voi saada lainaa ostoa varten.

- Käyttöpääoma -

Yhtiön käyttöpääoman tarve riippuu sen toiminnan luonteesta. Jos kysymyksessä on esim. siivousfirma, sen menot ovat pääosin palkkausmenoja, jotka toistuvat samansuuruisina kuukaudesta toiseen. Tällöin käyttöpääomaa tarvitaan suhteellisen vähän. Sen sijaan esim. vuokrataloyhtiö, jonka talot on rakennettu lähes pelkällä lainarahalla, tarvitsee suhteellisen paljon käyttöpääomaa toimintaansa. Ovathan sille muutaman kerran vuodessa maksettavaksi lankeavat lainanhoitolaskut suuria suhteessa yhtiön liikevaihtoon.

Hyvin keskeistä on myös tulevan rahan rytmitys; kertyvätkö yhtiön tulot tasaisesti samansuuruisina kuukaudesta toiseen vai onko tulojen kertyminen hyvinkin epäsäännöllistä, jolloin käyttöpääoman tarve on huomattavasti suurempi.

Käyttöpääoman tarve on siis käytännössä sama asia kuin sen maksuvalmius. Mikäli erityisiä 'tulo- ja menopiikkejä' ei ole, perinteisesti on katsottu, että maksuvalmius on hyvä, kun pankkitileillä on aina varoja kahden kuukauden menojen verran. Kun ns. lyhyen rahan (= luotolliset sekkitilit yms.) saatavuus on parantanut ja se on ollut halpaa, maksuvalmiutta on ryhdytty hoitamaan korkean pankkitilisaldon sijasta tai ohella myös sekkitilin luottolimiitillä. Tällöin on kuitenkin aina muistettava, että yhtiön talouden, jota ilmentää keskeisesti sen oma pääoma, tulee olla kunnossa, jotta lyhyen rahan saanti on turvattu myös yllättävissä tilanteissa. Pankit vaativat sekkitililimiitillekin vakuuden¹, joten yhtiön pitää pystyä antamaan pankille kiinnitys sen omaisuuteen. Tietysti myös yhtiön omistajat voivat antaa yhtiönsä puolesta vakuuden, mutta sehän ei ole omistajien tavoitteiden ja toiveiden mukaista.

- Turvaava liikkumavara -

Yhtiön perustaminen ja sen toiminnan aloittaminen on olennaisesti helpompaa, kun yhtiön perustajat/omistajat ovat harjoittaneet samaa toimintaa jo aiemmin. Tällöin toiminnan kannattavuus ja toiminnan vaatima käyttöpääoman tarve on jo

¹ Tässä on hyvä huomata asiayhteys: Korkealla omaisuuden apporttivarvolla lisätään yhtiön kykyä antaa hyvä vakuus mahdollisia lainatarpeita varten.

kokemusperäisesti tiedossa. Näitä tietoja on tietysti syytä käyttää täysimääräisesti hyväksi. Vaihtoehtojen punnintaan on syytä paneutua, sillä yhtiön perustamisessa tehtyjä ratkaisuja on yleensä hankala muuttaa. Toki muutoksetkin ovat mahdollisia, mutta niistä aiheutuu ainakin ylimääräisiä kuluja.

Suosittelavaa on joustavien ja varmistavien ratkaisujen valitseminen. Esim. sidottu oma pääoma on hyvin joustamaton, sitä kun on vaikea muuttaa.

Vapaa oma pääoma on jo paljon joustavampi. Se voi säilyä ennallaan, se voidaan siirtää edellisten tilikausien tulokseen, sillä voidaan korottaa osakepääomaa, taikka sitä voidaan palauttaa yhtiön omistajille (edellyttäen että vapaata omaa pääomaa on riittävästi). Laina on vielä joustavampi. Varmistavilla ratkaisuilla tarkoitetaan esim. sitä että riittävän suuren sekkitalisaldon lisäksi yhtiön sekkitalille hankitaan myös limiitti. Eihän limiittiä tarvitse käyttää (jolloin se ei juuri mitään maksakaan), mutta on hyvä, jos sellainen on jo myönnettynä ja saatuna, vaikka maksuvalmius olisi muutoinkin hyvä. Ikäviinkin yllätyksiin on silloin jo varauduttu.

Myös korkeammat käyttöomaisuuden kirjanpitoarvot antavat joustoa, vaikkakin niiden hankkimisesta seuraa kuluja korkeamman varainsiirtoveron muodossa. Käyttöomaisuuden poistosuunnitelmaa voidaan muuttaa ja elinkeinoverotuksessa on mahdollista kirjata kertynyttä poistoeroa. Etenkin tuotantorakennuksissa suunnitelman mukaisten poistojen määrän (jos se on 40 vuotta = 2,5 %) ja elinkeinoverolain suurimman mahdollisen vuosipoiston (7 %) erotus on huomattava antaen paljon liikkumavaraa tilinpäätöksen laadintaan. Mitä suurempia lähtöarvot ovat, sitä enemmän niitä voi muuttaa matkan varrella.

TVL sisältää viittauksen EVL:ään poistojen osalta. Eli TVL on kuten EVL. EVL:n mukaan tuotantotilojen max poisto menojäännöspoistona 7% toimistot ja 4 % asuintilat . Koulujen tilat ovat tulkinnalliset. Metallityön hallit yms. ovat rinnastettavissa tuotantotiloihin, mutta teorialuokat voivat olla ongelma. Ne ovat enemmän toimistojen kuin tuotantotilojen kaltaisia. Kaksi eri tulkintaa ovat mahdollisia:

- 1. jaetaan tilat 7 % ja 4 %: tiloihin*
- 2. Käsitellään kaikki tilojen pääosan mukaan.*

Asian varmistamiseksi voi hankkia verottajan ennakkolausunnon ennen kuin päätetään poistosuunnitelman lopullisesta vahvistamisesta.

Eri ylläpitäjäjyhteisöjen päätöksenteon prosessi

Kansanopistot ovat pääasiassa yksityisten kannatusyhdistysten ylläpitämiä. Mukana on kuitenkin myös osakeyhtiö- ja säätiömuotoisia ylläpitäjiä sekä ammatillisen koulutuksen kuntayhtymän tai kaupungin omistamia opistoja. Tämän selvityksen ulkopuolelle on toimeksiannon mukaisesti jätetty kuntayhtymän tai kaupungin omistamat opistot ja selvitetty päätöksenteon prosessit osakeyhtiöissä ja säätiöissä.

- Yhdistyksen päätöksentekoprosessi -

Yhdistyksen saa perustaa yhdistyslain säännösten perusteella aatteellisen tarkoituksen yhteistä toteuttamista varten. Yhdistys saa harjoittaa vain sellaista elinkeinoa tai ansiotoimintaa, josta on määrätty sen säännöissä tai, joka muutoin välittömästi liittyy sen tarkoituksen toteuttamiseen taikka, jota on pidettävä taloudellisesti vähäarvoisena.

Yhdistyksen perustamisesta on tehtävä perustamiskirja, johon on liitettävä yhdistykselle laaditut säännöt. Yhdistyksen jäsenenä voi olla yksityinen henkilö, yhteisö ja säätiö.

Päätösvalta yhdistyksessä kuuluu sen jäsenille. Säännöissä voidaan kuitenkin määrätä, että päätösvaltaa käyttävät yhdistyksen valtuutetut; ja yhdistyksessä sekä siihen suoraan tai välillisesti kuuluvissa yhdistyksissä jäsenenä olevat yksityiset henkilöt liittoäänestyksessä. Jäsenet käyttävät päätösvaltaansa yhdistyksen kokouksessa. Jäsenet voivat myös yksimielisinä päättää yhdistyksen kokoukselle kuuluvasta asiasta ilman kokousta. Päätös on tehtävä kirjallisesti, päivättävä ja kunkin yhdistyksen jäsenen on allekirjoitettava se. Kirjalliseen päätökseen sovelletaan muuten, mitä yhdistyksen kokouksen pöytäkirjasta säädetään.

Yhdistyslain 23 §:n säännöksen perusteella yhdistyksen tai, jos säännöissä on niin määrätty, valtuutettujen kokouksessa on päätettävä muun muassa sääntöjen muuttamisesta, kiinteistön luovuttamisesta tai kiinnittämisestä taikka yhdistyksen toiminnan kannalta huomattavan muun omaisuuden luovuttamisesta.

Päätöksentekojärjestyksestä on säädettyä yhdistyslain 27 §:ssä. Yhdistyksen päätökseksi tulee, jollei säännöissä ole toisin säädetty sääntöjen muuttamista, yhdistyksen purkamista tai yhdistyksen omaisuuden pääosan luovuttamista koskevassa asiassa se mielipide, jota on kannattanut vähintään kolme neljäsosaa äänestyksessä annetuista äänistä.

Käytännössä yhdistyksen koulutustoiminnan siirtämisen valmistelu tulisi tapahtua yhdistyksen hallituksessa hallituksen esittelijän esityksestä. Tämän jälkeen hallituksen tulisi saattaa asia yhdistyskokouksen päätettäväksi. Päätökset tulisi mieluusti tehdä yksimielisesti, ainakin vähintään kolme neljäsosaa äänestyksessä annetuista äänistä. Tarvittaessa yhdistyksen sääntöjä tulisi muuttaa.

- Osakeyhtiön päätöksentekoprosessi -

Osakeyhtiölaissa (624/2006) yhtiön hallituksella on laaja yleistoimivalta, jota rajaa lain ja yhtiön oman yhtiöjärjestyksen mukainen yhtiön muiden hallintoelinten, ennen kaikkea yhtiökokouksen, toimivalta.

OYL:n 6:2.1:n 1. virkkeen säännöksen mukaan hallitus huolehtii yhtiön hallinnosta ja sen toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä (yleistoimivalta). Kysymys on yleissäännöksestä, jolla hallitukselle on määrätty kaikki ne tehtävät, joita ei ole osakeyhtiölaissa tai yhtiöjärjestyksessä määrätty yhtiön toisen toimielimen eli toimitusjohtajan, hallintoneuvoston tai yhtiökokouksen suoritettavaksi tai jotka kuuluvat asian luonteen johdosta hallituksen toimivaltaan.

Yleistoimivaltasäännöksen lisäksi osakeyhtiölaissa on suuri joukko erityisiä säännöksiä, joissa määrätty tehtävä tai toimi kuuluu nimenomaisesti hallitukselle tai sen jäsenille.

OYL 6:17:n säännöksen mukaan yhtiöön toimitusjohtajalle kuuluu yhtiön juokseva hallinto. Vuoden 1978 hallituksen esityksessä (HE 27/1977 vp. s. 52) on juokseva hallinto määritelty tarkemmin. Juoksevaan hallintoon eivät kuulu muun muassa asiat, jotka ovat epätavallisia ja laajakantoisia. Osakeyhtiölaissa ei ole kuitenkaan sääntöä, jonka mukaan hallituksen on siirrettävä tietty, epätavallinen ja laajakantoinen taikka muutoin tärkeä asia yhtiökokouksen päätettäväksi. Tältä osin kysymys on siitä, mikä on hallituksen ja yhtiökokouksen välinen toimivalta.

OYL 5:2.1:n 1. virkkeen säännöksen mukaan yhtiökokouksen päätöksenteon lähtökohtana on, että yhtiökokouksella on toimivalta sille osakeyhtiölain mukaan kuuluvista yhtiön asioista yleisen toimivallan kuuluessa yhtiön hallitukselle. Tämä perusasetelma on kuitenkin osakeyhtiölaissa muutettu toimivallan siirtoa koskevilla säännöksillä. Toimivaltaa voidaan siirtää 1) yhtiöjärjestyksen määräyksellä, 2) hallituksen päätöksellä tai 3) yksimielisellä osakkeenomistajien päätöksellä.

1) Määräys yhtiöjärjestyksessä

OYL 1:9:n säännöksen mukaan ilmenevän tahdonvaltaisuuden periaatteen mukaan osakkeenomistajat voivat yhtiöjärjestyksessä pakottavan lain puitteissa varsin laajasti määrätä yhtiön toiminnasta. Yhtiöjärjestyksessä voidaan määrätä, että yhtiökokous päättää toimitusjohtajan ja hallituksen yleistoimivaltaan kuuluvasta asiasta. Jos tällaisia yhtiöjärjestyksen määräyksiä ei ole, noudatetaan osakeyhtiölain olettamassa säännöksissä hallituksen ja yhtiökokouksen välisestä toimivalanjaosta.

2) Hallituksen siirtopäätös

OYL 6:7.2:n säännöksen mukaan hallitus voi saattaa hallituksen tai toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluvan asian yhtiökokouksen päätettäväksi.

Tällainen siirtopäätös ei luo yhtiökokoukselle velvollisuutta päättää sille siirrettyä asiaa. Jos yhtiökokous päättää asian, täytäntöönpanovastuu jää edelleen yhtiön hallitukselle.

3) Yksimieliset osakkeenomistajat

OYL 5:2.2:n 2 virkkeen säännöksen perusteella osakkeenomistajat voivat muutoinkin tehdä yksittäistapauksessa päätöksen hallituksen tai toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluvassa asiassa ilman yhtiöjärjestykseen otettua määräystä tai hallituksen esitystä.

4) Merkittävän liiketoiminnan luovuttaminen

Jos osakkeenomistajien kannalta on kysymys epätavallisesta tai laajakantoisesta toimesta yhtiön koko ja toiminta huomioon ottaen, päätös tulisi tehdä yhtiökokouksessa. Tällöin saattaa olla tarpeen myös yhtiöjärjestyksen muuttaminen.

Käytännössä yhtiön koulutustoiminnan siirtämisen valmistelu tulisi tapahtua yhtiön hallituksessa toimitusjohtajan esityksestä. Tämän jälkeen hallituksen tulisi saattaa asia yhtiökokouksen päätettäväksi. Tarpeen vaatiessa yhtiöjärjestyksestä tulisi muuttaa. Päätökset tulisi mieluummin tehdä yksimielisesti, lain mukaan ainakin sillä määränemmistöllä yhtiökokouksessa, joka vaaditaan yhtiöjärjestyksen muuttamiseen.

- Säätiön päätöksentekoprosessi -

Säätiöllä on oltava hyödyllinen tarkoitus. Esimerkiksi koulutustoimintaa harjoittava säätiö tukee tai harjoittaa tätä tarkoitusta edistävää toimintaa. Säätiö on perustajastaan erillinen oikeushenkilö.

Säätiöllä ei ole omistajaa eikä jäseniä. Säätiöllä on perustaja, jonka yhteys säätiöön katkeaa säätiön tultua rekisteröidyksi patenti- ja rekisterihallitukseen (säätiörekisteriin). Säätiön hallituksen tulee noudattaa säätiön omia sääntöjä sekä säätiölakia ja muita säätiön toimintaa sääteleviä lakeja ja säätiön toiminnassa tulee edistää vain säätiön tarkoituksen toteutumista.

Säätiön hallinto

Säätiöllä on aina oltava hallitus. Säätiön säännöissä voidaan määrätä, että säätiöllä on tai voi olla toimitusjohtaja ja että säätiöllä on hallintoneuvosto. Hallitus huolehtii säätiön hallinnosta ja siitä, että säätiön toiminta järjestetään asianmukaisesti tarkoituksen toteuttamiseksi. Hallitus edustaa säätiötä. Toimitusjohtaja voi edustaa säätiötä asiassa, joka kuuluu hänen tehtäviinsä.

Säätiön sääntöjen muuttaminen

Säätiön hallituksen toimivalta on laaja. Rekisteriviranomaisen tehtävänä on valvoa, että säätiön toiminnassa noudatetaan säätiölakia ja säätiön sääntöjen määräyksiä.

Säätiön sääntöjen muuttamisesta päättää hallitus. Säätiön tarkoitusta on muutettava, jos säätiön varojen käyttäminen sille määrättyyn tarkoitukseen on olosuhteiden muuttumisen vuoksi mahdotonta tai olennaisesti vaikeutunut, kokonaan tai huomattavalta osalta hyödytöntä tai lain vastaista. Säätiön tarkoitusta voidaan muuttaa, jos säätiön varojen käyttäminen sille määrättyyn tarkoitukseen on olosuhteiden muuttumisen vuoksi olennaisesti epätarkoituksenmukaista ja tarkoituksen muuttaminen on säätiön varojen tehokkuuden ja tuloksellisen käytön edellytys. Sääntöjen muuttamista koskeva päätös on viivytyksettä ilmoitettava rekisteröitäväksi, eikä sitä saa panna täytäntöön ennen kuin se on rekisteröity.

Säätiön koulutustoiminnan siirtäminen osakeyhtiölle tapahtuu säätiön asiamiehen ja hallituksen toimesta. Säätiön hallitus päättää asiasta. Ennen yhtiöittämistä tulee varmistaa säätiörekisteristä, että yhtiöittäminen voidaan suorittaa sääntöjen puitteissa, tarvittaessa sääntöjä tulee muuttaa.

Säätiöiden osalta riittää tässä sen toteaminen, ettei osakeyhtiön kannalta ole merkitystä, millainen yhteisö sen osakkeita omistaa. Säätiö voi siis toimia osakeyhtiön osakkeenomistajana (ja ihan samalla tavalla kuin muutkin yksityisoikeudelliset oikeushenkilöt). Olennaista on se, että säätiössä tehdään asianmukaisesti päätökset siitä, miten se tulee käyttämään osakeyhtiön yhtiökokouksessa määräysvaltaansa.

Konsulttien loppupäätelmä

Uuden organisaation perustamisen riskit voidaan kiteyttää kahteen näkökulmaan: sisäiset riskit ja ulkoiset riskit.

Sisäiset riskit ovat sopimusoikeuden näkökulmasta, ennen kaikkea moraalisia ja eettisiä. Sisäiset riskit liittyvät siihen, miten osapuolet toimivat keskinäisen kumppanuuden perusteella tai olosuhteina.

Sopimusfilosofia lähtee siitä, että sopijapuolet pyrkivät yhdessä yhteiseen hyvään tavoitteeseen toistensa tukena. Jos sopijakumppani epäilee tai havaitsee muille sopijapuolille olevan tulossa hankaluuksia tai yhteistyörakenne voi aiheuttaa ongelmia, siitä ilmoitetaan toisille välittömästi.

Sitä vastoin, mikäli sopijapuolet suhtautuvat toisiinsa olosuhteina, kotiinpäin vetäminen muodostuu riskiksi. Käytännössä tämän taustalla on epäselvät ja puutteelliset yhteistyösopimukset. Omistajatahoilla on ollut tällöin lähtökohtaisesti julkilausumattomia omia piilotavoitteita. Avoimuuden puute johtaa epäluottamukseen ja lopulta kriisiin.

Ulkoiset riskit liittyvät puolestaan (liike)toimintaan: opiskelijoiden riittävyys, rahoitus, maksullisten palvelujen myynti, tehokkuus, kannattavuus, jne.. Niiden torjuminen voi onnistua yhtiössä paremmin kuin nykyisillä rakenteilla.

Ennen kuin osakeyhtiö lopullisesti muodostetaan, on laadittava talousstrategia ja liiketaloudellinen toimintasuunnitelma. Yhtäläillä yhtiön toiminnan rahoitus on taattava liikkeelle lähettäessä riittävillä kassavaroilla.

Yhtiön muodostamisen kulmakivi on osakassopimus. Sen hiominen ja yhtiömiesten tavoitteiden, tarpeiden ja erilaisten intressien yhteensovittaminen ja sopiminen perusteellisesti mahdollistaa hyvän ja menestyksellisen toiminnan ja keskittymisen perustehtävään ilman ristiriitoja.

Tarkoituksenmukaisinta on, että säätiöt ja yhdistykset jäävät mahdollisiin uusiin organisaatioihin omistajiksi. Näin vältytään myös monimutkaisilta ja aikaa vieviltä säätiöiden ja yhdistysten purkamisilta.

Omistajuus mahdollistaa, että nykyisillä säätiöiden ja yhdistysten omistajilla on oikeus – ja myös velvollisuus – kontrolloida omistuksen kohdetta ja sen toimintaa. Kyse ei ole operatiivisesta ohjauksesta tai johtamisesta, vaan johtamisen ohjauksesta ja valvonnasta. Kyse ei ole omistajien oikeuksien ja toivomusten viestintäjärjestelmästä, vaan muidenkin sidosryhmien oikeuksien käsittelystä ja huomioon ottamisesta.

Uuden organisaation valmistelusta ja valmistelukustannusten jakamisesta olisi syytä laatia aiesopimus. Aiesopimus ei sinällään edellytä, että allekirjoittajan on tultava mukaan yhtiöön tai yhtiö yleensä olisi muodostettava.

Kaiken kaikkiaan suositeltavaa on, että järjestelyissä ja erityistilanteissa konsultoidaan riittävässä määrin juridisia ja taloudellisia asiantuntijoita.

XXXX OPISTO OY:N YHTIÖJÄRJESTYS

- Liite 1 -

1 § Toiminimi

Yhtiön toiminimi on XXXX Oy.

2 § Kotipaikka

Yhtiön kotipaikka on YYY kaupunki/ kunta.

3 § Yhtiön toimiala

Yhtiön toimialana on yleishyödyllisenä yhteisönä tarjota ja järjestää toisen asteen koulutusta, aikuiskoulutusta sekä muuta koulutusta ja työelämän kehitystä palvelevaa toimintaa pääosin omana toimintana. Yhtiö voi harjoittaa liiketoimintaa, joka tukee tämän tehtävän toteuttamista. Yhtiö voi omistaa koulutustoimintaa varten kiinteistöjä ja osakkeita.

Lisäksi yhtiö voi ottaa vastaan avustuksia ja lahjoituksia.

4 § Voitonjako

Yhtiön mahdollisesti tuottamaa voittoa ei jaeta osakkeenomistajille osinkona tai muuna etuutena. Mahdollinen voitto on rahastoitava yhtiön pääomaan yhtiön tulevia tarpeita varten tai käytettävä yhtiön kehittämiseen yhtiökouksen päättämällä tavalla.

5 § Yhtiön hallitus

Yhtiöllä on hallitus, johon kuuluu viisi jäsentä. Hallituksen jäsenten toimikausi on kaksi vuotta ja päättyy seuraavan toisen varsinaisen yhtiökokouksen päättyessä.

6 § Toimitusjohtaja

Yhtiöllä on toimitusjohtajana toimiva rehtori.

Toimitusjohtajan kanssa solmitaan toimitusjohtajansopimus.

7 § Yhtiön edustaminen

Yhtiötä edustavat paitsi hallitus myös hallituksen puheenjohtaja ja toimitusjohtaja kumpikin yksin ja hallituksen jäsenet kaksi yhdessä. Lisäksi hallitus voi antaa nimetylle henkilölle prokuran tai oikeuden yhtiön edustamiseen.

8 § Tilintarkastus

Yhtiössä on yksi varsinainen tilintarkastaja ja yksi varatilintarkastaja. Mikäli tilintarkastajaksi valitaan Keskuskauppakamarin tai kauppakamarin hyväksymä tilintarkastusyhteisö, ei varatilintarkastajaa tarvitse valita. Tilintarkastaja toimikausi päättyy ensimmäisen vaalia seuraavan varsinaisen yhtiökokouksen päättyessä.

9 § Tilikausi

Yhtiön tilikausi on 1.1. - 31.12

10 § Kutsu yhtiökokoukseen

Kutsu yhtiökokoukseen on toimitettava aikaisintaan kahta kuukautta ja viimeisintään kaksi viikkoa ennen yhtiökokousta kirjallisesti jokaiselle osakkeenomistajalle, jonka osoite on yhtiön tiedossa.

11 § Yhtiökokous

Yhtiökokous on pidettävä vuosittain hallituksen määräämänä päivänä kuuden kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä.

Varsinaisessa yhtiökokouksessa on päätettävä:

- a. tilinpäätöksen vahvistamisesta
- b. taseen osoittaman voiton käyttämisestä
- c. vastuuvapaudesta hallituksen jäsenille ja toimitusjohtajalle
- d. hallituksen ja tilintarkastajan valinnasta.

12 § Suostumuslauseke

Osakkeen hankkimiseen luovutustoimin vaatii yhtiön hallituksen suostumuksen.

Suostumusta koskeva hakemus on viipymättä tehtävä kirjallisesti hallitukselle yhtiön kaupparekisteriin merkittyyn osoitteeseen. Yhtiön hallituksen on kahden (2) kuukauden kuluessa hakemuksen saapumisesta käsiteltävä asia, ja samassa ajassa kirjallisesti ilmoitettava hakijalle ratkaisunsa.

13 § Lunastuslauseke

Osakkeenomistajalla ja yhtiöllä on oikeus lunastaa muulta omistajalta kuin yhtiöltä toiselle siirtyvä osake.

Ensisijainen lunastusoikeus on osakkeenomistajalla. Jos useampi osakkeenomistaja haluaa käyttää lunastusoikeuttaan, osakkeet jaetaan lunastukseen halukkaiden kesken heidän omistamiensa osakkeiden mukaisessa suhteessa. Mikäli osakkein jako ei mene tasan, jaetaan ylijääneet osakkeet lunastusta haluavien kesken arvalla. Yhtiöllä on lunastusoikeus, mikäli kukaan osakkeenomistajista ei lunasta siirtyviä osakkeita.

Muilta osin lunastukseen sovelletaan osakeyhtiölain määräyksiä.

14 § Varojen jako

Yhtiön lopettaessa toimintansa, tullessa puretuksi ja poistetuksi rekisteristä, alentaessa osakepääomaansa tai hankkiessa ja lunastaessa omia osakkeitaan, sen nettovaroista jaetaan osakkaille heidän yhtiöön sijoittamaansa pääomaa vastaava määrä. Muilta osin yhtiön varat luovutetaan sen toiminta-alaa toteuttavalle yhtiölle tai muulle yleishyödylliselle yhteisölle.

PERUSTAMISSOPIMUS RAHAA KÄYTTÄEN

Perustamme tällä perustamissopimuksella osakeyhtiön,
jonka toiminimi on XXXX Oy.

Merkitsemme yhtiön osakkeet seuraavasti:

Täydellinen nimi	Y-tunnus	Osoite	Osakkeiden lukumäärä
------------------	----------	--------	----------------------

Kustakin osakkeesta on yhtiölle maksettava _____ euroa.

Osakkeet on maksettava viimeistään _____.

Hallituksen jäseniksi valitsemme _____

Hallituksen puheenjohtajaksi valitsemme _____

Tilintarkastajaksi valitsemme _____

Yhtiön toimitusjohtajaksi valitsemme _____

Yhtiön tilikausi on 1.1.–31.12.

Yhtiöjärjestys on tämän perustamissopimuksen liitteenä.

Valtuutetaan ilmoituslomakkeella nimetty kaupparekisterin asiamies
tekemään rekisteriviranomaisen mahdollisesti edellyttämät korjaukset
kaikkien osakkeenomistajien puolesta perustamissopimukseen tai yhtiö-
järjestykseen.

Kaikkien osakkeenomistajien nimenselvennykset

päiväys

allekirjoitukset

PERUSTAMINEN APPORTTIOMAISUUTTA KÄYTTÄEN

Osakkeiden merkintähinnan maksamista siten, että merkintähinnan maksamiseen käytetään maksuksi kokonaan tai osittain muuta omaisuutta kuin rahaa, kutsutaan apportiksi.

Apporttimaksun tulee perustua perustamissopimuksen tätä koskevaan määräykseen. Merkintähinta voidaan sopia maksettavaksi osittain rahana ja osittain apporttina.

Jos yhtiölle maksetaan merkintähinta kiinteänä omaisuutena, tätä koskeva sopimus on tehtävä MK 1:2 säädetyssä muodossa. Jos kiinteistön luovutusso-
pimus liitetään perustamissopimukseen, tämä on laadittava mainitussa muo-
dossa. Luovutusso-
pimus voidaan laatia myös erillisellä asiakirjalla, jolloin perustamissopimusta ei tarvitse laatia MK 1:2 säädetyssä muodossa.

Apporttiomaisuutta ei saa arvostaa yli sen käyvän arvon.

Perustamissopimukseen apportista otettavat määräykset

Merkintähinnan maksamisesta muulla kuin apporttiomaisuudella on määrättävä perustamissopimuksessa. Tässä tarkoituksessa mainittu sopimus voi olla myös perustamissopimuksen liitteenä, jolloin riittää, että perustamisso-
pimuksessa vain viitataan selvitykseen.

- 1) Omaisuus on yksilöitävä. apporttina olevista eri omaisuuseristä on annettava oma selvityksensä.
- 2) Apportilla on suoritettava maksu. Apporttimaksu voi koskea kaikkia tai vain osaa osakkeenomistajista. Jälkimmäisissä tapauksissa on perustamissopimuksessa mainittava, keitä se koskee ja miltä osin.
- 3) Omaisuuden arvostamiseen kuuluvat seikat. Arvostamisessa on erityisesti otettava huomioon apporttiomaisuuden arvo perustettavalle yhtiölle.
- 4) Omaisuuden arvostamisessa noudatettavat menetelmät.

Jos osake on maksettu apporttiomaisuudella, rekisteri-ilmoitukseen on liitettävä tilintarkastajan lausunto 2:6 :ssä tarkoituksesta ja siitä, onko omaisuudella maksua vastaava taloudellinen arvo yhtiölle. Tarvittaessa tulee hankkia ulkopuolisen asiantuntijan lausunto hankitus omaisuuden arvosta. Tilintarkastaja voi lausunnossaan todeta lyhyesti hyväksyvänsä selvityksen ja katsovan omaisuuden arvon riittäväksi.

Kaupparekisterikäytännössä on vaadittu, että tilintarkastajana ei voi toimia perustajayhteisön tilintarkastaja.

YHTIÖJÄRJESTYSTÄ KOSKEVAT KYSYMYKSET

- Yhtiön nimiehdotus?
- Yhtiön toimiala, miten halutaan kirjoittaa?
- Yhtiön hallituksen jäsenmäärä,
tarvitaanko varajäseniä,
hallituksen jäsenten toimikausi?
- Toimitusjohtaja, voiko olla myös rehtori?
- Tilintarkastusyhteisö ja vastuunalainen tarkastaja?
- Käytetäänkö perustamisessa apporttiomaisuutta

SOPIMUS KOULUTUSYHTEISTYÖSTÄ

- Liite 2 -

1 § Sopijapuolet

2 § Yhteistyön tavoitteet ja tehtävät

3 § Yhteistyön organisoituminen

4 § Yhteistyön päätöksenteko ja hallinto

5 § Erityiskysymyksiä

6 § Toiminnan voimavarat

7 § Yhteistyö muiden yhteisöjen kanssa

8 § Sopimuksen muuttaminen

9 § Salassapito

10 § Yhteistyön julkistaminen

11 § Voimassaolo

12 § Allekirjoitukset

Sopimusta on laadittu xxx samansisältöistä kappaletta,
yksi kullekin osapuolelle.

Päivä kk vuosi

Allekirjoitukset

OSAKEYHTIÖ YLEISHYÖDYLLISENÄ YHTEISÖNÄ, OSAKEYHTIÖN VEROTUS

- Liite 3 -

Yleishyödyllinen yhteisö käsitteenä

Yleishyödyllinen yhteisö voi tarkoittaa käsitteenä useaa eri asiaa. Valtion asuntorahastolla on oma yleishyödyllisen yhteisön käsitteensä, samoin raha-automaattiyhdistyksellä. Osakeyhtiö voidaan perustaa yleishyödylliseksi yhteisöksi. Säätiön tarkoituksen on oltava hyödyllinen.

Tuloverotuksessa on määritelty yhteisön käsite (TVL 3 §). Yhteisöjä ovat muun muassa osakeyhtiöt, osuuskunnat, säästöpankit, sijoitusrahastot, yliopistot, keskinäiset vakuutusyhtiöt, lainajyvästöt, aatteelliset ja taloudelliset yhdistykset, säätiöt ja laitokset. Tällä määrittelyllä on merkitystä esimerkiksi liiketoimintasiirrossa.

Yleishyödyllinen yhteisö on myös verotuksessa käytetty käsite. Tuloverolain 22 §:n on määritelty yleishyödyllinen yhteisö verotuksessa. Säännöksen ensimmäisessä momentissa on säädetty siitä, millainen yhteisö on verotuksessa yleishyödyllinen ja toinen momentti on esimerkkiluettelo yleishyödyllisistä yhteisöistä verotuksessa.

Osakeyhtiö ja yleishyödyllinen yhteisö

Osakeyhtiölain mukaan yhtiön tarkoituksena on tuottaa voittoa osakkeenomistajille, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin (OYL 1:5).

Jos yhtiöllä on kokonaan tai osittain muu tarkoitus kuin voiton tuottaminen osakkeenomistajille, yhtiöjärjestykseen on otettava tätä koskeva määräys (OYL 13:9). Yhtiöjärjestyksessä on tällöin määrättävä oman pääoman käyttämisestä siinä tilanteessa, kun yhtiön varoja jaetaan.

Yleishyödyllisenä yhteisönä toimivan osakeyhtiön yhtiöjärjestyksessä on oltava osingonjakokiello ja yhtiön tarkoituksen on oltava luonteeltaan yleishyödyllinen. Esimerkiksi ammattikorkeakoulut on perustettu siten, että ne ovat yhtiöoikeudellisesti yleishyödyllisiä yhteisöjä osakeyhtiönä. Keskusverolautaskunta on aiemmin antanut hakemuksesta useille ammattikorkeakouluille ennakkotiedon siitä, että ne ovat verotuksessa yleishyödyllisiä yhteisöjä.

XXXX Opisto Oy:n tulisi hakea ennakkotieto siitä, että sitä pidetään verotuksessa yleishyödyllisenä yhteisönä.

Yleishyödyllisen yhteisö tuloverotuksessa

Tuloverolain 22 §:n 1 momentin säännöksen mukaan yhteisö on yleishyödyllinen, jos

- se toimii yksinomaan ja välittömästi yleiseksi hyväksi aineellisessa, henkisessä, siveellisessä tai yhteiskunnallisessa mielessä;
- sen toiminta ei kohdistu vain rajoitettuihin henkilöpiireihin;
- se ei tuota toiminnallaan siihen osalliselle taloudellista etua osinkona, voitto-osuutena taikka kohtuullista suurempana palkkana tai muuna hyvityksenä.

Tuloverolain 22 §:n 2 momentin (esimerkkiluettelo) mukaan yleishyödyllisenä yhteisönä voidaan pitää muun muassa maatalouskeskusta, maatalous- ja maamiesseuraa, työväenyhdistystä, nuoriso- tai urheiluseuraa, näihin rinnastettavaa vapaaehtoiseen kansalaistyöhön perustuvaa harrastus- ja vapaa-ajantoimintaa edistävää yhdistystä, puolurekisteriin merkittyä puoluetta sekä sen jäsen-, paikallis-, rinnakkais- tai apuyhdistystä, niin myös muuta yhteisöä, jonka varsinaisena tarkoituksena on valtiollisiin asioihin vaikuttaminen tai sosiaalisen toiminnan harjoittaminen taikka tieteen tai taiteen tukeminen. Yleishyödyllisenä yhteisönä voidaan pitää myös yleisissä vaaleissa ehdokkaan tukemiseksi varattua varallisuuskokonaisuutta.

Yleishyödyllisen yhteisön verovelvollisuus

Edellä 22 §:ssä tarkoitettu yleishyödyllinen yhteisö on verovelvollinen saamastaan elinkeinotulosta. Lisäksi se on verovelvollinen muuhun kuin yleiseen tai yleishyödylliseen tarkoitukseen käytetyn kiinteistö tai kiinteistön osan tuottamasta tulosta kunnalle ja seurakunnalle 124 §:n 3 momentissa tarkoitettuna tuloveroprosentin mukaan (TVL 23 § 1 mom.) Kiinteistön tuottamana tulona pidetään myös metsätalouden pääomatuloa.

Elinkeinotulon käsitteellä on erityisesti merkitystä arvioitaessa yleishyödyllisen yhteisön arvonlisäverovelvollisuutta.

Yleishyödyllisen koulutusosakeyhtiön arvonlisäverotus

YLEISTÄ

Arvonlisäverolain 1 §:n säännöksen mukaan arvonlisäveroa suoritetaan valtiolle liiketoiminnan muodossa Suomessa tapahtuvasta tavaran ja palvelun myynnistä.

Arvonlisäverolakia koskevan hallituksen esityksen (HE 88/1993 vp.) mukaan liiketoiminnan muodossa tapahtuvana toimintana pidettäisiin ansio-

tarkoituksessa tapahtuvaa, jatkuvaa, ulospäin suuntautuvaa ja itsenäistä toimintaa, johon sisältyy tavanomainen yrittäjäriski. Arvonlisäverotuksen neutraalisuustavoitteen mukaisesti liiketoiminnan muoto- käsitettä tulkittaisiin laajasti. Jos myytävät tavarat ja palvelut kilpailevat muiden vastaavien yleisillä markkinoilla esiintyvien hyödykkeiden kanssa, myynnin katsottaisiin pääsääntöisesti tapahtuvan liiketoiminnan muodossa.

Ansiotarkoituksella tarkoitettaisiin voiton tavoittelun lisäksi muunlaisen taloudellisen hyödyn tavoittelua riippumatta siitä, mihin tarkoitukseen toiminnasta saatava voitto käytetään tai kenelle toiminnasta syntyvä hyöty koituu. Myös omakustannushintaan tapahtuvaa myyntiä voitaisiin pitää ansiotarkoituksessa tapahtuvana. Omakustannushintaan tapahtuvan myynnin arvioinnissa päähuomio olisi kiinnitettävä toiminnan luonteeseen. Merkitystä olisi esimerkiksi myyntitavalla samoin kuin sillä, esiintyykö markkinoilla vastaavaa myyntiä ja tapahtuuko toiminta kysyntä-tarjonta tilanteessa. Jotta toiminnan katsottaisiin tapahtuvan liiketoiminnan muodossa, sen tulisi hallituksen esityksen mukaan olla jatkuvaa tai ainakin toistuvaa.

YLEISHYÖDYLLISEN YHTEISÖN ARVONLISÄVEROTUS

Yleishyödyllisen yhteisön arvonlisäverotuksesta on säädetty arvonlisäverolain 4 §:n säännöksessä. Tuloverolaissa (1535/1992) tarkoitettu yleishyödyllinen yhteisö on verovelvollinen vain, jos sen harjoittamasta toiminnasta saatua tuloa pidetään mainitun lain mukaan yhteisön veronalaisena elinkeinotulona. Yleishyödyllinen yhteisö on kuitenkin verovelvollinen ravintola- tai ateriapalvelun ottamisesta omaan käyttöön 25a §:ssä säädetyn edellytyksin ja kiinteistöhallintapalvelun ottamisesta omaan käyttöön 32 §:ssä säädetyn edellytyksin.

Arvonlisäverolain 12 §:n 1 momentin mukaan liiketoiminnan harjoittaja voi sen estämättä, mitä 3-5 §:ssä ja 60 §:ssä säädetään, tulla hakemuksesta verovelvolliseksi. Tämä voi eräissä tapauksissa olla verovelvolliselle edullinen ratkaisu.

Arvonlisäverolain 5a §:n säännöksen mukaan yliopistolain (558/2009) 1 §:ssä tarkoitettut yliopistot, Helsingin yliopisto mukaan lukien, ja ammattikorkeakoululain (932/2014) 5 §:ssä tarkoitettut ammattikorkeakouluyhtiöt ovat verovelvollisia tämän (arvonlisäverolain) 1 §:ssä tarkoitettusta toiminnasta.

Yleishyödyllisen yhteisön verovelvollisuus on siis sidottu elinkeinotoiminta käsitteeseen, kun taas yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen arvonlisäverollisuus on sidottu arvonlisäverolain 1 §:n mukaiseen liiketoiminta käsitteeseen. On huomattava, että elinkeinotoiminnan käsite ei ole sama kuin arvonlisäverolain liiketoimintakäsite.

KOULUTUSPALVELUJEN ARVONLISÄVEROTTOMUUS

Koulutuspalvelujen verottomuus muodostaa erään poikkeuksen myynnin verollisuudesta. Veroa ei suoriteta koulutuspalvelun myynnistä (AVL 39 § 1 mom.).

Lain 40 §:n mukaan koulutuspalveluilla tarkoitetaan yleissivistävää ja ammatillista koulutusta, korkeakouluopetusta sekä taiteen perusopetusta, jota lain nojalla järjestetään tai jota lain nojalla avustetaan valtion varoin.

Hallituksen esityksen (HE 88/1993 vp.) mukaan arvonlisäverosta vapaaksi ehdotetaan säädettäväksi koulutus, jota järjestetään yhteiskunnan kulloinkin hyväksymien koulutustavoitteiden toteuttamiseksi. Tämän mukaisesti verotonta olisi yleissivistävä ja ammatillinen koulutus, taiteen perusopetus sekä korkeakouluopetus silloin, kun koulutuksen tai opetuksen taustalla on lainsäädäntö.

Verovapaan koulutuksen järjestäjänä voisi olla valtio, kunta tai yksityinen yhteisö.

Arvonlisäverolain 40 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu muun ohessa, että korkeakouluopetuksella tarkoitettaisiin yliopistossa ja korkeakoulussa annettavaa opetusta.

Tarkoituksena on vapauttaa lainsäädäntöön perustuva koulutus verosta yleisesti.

Verotonta koulutusta järjestävien oppilaitosten henkilöstökoulutus olisi myös verotonta. Tämä koskisi myös korkeakoulujen täydennyskoulutuskeskusten antamaa koulutusta. Henkilöstökoulutus olisi lain yleisten sääntöjen nojalla verollista. Henkilöstökoulutus olisi kuitenkin verotonta silloin, kun sen järjestäjän on edellä tarkoitettulla tavalla koulutusta antava oppilaitos tai yleishyödyllinen yhteisö, joka ei harjoita liiketoimintaa. Muunlainen kuin edellä mainittu koulutus tulisi verotuksen piiriin.

Tällaista koulutus olisi liiketaloudellisin perustein järjestetty koulutus sekä erilainen lähinnä vapaa-ajanviettoon tai muuhun harrastustoimintaa liittyvä koulutus- ja opetustoiminta kuten auto-, tanssi-, ratsastus- tai hiihtokoulu.

Jotta kysymyksessä olisi veroton koulutus sen tulisi olla joko lain nojalla järjestettyä tai lain nojalla valtion varoin avustettua.

Verotus ei siten määräytyisi sen mukaan, mikä tarkoitus koulutuksella on sen saajalle, esimerkiksi ovatko opinnot tutkintoon tähtäviä vai harrastustavoitteisia.

Verohallinto on valmistele-massa koulutuspalvelujen arvonlisäverotusta koskevaa ohjetta. Tämän vuoksi olisi tärkeää nopeasti hakea keskusverolautakunnalta ennakkotietoa arvonlisäverotuksesta. Ammattikorkeakoulujen osalta tällainen hakemus on vireillä.

Varainsiirtoverotus

Valtiolle on suoritettava varainsiirtoveroa kiinteistön ja arvopaperin luovutuksesta. Veroa on suoritettava myös kiinteistön luovutuksesta osakeyhtiöön osakkeita vastaan (apporttina).

Mitä varainsiirtoverolaissa säädetään kiinteistöstä, koskee myös kiinteistön käyttöä pysyvästi palvelevaa rakennusta tai rakennelmaa.

Varainsiirtoverolain 1 §:n säännöksen perusteella valtiolle on suoritettava varainsiirtoveroa kiinteistön ja arvopaperin luovutuksesta siten kuin varainsiirtoverolaissa säädetään. Veron määrä on 4 prosenttia vastikkeen arvosta. Arvopaperin luovutuksesta vero on 1,6 prosenttia tai 2,0 prosenttia.

Ammattikorkeakoulutuksen ja ammatillisen aikuiskoulutuksen rakennejärjestelyjen toteuttamiseksi varainsiirtoverolakiin on otettu verovapausäännös.

Varainsiirtoverolain 43 c §:n säännöksessä on määräaikainen verovapaus eräissä koulutuksen rakennejärjestelyissä, joka koskee ammattikorkeakoulutusta sekä ammatillista aikuiskoulutusta. Varainsiirtoverovapaus koskee tapauksia, joissa kiinteistö luovutetaan apporttina koulutusta harjoittavalle osakeyhtiölle.

Vastaavanlainen varainsiirtoverovapaus tulisi säätää koskemaan myös niitä tapauksia, jolloin toteutetaan yleissivistävän koulutuksen rakennejärjestelyjä.

HALLITUKSEN TYÖJÄRJESTYS

- Liite 4 -

XXXX Oy:n hallituksen työjärjestys

Tämä työjärjestys on hyväksytty yhtiön hallituksessa xx.xx.2015.
Hallitus päivittää ja muuttaa työjärjestystä tarvittaessa.

1. YLEISTÄ

Yhtiön hallitus toimii osakeyhtiölain, yhtiöjärjestyksen sekä osakassopimuksen mukaisesti.

2. HALLITUKSEN KOKOONPANO JA VALINTA

Yhtiön hallitukseen kuuluu xxx varsinaista jäsentä. Yhtiökokous valitsee jäsenet toimikaudeksi, joka päättyy seuraavan varsinaisen yhtiökokouksen päättyessä. Hallitus valitsee keskuudestaan puheenjohtajan, jos hallitusta valittaessa ei ole päätetty toisin. Lisäksi hallitus valitsee sihteerin, joka voi olla myös hallitukseen kuulumaton henkilö.

Hallituksen valinnassa noudatetaan tasa-arvolain säännöksiä. Hallituksessa tulee olla tasapuolisesti sekä naisia että miehiä.

3. HALLITUKSEN TEHTÄVÄT

Hallitus huolehtii yhtiön hallinnosta ja sen toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä. Hallitus vastaa siitä, että yhtiön kirjanpidon ja varainhoidon valvonta on asianmukaisesti järjestetty. Yhtiön hallituksella on yleinen toimivalta päättää kaikista yhtiön hallintoon ja muihin asioihin liittyvistä kysymyksistä, jotka lain tai yhtiöjärjestyksen mukaan eivät kuulu muille elimille.

Hallitus tai hallituksen jäsen ei saa noudattaa yhtiökokouksen tai hallituksen tekemää päätöstä, joka on osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen vastaisena pätemätön.

Hallitus seuraa konsernin operatiivisen toiminnan kehitystä toimitusjohtajan katsausten ja kuukausiraporttien avulla.

Yhtiön johdon, hallituksen ja toimitusjohtajan on huolellisesti toimien edistettävä yhtiön etua. Hallituksen jäsenet eivät edusta yhtiössä heitä jäseneksi ehdottaneita tahoja.

Osakeyhtiön hallitus päättää muun muassa seuraavista asioista:

1. yhtiön strategioista
2. talousarvioista ja toiminta- ja taloussuunnitelmasta
3. käsittelee ja hyväksyy tilinpäätöksen
4. seuraa sisäisen valvonnan, sisäisen tarkastuksen ja riskien hallinnan toteutumista
5. nimittää ja erottaa toimitusjohtajan sekä solmii hänen kanssaan toimitusjohtajan toimitusjohtajan kanssa
6. vahvistaa taloussäännön
7. huolehtii yhtiön asioiden tiedottamisesta, ettei sitä ole delegoitu hallituksen puheenjohtajalle ja toimitusjohtajalle tai muulle henkilölle
8. käsittelee asiat, jotka hallituksen puheenjohtaja yhdessä toimitusjohtajan kanssa on esittänyt esityslistalle.

4. HALLITUKSEN PUHEENJOHTAJAN TEHTÄVÄT

Hallituksen puheenjohtajan yleisenä tehtävänä on johtaa hallituksen työskentelyä tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Hallituksen puheenjohtajan tehtävänä on muun muassa:

- kutsua koolle hallituksen kokoukset
- hyväksyä toimitusjohtajan laatiman esityslistan hallituksen kokousta varten
- kokouksen avaaminen ja järjestäytyminen
- kokouksen laillisuuden ja päätösvaltaisuuden toteaminen
- edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen
- huolehtia siitä, että kokouksessa käsitellään toimitusjohtajan katsaus
- hyväksyy toimitusjohtajan edustus- ja muut menot, lomat sekä muut vapaat
- vastaa siitä, että hallituksen kokouksen pöytäkirja on asianmukaisesti pidetty ja allekirjoitettu
- pitää yhteyttä hallituksen jäseniin ja toimitusjohtajaan sekä kokousten välillä omistajiin

5. PÄÄTÖKSET

Hallitus on päätösvaltainen, kun yli puolet hallituksen jäsenistä on paikalla. Päätökset tehdään yksinkertaisella äänten enemmistöllä. Äänten mennessä tasan, ratkaisee puheenjohtajan ääni.

Hallituksen jäsen on osakeyhtiölain mukaan esteellinen ottamasta kantaa sellaisen sopimuksen käsittelyyn, joka koskee hänen ja yhtiön välistä sopimusta. Hän ei myöskään saa osallistua sellaisen yhtiön ja kolmannen välisestä sopimuksesta koskevan asian käsittelyyn, jos hänellä on odotettavissa siitä olennaista etua, joka saattaa olla ristiriidassa yhtiön edun kanssa. Mitä edellä on mainittu sopimuksesta, sovelletaan vastaavasti muuhun oikeustoimeen sekä oikeudenkäyntiin ja muuhun puhevallan käyttämiseen. Hallituksen jäsenen tulee aina harkita itsensä jääväämistä tilanteessa, jolloin eturistiriita voitaisiin objektiivisesti ajatellen olevan käsillä, kuitenkin aina huomioiden hallituksen jäsenen velvollisuus ottaa kanta yhtiön asioihin ja huolehtia siitä, että yhtiön etu toteutuu.

6. KOKOUSTEN ASIALISTA JA KOKOUSHUOMIOT

Kutsu kokouksiin ja kokousmateriaalit toimitetaan sähköisesti tai postitse hallituksen jäsenille siten, että se on hallituksen jäsenillä viimeistään kaksi arkipäivä ennen kokousta. Kutsun mukana toimitetaan asialista, edellisen kokouksen pöytäkirja sekä muut asialistalla olevien asioiden käsittelyyn mahdollisesti liittyvät asiakirjat.

7. HALLITUKSEN KOKOUKSET

Hallitus kokoontuu sääntöjen mukaan kuukausittain paitsi kesäaikana.

Kokouksista vähintään yhden on strategiakokous ja vähintään yhdessä kokouksessa hallitus tapaa tilintarkastajan.

Hallitus pitää vuosittain erityisesti seuraavat kokoukset:

1. tilinpäätöskokous
2. tarvittaessa järjestäytymiskokous
3. budjettikokous.

8. HALLITUKSEN PÖYTÄKIRJA

Hallituksen kokouksista laaditaan päätöspöytäkirja ja tärkeissä asioissa myös päätöksen perusteet kirjataan pöytäkirjaan. Pöytäkirjaan merkitään mahdolliset eriävät mielipiteet, mahdolliset äänestykset ja hallituksen jäsenten jääviydet. Hallituksen pöytäkirjaa pitää hallituksen siihen valitsema henkilö. Pöytäkirjan allekirjoittavat kokouksen puheenjohtaja ja vähintään yksi hallituksen siihen valitsema jäsen sekä kokouksen sihteeri. Pöytäkirjan liitteeksi otetaan tarpeellinen esittelyyn liittyvä aineisto.

9. TOIMITUSJOHTAJAN TEHTÄVÄT

Toimitusjohtaja on yhtiön toimitusjohtaja, joka hoitaa yhtiön juoksevaa hallintoa lain ja hallituksen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti. Juoksevalla hallinnolla tarkoitetaan yhtiön toimialaan kuuluvia tavanomaisia toistuvia toimintoja. Toimitusjohtajan tehtävänä on muun muassa:

- yhtiön juoksevan hallinnon hoitaminen
- yhtiön liiketoimintojen suunnittelu, johtaminen ja valvonta
- yhtiön hallituksen toimintojen valmistelu, esittely ja päätösten täytäntöönpano
- yhtiön henkilöstön palvelukseen ottaminen ja tarvittaessa erottaminen
- tavanomaisten hankinta- ja asiakassopimusten tekeminen
- yhtiön kirjanpidon ja varainhoidon järjestäminen lain mukaisella ja luotettavalla tavalla
- huolehtiminen siitä, että yhtiön kaupparekisteritiedot ovat ajan tasalla
- huolehtiminen siitä, että yhtiölle otetaan toimitusjohtajaa ja hallitusta koskevat vastuuvakuutukset.

Hallituksella on aina oikeus ja yhtiön edun sitä vaatiessa myös velvollisuus antaa ohjeita ja määräyksiä toimitusjohtajalle. Ohjeet voivat olla suullisia tai kirjallisia.

Toimitusjohtaja on velvollinen oma-aloitteisesti informoimaan yhtiön hallitusta tärkeissä yhtiön toimintaan liittyvissä asioissa, kuten myynnin kehityksestä, maksuvalmiudesta ja kannattavuuden olennaisista muutoksista, huomattavista luottotappioista sekä merkittävässä hankinta- ja muista sopimuksista.

**OPISTOJEN MUODOSTAMAN OSAKEYHTIÖN *
("XXXX OY") OSAKASSOPIMUS**

- Liite 5 -

1. Sopimuksen osapuolet

Tässä sopimuksessa (Osakassopimuksessa):

Sopijapuolilla tarkoitetaan XXXX Oy:n osakkeenomistajia, jotka ovat:

- A
- B
- C

Yhtiöllä tarkoitetaan sopimuksen kohteena olevaa XXXX Oy:tä

2. Osakassopimuksen tarkoitus

Tässä Osakassopimuksessa Sopijapuolet sopivat Yhtiön hallinnoimisesta ja johdon valinnasta, Yhtiön omistusrakenteesta ja omistusrakenteen mahdollisesta muuttumisesta sekä omaisuuden luovuttamisesta ja kiinteistöjen vuokraamisesta. Osakassopimuksen tarkoituksena on tukea kohdassa 3 kuvattua yhtiön toiminnan tarkoitusta.

3. Yhtiön toiminnan tarkoitus

Tähän tarvitaan yleisluontoinen kuvaus Yhtiön toiminnan tarkoituksesta. Näillä tiedoilla on olennaista merkitystä mm. Osakassopimuksen tulkinnan kannalta, minkä takia selostus on laadittava huolellisesti.

Toiminnan tarkoituksen kuvaamisen lisäksi tässä yhteydessä on syytä kertoa lyhyesti, miksi Sopijapuolten toiminta on yhtiöitetty.

4. Yhtiön osakepääoma ja omistusrakenne

Yhtiön osakepääoma on Yhtiön perustamisvaiheessa X euroa.

Osakepääomaan tehdään merkintöjä seuraavasti:

- A
- B
- C

Lisäksi Sopijapuolet siirtävät Yhtiölle apporttina X omaisuuden.

Tätä vastaan Sopijapuolet saavat Yhtiön osakkeita seuraavasti:

- A
- B
- C

Yhtiön omistus jakaantuu osakkaiden kesken siinä suhteessa, missä omaisuutta on sijoitettu yhtiöön.

5. Yhtiön hallituksen kokoonpano ja valinta

Yhtiön hallitukseen valitaan yhteensä X varsinaista jäsentä ja kullekin varsinaiselle jäsenelle henkilökohtainen varajäsen. Hallituksen jäsenten valinnassa noudatetaan tasa-arvolain (609/1986) säännöksiä. Hallituksessa tulee olla tasapuolisesti sekä naisia että miehiä.

Hallituksen jäsenet ja varajäsenet valitaan siten, että A valitsee X jäsentä, B valitsee X jäsentä ja C valitsee X jäsentä. Sopijapuolet sitoutuvat kannattamaan yhtiökokouksessa tämän Osakassopimuksen nojalla ehdotettujen jäsenten valintaa yhtiön hallitukseen.

Yhtiökokous valitsee hallituksen jäsenet toimikaudeksi, joka päättyy seuraavan varsinaisen yhtiökokouksen päättyessä.

Hallitus valitsee keskuudestaan puheenjohtajan, jos hallitusta valittaessa ei ole päätetty toisin. Lisäksi hallitus valitsee sihteerin, joka voi olla myös hallitukseen kuulumaton henkilö.

7. Yhtiön toimitusjohtajan valinta

Yhtiön hallitus valitsee ja erottaa toimitusjohtajan. Toimitusjohtajan kanssa laaditaan erillinen toimitusjohtajasopimus.

8. Yhtiön toimielimille kuuluvat tehtävät ja päätöksentekomenettely

8.1 YHTIÖKOKOUS

Yhtiön yhtiökokouksessa päätetään niistä asioista, jotka kuuluvat osakeyhtiölain ja yhtiöjärjestyksen mukaisesti yhtiökokoukselle. Lisäksi Yhtiön yhtiökokous päättää seuraavista asioista:

- koulutuksen aloittaminen tai lopettaminen tietyllä paikkakunnalla
- yli 2 miljoonan euron suuruisen lainan ottaminen yhtiölle

Sopijapuolet sitoutuvat yhtiökokouksessa käyttämään päätöksentekovaltaansa tavalla, joka on yhdenmukainen tämän Osakassopimuksen tavoitteiden kanssa. Päätökset yhtiökokouksessa tehdään noudattaen osakeyhtiölain ja yhtiöjärjestyksen päätöksentekovaatimuksia. Seuraavat päätökset edellyttävät kuitenkin Sopijapuolten yksimielisyyttä / tietyn määränemmistön kannatusta.

- koulutuksen aloittaminen tai lopettaminen tietyllä paikkakunnalla vaatii osakkaiden yksimielisen päätöksen yhtiökokouksessa
- yli 2 miljoonan euron lainan ottaminen yhtiölle, edellyttää yhtiökokouksessa päätöstä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetusta äänistä ja kokouksessa edustetuista osakkeista

8.2 HALLITUS

Yhtiön hallituksen tehtävien ja päätöksentekomenettelyn osalta noudatetaan mitä hallituksen työjärjestyksessä on määrätty. Jos tästä Osakassopimuksesta tai hallituksen työjärjestyksestä ei muuta johdu, noudatetaan yhtiöjärjestyksen määräyksiä ja osakeyhtiölain säännöksiä.

8.3 TOIMITUSJOHTAJAN TEHTÄVÄT

Toimitusjohtajan tehtävien osalta noudatetaan mitä hallituksen työjärjestyksessä on määrätty. Jos tästä Osakassopimuksesta tai hallituksen työjärjestyksestä ei muuta johdu, noudatetaan yhtiöjärjestyksen määräyksiä ja osakeyhtiölain säännöksiä.

9. Kiinteistöjen vuokraaminen

Yhtiö vuokraa tarvitsemansa tilat Sopijapuolilta. Vuokran pääomavastike määräytyy siten, että pääomavuokra on 40 vuoden poistoajalla laskettu vuotuinen poisto kiinteistön ja/tai peruskorjauksen hankintamenosta (josta on vähennetty valtionosuus tai muu ulkopuolinen rahoitusosuus) lisättynä kunkin vuoden ensimmäisen pankkipäivän mukaisella 12 kuukauden euriborin suuruisella korolla. Järjestely edellyttää vuosittaista omaisuuden arvon määrittämistä/toteamista ja vuosittaisen euribor-koron toteamista.

10. Liikkeen luovutus (työntekijöiden asema)

Yhtiöittäminen suoritetaan liikkeen luovutuksena ja tällöin työnantajan luovutushetkellä voimassa olevista työsuhteista johtuvat oikeudet ja velvollisuudet sekä niihin liittyvät työsuhte-etuudet siirtyvät uudelle omistajalle ja haltijalle. Ennen luovutusta erääntyneistä työntekijän palkka- ja muusta työsuhteesta johtuvasta saatavasta vastaa luovuttaja.

11. Koulutusyhtiön arvonalisäverollinen toiminta

Arvonlisäverollinen toiminta voidaan siirtää sitä varten perustetulle koulutusyhtiön 100 prosenttisesti omistamalle tytäryhtiölle.

12. Uudet osakkeenomistajat

Uusien osakkeenomistajien ottaminen Yhtiöön toteutetaan osakeannilla, josta päätetään yhtiökokouksessa Sopijapuolten yksimielisellä päätöksellä. Osakeannissa uudelle osakkeenomistajalle annetaan maksua vastaan Sopijapuolten myöhemmin tarkoituksenmukaiseksi katsoma määrä osakkeita.

Jos yhtiöön tulee uusia osakkeenomistajia, Sopijapuolet sitoutuvat neuvottelemaan yhdessä uusien osakkeenomistajien kanssa tähän Osakassopimuk-

seen tehtävistä tarkoituksenmukaisista muutoksista. Sopijapuolet sitoutuvat myös huolehtimaan siitä, että tämä Osakassopimus pysyy voimassa omistajapohjan laajentumisesta huolimatta sekä siitä, että kaikki uudet osakkeenomistajat liittyvät sopimukseen.

13. Osakkeiden siirtäminen

Jos Sopijapuoli haluaa luopua Yhtiön osakkeista, osakkeita on ensiksi tarjottava muille Sopijapuolille. Ennen osakkeiden siirtämistä Sopijapuolen on tehtävä Yhtiölle ilmoitus siirtoaikomuksestaan. Yhtiön on viivytyksettä ilmoitettava etuosto-oikeudesta Sopijapuolille. Sopijapuolille on varattava kohtuullinen aika etuosto-oikeuden käyttämistä varten. Osakkeet jakautuvat etuosto-oikeutta käyttäville näiden osakkeenomistuksen mukaisessa suhteessa.

14. Osakassopimuksen muuttaminen

Sopijapuolet päättävät Osakassopimuksen muuttamisesta yksimielisesti.

Jos Osakassopimukseen tehdään muutoksia, Sopijapuolet sitoutuvat viivytyksettä muuttamaan yhtiöjärjestystä Osakassopimusta vastaavalla tavalla.

15. Muut sopimukset

Sopijapuolet sitoutuvat huolehtimaan, että tämän Osakassopimuksen kanssa ristiriidassa olevat muut Sopijapuolia velvoittavat sopimukset muutetaan ristiriitaisilta osin yhdenmukaisiksi Osakassopimuksen ehtojen kanssa. Mahdollisessa ristiriitatilanteessa Sopijapuolet sitoutuvat antamaan Osakassopimuksen määräyksille etusijan.

16. Osakassopimuksen irtisanominen

Tämä Osakassopimus ei ole irtisanottavissa. Mikäli Sopijapuoli haluaa irrottaa Osakassopimuksesta, hänen on luovuttava Yhtiön osakkeista.

17. Riidanratkaisu

Tästä Osakassopimuksesta aiheutuvat riidat ratkaistaan lopullisesti välimiesmenettelyssä Keskuskauppakamarin välimiesmenettelysääntöjen mukaisesti. Välimiesoikeus on yksijäseninen, välimiesoikeuden paikka on Helsinki ja välimiesmenettelyn kieli on suomi.

18. Sopimussakko

Tätä Osakassopimusta rikkova Sopijapuoli on velvollinen suorittamaan muille Sopijapuolille sopimussakkona X euroa kultakin sopimusrikkomukselta erikseen. Jos mahdollista, ennen sopimussakon vaatimista sopimusta

rikkovalle Sopijapuolelle on annettava mahdollisuus oikaista menettelynsä.

Jos Sopijapuoli voi osoittaa, että joku Sopijapuolista on rikkonut tämän sopimuksen määräyksiä, sopimussakko on maksettava 30 päivän kuluessa Sopijapuolen maksuvaatimuksesta Yhtiölle. Yhtiö tämän jälkeen vastaa sopimussakon jakamisesta muille Sopijapuolille.

Sopijapuoli voi vaatia vielä vahingonkorvausta siltä osin kuin sopimussakko ei riitä kattamaan aiheutuneiden vahinkojen määrää.

19. Salassapito

Sopijapuolet sitoutuvat pitämään tämän Osakassopimuksen ja siihen sisältyvät tiedot salassa. Yhtiön hallituksen jäsenillä ja toimitusjohtajalla on oikeus tutustua Osakassopimukseen.

20. Osakassopimuksen sitovuus

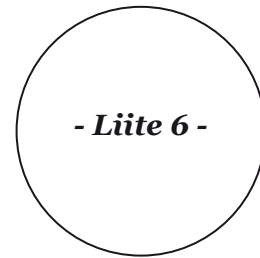
Tämä Osakassopimus tulee voimaan, kun kaikki Sopijapuolet ovat allekirjoittaneet sen.

Jos Sopijapuolen organisaatorakenteessa tapahtuu muutoksia, Sopijapuoli sitoutuu huolehtimaan, ettei Osakassopimuksen sitovuus vaarannu.

Allekirjoitukset

Osakkeenomistajien ja Yhtiön toiminimenkirjoittajien allekirjoitukset.

AIESOPIMUKSEN SITOVUUDESTA JA OIKEUSVAIKUTUKSISTA

Aiesopimusta ("letter of intent") voidaan luonnehtia eräänlaiseksi prekontraktuaaliseksi sopimusinstrumentiksi.

Aiesopimus laaditaan usein ennen varsinaista pääsopimusta ja sen tarkoituksena on julkilausua osapuolten yhteistoiminnan senhetkinen tila. Aiesopimus on toisin sanoen sopimus, jossa osapuolet ilmaisevat aikomuksensa aloittaa pääsopimuksen syvällisempi valmistelu hyvässä yhteisymmärryksessä yhteistyön päämääristä.

Aiesopimus vahvistaa osapuolten luottamusta pääsopimuksen syntymiseen ja siinä usein luonnostellaankin pääsopimuksen keskeistä sisältöä.

Aiesopimuksen laadinta on yleensä tarkoituksenmukaista siinä vaiheessa, kun osapuolet ovat edistyneet yhteistyöneuvotteluissa, mutta kaikkia yhteistyösuhteeseen liittyviä yksityiskohtia ei ole vielä ratkaistu.

Aiesopimuksen oikeusvaikutuksiin on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Aiesopimusta ei tule sotkea osapuolia oikeudellisesti velvoittavaan pääsopimukseen tai esisopimukseen.

Aiesopimus ei siis aseta osapuolille mitään juridista velvoitetta pääsopimuksen tekemiseen (toisin kuin esisopimus), vaan vielä aiesopimuksen solmimisen jälkeen osapuoli on lähtökohtaisesti oikeutettu vetäytymään yhteistyöhankkeesta.

Sanotusta huolimatta on muistettava, että myös sopimusneuvotteluiden käymiseen liittyy velvollisuus toimia rehellisesti ja avoimesti vastapuolta kohtaan ja on mahdollista, että aiesopimuksesta vetäytyminen saattaa johtaa vahingonkorvausvastuuseen. Lisäksi aiesopimukseen voidaan ottaa sellaisia sopimusehtoja, jotka ovat oikeudellisesti sitovia, vaikka aiesopimus ei muuten velvoittaisikaan pääsopimuksen tekemiseen. Esimerkkeinä tällaisista ehdoista voidaan mainita erilaiset salassapito- ja kilpailukieltovelvoitteet.

Aiesopimuksen laatiminen tulisi jättää aina aiesopimuksen oikeusvaikutukset tuntevan lakimiehen tehtäväksi. Vain tällä tavalla voidaan varmistaa, että aiesopimus täyttää sille asetetut vaatimukset, eikä sen sitovuuskysymykset aiheuta osapuolten välille myöhemmin erimielisyyksiä.

LIIKKEEN LUOVUTUKSEN TYÖOIKEUDELLISET NÄKÖKULMAT

KANSANOPISTOJEN MAHDOLLISISSA
OPETUSTOIMINNAN SIIRROISSA
TAI YHDISTYMISTILANTEISSA

Anne Somer

3.12.2015

Ajantasaisuus tarkistettu 12/2016

Kansanopistojen
rakenteellinen kehittäminen

- Selvityshanke 2015–2016 -

- Sisältö -

1. Taustaa	132
2. Milloin on kyse liikkeen luovutuksesta?	133
Oikeudellinen yhteys.....	133
Toiminnallinen kokonaisuus	134
Liiketoiminnan samankaltaisuus	136
Toiminnan keskeytymättömyys.....	136
3. Opetustoiminnan siirtäminen uuteen kansanopistoon/toiselle kansanopistolle tai kansanopistojen yhdistyminen	137
4. Liikkeen luovutuksen oikeusvaikutukset	139
Työntekijöiden siirtyminen	139
Työsuhteen ehtojen siirtyminen luovutuksessa.....	140
5. Sovellettava työehtosopimus	141
6. Työntekijän irtisanomisoikeus liikkeenluovutustilanteissa	142
7. Liikkeen luovutus ja yhteistoiminta	143
Tiedottamisvelvollisuus	143
8. Uuden organisaation järjestäminen	145
Työnantajan irtisanomisoikeus	145
Työsuhteen ehtojen muuttaminen ja yhtenäistäminen	145
9. Sopimusneuvotteluissa huomioitavia asioita	147
Mitä hyvä selvittää ennen sopimuksen tekemistä?	147
Luovutuksensaajan henkilöstö ja ehdot?	147

Taustaa

Selvityksen tarkoituksena on tarkastella liikkeen luovutukseen liittyvän normiston soveltuvuutta ja merkitystä kahdessa eri tilanteessa. Yhtenä tarkasteltavana vaihtoehtona on, että perustettaisiin uusi kansanopistojen osakeyhtiö. Perustettavaan uuteen kansanopistoon voitaisiin siirtää uuden kansanopiston osakkaaksi mukaan lähtevistä, nykyisin toimivista, kansanopistoista joko osa niiden opetustoiminnasta tai koko opetustoiminta. Mahdollisten yhteenliittymien osalta siirtyviä koulutusmuotoja ovat vapaa sivistystyö, ammatillinen koulutus, perusopetus ja sen lisäopetus sekä lukio-opetus. Toinen tarkasteltava vaihtoehto on, että kansanopisto yhdistyy toiseen kansanopistoon.

Opistoista suurin osa soveltaa yksityisen opetusalan työehtosopimusta, mutta mahdollisesti toimintaa siirtävissä tai yhdistyvissä opistoissa voisi olla myös kunnallista opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimusta soveltavia kansanopistoja.

Milloin on kyse liikkeen luovutuksesta?

Liikkeen luovutuksella tarkoitetaan työsopimuslain 1 luvun 10 §:n mukaan yrityksen, liikkeen, yhteisön tai säätiön tai näiden toiminnallisen osan luovuttamista toiselle työnantajalle, jos luovutettava pää- tai sivutoimimisena harjoitettu liike tai sen osa pysyy luovutuksen jälkeen samana tai samankaltaisena. Liikkeen luovutuksesta on säädetty edellä esitetyn kansallisen säännöksen lisäksi EU:n liikkeenluovutusdirektiivillä 2001/23/EY. Määritelmät poikkeavat hiukan sisällöltään, mutta hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että työsopimuslain mukainen määritelmä on tarkoitettu vastaamaan direktiivin mukaista määritelmää liikkeen luovutuksesta. Lainsäädännön lisäksi liikkeen luovutuksen tarkasteluun sovelletaan sekä EY:n tuomioistuimen että kotimaisten tuomioistuinten oikeuskäytäntöä.

Joitakin yritystoiminnan muutostilanteita ei pidetä liikkeen luovutuksina. Esim. osakeyhtiön osakekannan luovutus ei ole liikkeen luovutus, sillä tällöin työnantaja pysyy samana eikä työnantajan toiminnossa tapahdu muutosta (KKO 1975 II 15). Jos osakekannan luovutuksen yhteydessä toteutetaan muita järjestelyjä, saattaa kyse olla liikkeen luovutuksesta (KKO 2000:7). Myös fuusiossa ja diffuusiossa yrityksen yhtiöoikeudellinen identiteetti säilyy muuttumattomana eikä tällöin yleensä ole kyse liikkeen luovutuksesta. Näissä tilanteissa sekä työntekijöiden työsuhteet että niihin liittyvät oikeudet ja velvollisuudet jatkuvat entisin ehdoin.

Se, onko kyseessä liikkeen luovutus, vaatii aina tilanteen kokonaisharkintaa. Oikeuskäytännössä on vahvistettu kolme kriteeriä, joiden avulla arvioidaan, onko kyse liikkeen luovutuksesta vai ei. Näitä kriteereitä ovat: 1) oikeudellinen yhteys osapuolten välillä, 2) toiminnallisen kokonaisuuden siirtyminen sekä 3) toiminnan keskeytymättömyys. Edellä mainittujen kriteereiden lisäksi erillisenä kriteerinä usein tarkastellaan myös liiketoiminnan samankaltaisuuden vaatimusta.

- Oikeudellinen yhteys -

Oikeudellisen yhteyden edellytyksenä on, että siirtyminen perustuu oikeustoimeen. Liikkeenluovutusdirektiivissä mainitaan erikseen, että luovutuksen tulee perustua luovuttajan ja luovutuksensaajan väliseen sopimukseen. Oikeudellinen yhteys syntyykin usein osapuolten välisen suoran sopimussuhteen kautta, jolloin kyse on esim. tilanteesta, jossa yritys hankkii ainakin osan luovuttavan yrityksen vaihto- ja käyttöomaisuudesta. Nykyisen oikeuskäytännön mukaan kuitenkin myös välillinen so-

pimussuhde ja yhteisymmärrys ovat riittäneet oikeudellisen yhteyden syntymiseen. Näin ollen löyhäkin oikeudellinen yhteys on oikeuskäytännössä riittänyt tunnusmerkin täyttymiseen. Oikeuskäytännössä on esim. liikkeen luovutukseksi katsottu tilanne, jossa moottoriajoneuvojen jälleenmyyntioikeuden haltijana oleva yritys on lopettanut toimintansa ja, jossa jälleenmyyntioikeus on luovutettu toiselle yritykselle, mutta osapuolten välillä ei ollut välitöntä sopimussuhdetta (C-171/94 ja C-172/94).

Myös korkeimman oikeuden tapauksessa KKO 1994:3 on vanhan yrittäjän, uuden yrittäjän ja tilojen omistajan välistä yhteisymmärrystä siitä, että vanha yrittäjä lopettaa yrittäjäsopimukseen perustuvan toimintansa ja uusi yrittäjä jatkaa samasta ajankohdasta vastaavaa toimintaa, pidetty liikkeen luovutuksena. Oikeuskäytännön perusteella onkin todettava, että se seikka, että kahden yrityksen välillä ei ole sopimussuhdetta, voi olla merkki siitä, ettei luovutusta ole tapahtunut, mutta sillä ei kuitenkaan voi tältä osin olla ratkaisevaa merkitystä. Tietyissä tilanteissa riittävä oikeudellinen yhteys on syntynyt jo yksipuolisella päätökselläkin (KKO 1999:69). Kun sopimussuhdetta ei ole osoitettavissa, annetaan painoarvoa enemmän muille liikkeen luovutuksen tunnusmerkistöä koskeville kriteereille, kuten toiminnan samankaltaisuudenvaatimukselle.

- Toiminnallinen kokonaisuus -

Toisena tarkasteltavana kriteerinä on toiminnallisen kokonaisuuden siirtyminen. Yrityksen osa voi olla luovutuksen kohteena, kun se on laissa tarkoitettu tavoin toiminnallinen osa eli luovutuksensaajan pitää voida harjoittaa sillä yritystoimintaa. Näin ollen vähäinen yritysomaisuuden myynti ei voi olla liikkeen osan luovutus (esim. irtaimen kauppa). Myös tilanne, jossa luovutettu kokonaisuus sulautuu erottamattomaksi osaksi luovutuksensaajan muuta toimintaa, ei ole lain tarkoittama liikkeen luovutus (KKO 2000:12).

Toiminnallisen kokonaisuuden osalta tarkempia tarkastelukriteereitä on esitetty EU-tuomioistuimen tuomiossa *Spijkers* (C-24/85) ja nämä kriteerit on tuotu esille myös työsopimuslain hallituksen esityksessä. Toiminnallista kokonaisuutta koskevan kriteerin täyttymistä tulisi tarkastella seuraavien kriteereiden avulla:

1) Yrityksen tai liikkeen laatu, jolla arvioidaan yrityksen toimialaa ja toiminnan luonnetta. Oikeuskäytännössä on katsottu, että liikkeen luovutus voi olla kyseessä riippumatta siitä, onko kyse taloudellista voittoa tavoittelevasta yrityksestä tai aatteellisesta tarkoituksesta. Lisäksi oikeuskäytännössä on todettu, että liikkeen luovutus voi olla kyseessä myös silloin, kun julkisyhteisön harjoittama toiminta siirretään yksityisen toimijan hoidettavaksi.

2) Yritykseen tai liikkeeseen liittyvän omaisuuden siirtyminen tai siirtymättä jääminen. Tässä tarkastelussa keskeistä on, mille liiketoiminta pääasiallisesti rakentuu, pääoman vai työvoiman varaan. Pääomavaltaisella toimialalla koneiden

ja tarvittavien työvälineiden luovuttaminen on usein osoitus siitä, että toimintaa jatketaan kyseisillä tuotantovälineillä taloudellinen kokonaisuus säilyttäen. Tällöin liikkeen luovutuksen tunnusmerkistön täyttymisen arvioinnissa yhtenä keskeisenä tarkasteltavana seikkana arvioidaan omaisuuden siirtymistä.

3) Onko enemmistö työntekijöistä siirtynyt luovutuksensaajan palvelukseen. Henkilöstön siirtyminen on vahva viittaus siihen, että kyseessä on liikkeen luovutus, jos henkilöstöä on pidettävä liiketoiminnan kannalta keskeisenä tekijänä. Henkilöstön siirtymistä arvioitaessa otetaan huomioon siirtyvän henkilöstön lukumäärän lisäksi siirtyvän henkilöstön pätevyys. Erityisesti tilanteissa, joissa tietty kiinteä henkilöstö tarvitaan töiden suorittamiseen ja tällainen henkilöstö myös siirtyy luovutuksensaajan palvelukseen, voi tämä jo usein tarkoittaa liikkeen luovutuksen toiminnallista kokonaisuutta koskevan tunnusmerkistön täyttymistä.

4) Aineettomien oikeuksien arvo luovutushetkellä. Tietyissä tapauksissa liikkeenluovutussääntelyn soveltuvuusarvioinnissa huomiota kiinnitetään myös aineettomien omaisuuserien siirtymiseen tai siirtymättä jäämiseen. Kotimaisessa oikeuskäytännössä on ainakin kahdessa tapauksessa välillisesti otettu kantaa aineettomien hyödykkeiden siirtymiseen ja annettu aineettomien omaisuuserin siirtymiselle merkitystä liikkeen luovutuksen olemassaoloa harkitessa (KKO 2000:7 ja KKO 2001:49).

5) Onko asiakaskunta siirtynyt luovutuksessa. Asiakaskunnan siirtyminen on yksi monista huomioon otettavista tekijöistä, kun arvioidaan liikkeen luovutuksen tunnusmerkistön täyttymistä. Jos asiakaskunnalla on toiminnan kannalta suuri merkitys kuten palvelutyypillisillä aloilla, voidaan asiakaskunnan siirtyminenkin ottaa huomioon keskeisenä kriteerinä liikkeen luovutuksen tunnusmerkistön täyttymistä arvioitaessa.

Edellä mainitut toiminnalliseen kokonaisuuteen liittyvät kriteerit ovat sellaisia, että minkään kriteerin puuttuminen ei yksistään johda liikkeen luovutusta koskevan sääntelyn soveltumattomuuteen. Tosiseikkoja ei siis arvioida toisistaan erillään, vaan tukeudutaan kokonaisarviointiin, jossa kriteereiden painoarvo määräytyy luovutettavan liiketoiminnan ominaisuuksien perusteella.

- Liiketoiminnan samankaltaisuus -

Luovutuksen kohteen tulee pysyä samana tai samankaltaisena, jotta kohteen identiteetti säilyisi ja luovutussäätely voisi soveltua järjestelyyn. Samankaltaisuuden kriteerin ei katsota täyttyvän, jos toiminnan sisällössä tai toimintaperiaatteissa ilmenee luovutuksen jälkeen merkittäviä muutoksia verrattuna luovuttajan harjoittamaan toimintaan. Vähäisille muutoksille ei oikeuskäytännössä ole annettu merkitystä, vaan muutosten on tullut olla olennaisia. Jos toimintaa jatketaan samalla alalla ja edistetään samoja tarkoitusperiä esim. samoja suoritteita tuottaen, täyttyy tällöin usein myös liiketoiminnan samankaltaisuuden vaatimus.

- Toiminnan keskeytymättömyys-

Toiminnan keskeytymättömyyden vaatimus edellyttää, että luovutetun toiminnan tulee jatkua keskeytyksettä. Oikeuskäytännössä tällä on tarkoitettu, että toimintaa tulee jatkaa viivytyksettä, mutta ei kuitenkaan välttämättä välittömästi. Lyhyt katko liiketoiminnan jatkamisessa esim. muutos- tai korjaustöiden johdosta, ei poissulje liikkeen luovutusta koskeva säätelyn soveltuvuutta.

Opetustoiminnan siirtäminen uuteen kansanopistoon / toiselle kansanopistolle tai kansanopistojen yhdistyminen

Kun kansanopisto yhdistyy toiseen kansanopistoon, voi kyse olla sulautumisesta (fuusio), mikäli noudatetaan sulautumista koskevia osakeyhtiölain erityissäännöksiä. Sulautumisessa on kyse tilanteesta, jossa sulautuva yhtiö purkaantuu selvitysmenettelyttä ja siirtää kaikki varansa ja velkansa vastaanottavalle yhtiölle. Sulautumisen yhteydessä osana varojen ja velkojen siirtymistä myös työsuhteet siirtyvät automaattisesti entisin ehdoin vastaanottavalle yhtiölle. Kyse ei kuitenkaan ole sulautumisesta, kun opetustoimintaa siirretään esim. uuteen kansanopistojen osakeyhtiöön, vaikka kyse olisi koko opetustoiminnan siirtämisestä uudelle perustettavalle osakeyhtiölle. Tällaisissa tapauksissa uuteen osakeyhtiöön luovutetaan vain kansanopiston luvan perusteella antama opetustoiminta, mutta varat ja velat ja kiinteä omaisuus jäävät kansanopistolle itselleen.

Jos kyseinen järjestely ei täytä edellä esitettyä osakeyhtiölain sulautumista koskevia säännöksiä, tulee arvioidavaksi liikkeen luovutuksen tunnusmerkistön toteutuminen. Tällöin kiinnitetään erityisesti huomiota alla esitettävien seikkojen täyttymiseen.

Kansanopistossa koulutuksen järjestäminen perustuu järjestämis- tai ylläpitämislupiin. Ammatillisen koulutuksen osalta järjestämisluvan myöntää opetus- ja kulttuuriministeriö ja perusopetuksen osalta valtioneuvosto. Vastaavasti vapaan sivistystyön osalta koulutuksen antaminen perustuu ylläpitämislupaan, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt. Näiden lupien siirtäminen suoraan uudelle perustettavalle yhtiölle tai toiselle kansanopistolle ei ole mahdollista. Lähtökohtana yhdistymistilanteissa siis on, että nykyiset kansanopistojen järjestämis- ja ylläpitämisluvat peruttaisiin ja niitä haettaisiin uudelle osakeyhtiölle/toiselle kansanopistolle. Luvan hakeminen uudelle toimijalle ja entisen luvan peruuttaminen tapahtuu osapuolten yhteisillä toimenpiteillä ja näin yhteisesti edesautetaan toiminnan jatkamista ja lupien siirtymistä. Edellä mainitut luvat ovat keskeinen osa toimintaa ja niiden siirtäminen uudelle osakeyhtiölle/toiselle kansanopistolle ja toiminnan jatkaminen niiden pohjalta ovat keskiössä ja tämä asetetaan aina sopimuksen toteutumisen ehdoksi. Mikäli koulutuksen järjestämiseen liittyviä lupia ei siis saada siirrettyä, ei koko hanketta toteuteta. Mikäli tällaista ehtoa ei aseteta, voi kyse olla ns. välillisestä siirrosta, joka voi täyttää liikkeen luovutuksen tunnusmerkistön.

Kun osa tai koko opetustoiminta siirretään uuteen kansanopistojen osakeyhtiöön / toiselle kansanopistolle tai kansanopistot yhdistyvät, tulee liikkeen luovutuksen toiminnallista kokonaisuutta koskevan kriteerin osalta harkittavaksi erityisesti henkilöstön siirtyminen. Lähtökohtana on, että siirrettävään koulutukseen kuuluva henkilöstö siirtyy uuden osakeyhtiön tai toisen kansanopiston palvelukseen. Koulutuksen järjestämisen osalta opetushenkilöstö on merkittävässä asemassa ja henkilöstön siirtymistä voidaankin pitää tässä tapauksessa toiminnan jatkamisen kannalta hyvin merkityksellisenä seikkana. Toiminnallisen kokonaisuuden kriteereitä harkitessa tulee myös huomioida asiakaskunnan eli tässä tapauksessa opiskelijoiden siirtyminen. Luovutushetkellä luovutettavaan toimintaan kuuluvat oppilaat siirtyvät uudelle osakeyhtiölle / toiselle kansanopistolle. Edellä mainittujen seikkojen toteutuessa toiminnallisen kokonaisuuden kriteerit täyttynevät.

Myös oikeudellisen yhteyden ja keskeytymättömyyden kriteerit tulevat todennäköisesti täyttymään. Koulutuksen siirtäminen uudelle osakeyhtiölle tulee perustumaan sopimukseen. Toimintaa tullaan myös jatkamaan uuden perustettavan osakeyhtiön tai toisen kansanopiston osalta välittömästi, jos luvat toiminnan jatkamiseen saadaan. Näillä tiedoilla liikkeen luovutuksen tunnusmerkistö tulee hyvin todennäköisesti toteutumaan ja tilanteita pitäisi tarkastella liikkeen luovutuksina kunkin opetustoimintaa luovuttavan kansanopiston osalta.

Lähtökohtaisesti liikkeen luovutuksen tunnusmerkistö siis täyttynee kansanopistojen uudelle kansanopistolle luovutettava opetustoiminnan osalta tai kansanopiston siirtäessä toimintaansa toiseen kansanopistoon. Korostan kuitenkin, että jokaisen yksittäisen tapauksen osalta liikkeen luovutuksen tunnusmerkistön toteumista koskeva kokonaisharkinta on tehtävä erikseen, eikä yleistä vastausta liikkeen luovutuksen toteutumisesta jokaisessa yksittäistapauksessa voida antaa.

Liikkeen luovutuksen oikeusvaikutukset

Työsopimuslain 1 luvun 7 §:n 1 momentin mukaan työsopimuksen osapuolet eivät saa siirtää työsopimuksesta johtuvia oikeuksia ja velvollisuuksia kolmannelle ilman toisen osapuolen suostumusta. Liikkeenluovutustilanne on poikkeus tästä pääsäännöstä. Työsopimuslain 1 luvun 10 §:n 2 momentin mukaan luovutushetkellä voimassa olevista työsuhteista johtuvat oikeudet ja velvollisuudet sekä niihin liittyvät työsuhde-etuudet siirtyvät liikkeen uudelle omistajalle tai haltijalle.

- Työntekijöiden siirtyminen -

Työsuhteet jatkuvat siis automaattisesti ja työntekijät siirtyvät liikkeenluovutushetkellä luovutuksensaajalle. Tällöin työnantaja vaihtuu ja uudeksi työnantajaksi tulee luovutuksensaaja. Liikkeenluovutushetkellä tarkoitetaan ajankohtaa, jolloin luovutuksensaaja ryhtyy tosiasiallisesti käyttämään määräysvaltaa tai harjoittamaan liiketoimintaa. Luovutuksensaajalle siirtyvät vain luovutushetkellä voimassa olevista työsuhteista johtuvat oikeudet ja velvollisuudet. Tässä on hyvä muistaa, että myös luovutettavaan kokonaisuuteen kuuluvat työntekijät, jotka ovat esim. perhe-, vuorottelu-, tai opintovapaalla, siirtyvät. Poikkeuksena tästä periaatteesta, että vain luovutushetkellä voimassa olleet työsuhteet siirtyvät luovutuksensaajalle, on työsopimuslain 6 luvun 6 §:n takaisinottovelvollisuus. Luovutuksensaaja on sitottu myös takaisinottovelvollisuuteen, vaikka kyseinen työsuhde olisikin päättynyt ennen luovutushetkeä.

Liikkeen luovutuksen yhteydessä siirtyvät luovutuksensaajalle ne työntekijät, jotka ovat pääsääntöisesti työskennelleet luovutettavassa liikkeen osassa. Työntekijä siis siirtyy, jos hänen tosiasialliset työtehtävät ovat liittyneet luovutettavaan osaan. Jos työntekijä on tehnyt töitä luovutettavan osan lisäksi muissakin yksiköissä, sovelletaan tällaisessa tilanteessa pääasiallisen työn periaatetta. Tällöin tarkastelussa merkitystä annetaan sille, missä työntekijä on enimmän osan työstään tehnyt. Näin ollen ratkaisevaa merkitystä ei anneta sille, mitä alkuperäiseen työsopimukseen on kirjattu.

Työsuhteiden siirtyminen ei edellytä luovutuksensaajan tietoisuutta siirtyvistä työsuhteista. Luovutuksensaaja ei voi kieltäytyä ottamasta työntekijää palvelukseensa eikä työntekijällä ole oikeutta vastustaa siirtymistä ja jäädä luovuttajan palvelukseen.

- Työsuhteen ehtojen siirtyminen luovutuksessa -

Työntekijät siirtyvät uuden työnantajan palvelukseen samoilla ehdoilla, joista on sovittu luovuttajan kanssa. Työsuhteet jatkuvat keskeytyksettä ja työntekijät siirtyvät ns. vanhoina työntekijöinä luovutuksensaajan palvelukseen. Siirtyminen vanhoina työntekijöinä tarkoittaa ns. senioriteettiaseman säilyttämistä, jolloin ansaintaperiaatteen mukaan karttavat etuudet kuten työehtosopimusten ikälisät, vuosilomae-tuudet ja irtisanomisaikojen pituudet säilyvät. Luovutuksensaajalle ei ole oikeutta tehdä työsuhteeseen ehtoihin muutoksia pelkästään liikkeen luovutuksesta johtuvasta syystä, vaan tällöin edellytetään samoja perusteita kuin muuttamiselle yleensäkin.

Oikeuskäytännön mukaan luovutus ei kuitenkaan aina merkitse sitä, että työehdot kaikilta osin pysyisivät muuttumattomina. Tulkinallisia ongelmia ei pitäisi syntyä työnantajavelvoitteiden osalta, jotka määräytyvät suoraan laista, työehtosopimuksista tai työsopimuksista. Tietyissä tilanteissa luovutuksensaajalle saattaa olla mahdotonta toteuttaa kaikkia luovuttajaa sitoneita ehtoja. Tällainen tilanne voi syntyä, kun luovuttaja ja luovutuksensaaja kuuluvat eri lainsäädännön piiriin. Oikeuskäytännössä on todettu, että osakeyhtiöksi muutettu valtion liikelaitos ei ollut vastuussa valtion eläkelain tasoisen eläke-etuuden järjestämisestä, kun työntekijät olivat osakeyhtiön palvelukseen siirtyessä siirtyneet työntekijäin eläkelain piiriin (KKO 1996:142). Liikkeenluovutuksensaaja on kuitenkin vastuussa vapaaehtoisesta lisäeläketurvasta, jonka luovuttaja on työntekijöilleen järjestänyt.

Näin ollen, jos kansanopistoista siirtyvien työntekijöiden joukossa on sellaisia kunnan työsopimussuhteisia työntekijöitä, joilla on lakiin perustuva lisäeläkeoikeus, ei eläkkeen järjestämisvastuu siirry uudelle, perustettavalle osakeyhtiölle tai yksityiseltä pohjalta toimivalle kansanopistolle. Jos taas lisäeläke-etuus perustuu työsopimukseen, lisäeläke-etuuden järjestämisvastuu siirtyy luovutuksensaajalle. Luovutuksensaajaan nähden luovuttaja vastaa ennen luovutusta erääntyneestä palkka- tai muusta työsuhteesta johtuvasta saatavasta, jollei tästä toisin sovita luovuttajan ja luovutuksensaajan välillä. Näitä saatavia ovat esim. ylityökorvaukset vuosilomapalkat ja lomarahat.

Työntekijään nähden myös luovutuksensaaja on vastuussa näistä työsuhteesta johtuvista saatavista. Luovuttaja ja luovutuksensaaja ovat siis vastuussa saatavista yhteisvastuullisesti eli työntekijä voi periä saatavaa kummalta tahansa. Tässä siis huomiota kiinnitetään saatavan erääntymishetkeen, eikä erääntymishetki muutu liikkeen luovutuksen johdosta. Näin ollen luovuttaja ei ole velvollinen esim. maksamaan lomakorvauksia luovutushetkellä pitämättömistä vuosilomista.

Luovutuksen jälkeen erääntyneistä saatavista vastaa luovutuksensaaja yksin. Merkitystä ei anneta sille, että työntekijä on ansainnut saatavansa esim. vuosiloman tai lomarahaoikeuden ennen luovutushetkeä.

Sovellettava työehtosopimus

Luovutuksensaaja on velvollinen noudattamaan sitä työehtosopimusta, johon luovuttaja oli sidottu luovutushetkellä ja velvollisuus jatkuu siihen asti, kunnes työehtosopimuksen voimassaolo päättyy. Tavallista onkin, että liikkeen luovuttaja ja luovutuksensaaja ovat sidottuja eri työehtosopimukseen. Tällöin luovutuksensaaja on sidottu siihen työehtosopimukseen, johon luovuttaja oli sidottu, siihen saakka kunnes työehtosopimuskausi päättyy. Voimassa olevan työehtosopimuskauden päätyttyä, luovutuksensaaja voi vaihtaa työehtosopimuksen siihen työehtosopimukseen, jota hän soveltaa muihin työntekijöihin. Näissä tilanteissa on hyvä kuitenkin huomioida, onko joitakin työehtosopimuksella määräytyvistä ehdoista taattu työntekijöille esim. työsopimukseen kirjatulla sopimusehdoilla, jolloin luovutuksensaajalla ei ole oikeutta jättää niitä noudattamatta pelkästään työehtosopimuksen vaihtumiseen vedoten.

Mikäli luovutuksensaajana on uusi kansanopistojen osakeyhtiö tai muu yksityinen oppilaitos, on se velvollinen yleissitovuuden perusteella noudattamaan yksityisen opetusalan työehtosopimusta. Mikäli siis luovuttava kansanopisto olisi ollut sidottu johonkin toiseen työehtosopimukseen, siirtyisivät työntekijät työehtosopimuksen voimassaolokauden päätyttyä yksityisen opetusalan työehtosopimuksen piiriin. Uuden kansanopiston piiriin on kaavailtu siirrettäväksi vapaata sivistystyötä, ammatillista koulutusta perusopetusta ja sen lisäopetusta sekä lukio-opetusta. Jos uusi kansanopisto perustettaisiin, tulisi sen opetustoiminta olemaan hyvin moninaista ja se vastaisi nykyisten kansanopistojen mukaista toimintaa. Kun uusi perustettava osakeyhtiö olisi kansanopisto, tulisi sen jatkossakin soveltaa opettajien työsuhteen ehtoja määriteltäessä Yksityisen opetusalan työehtosopimuksen kokonaistyöajassa olevia kansanopistojen koskevaa liitettä.

Jos luovuttaja on soveltanut Yksityisen opetusalan työehtosopimusta, mutta opettajiin on sovellettu kansanopistoja koskevaa liitettä (opetusvelvollisuustyöaika), tulee tällöin huomioida kyseisen liitteen 10 §:n määräys. Jos luovutuksensaaja haluaa siirtyä noudattamaan näihin opettajiin kokonaistyöaika, tulee sen tapahtua aina kunkin lukuvuoden alusta.

Työntekijän irtisanomisoikeus liikkeenluovutustilanteissa

Työsopimuslain 7 luvun 5 §:ssä säädetään työntekijän oikeudesta irtisanoutua liikkeen luovutuksen yhteydessä työsuhteessa työsopimuksen päättymään luovutuspäivästä, jos hän on saanut tiedon luovutuksesta viimeistään kuukautta ennen luovutuspäivää. Jos hän saa tiedon luovutuksesta myöhemmin, hän voi käyttää irtisanomisoikeuttaan vielä luovutuspäivän jälkeen, kuitenkin viimeistään kuukauden kuluessa saatuaan tiedon luovutuksesta. Tällöin työntekijän irtisanoutumiseen ei noudateta lainkaan irtisanomisaikaa.

Muistettava myös on työsopimuslain 7 luvun 6 §:n mukainen määräys, jonka mukaan työntekijän katsotaan olevan vastuussa työsuhteen päättymisestä, jos työntekijä päättää työsopimuksen sen johdosta, että työntekijän työehdot heikkenevät olennaisesti liikkeen luovutuksen johdosta. Tämä vastuu konkretisoituu siinä tilanteessa, että työsuhteen ehdot heikkenevät olennaisesti liikkeen luovutuksen yhteydessä.

Liikkeen luovutus ja yhteistoiminta

Yhteistoimintalain 1 luvun 2 §:n mukaan yhteistoimintalakia sovelletaan yritykseen, jossa työskentelee säännöllisesti vähintään 20 työntekijää. Tarkastelun kohteena on koko yrityksen työntekijämäärä eikä työntekijöiden määrää lasketa toimipaikoittain. Lisäksi on huomioitava, että yhteistoimintalain mukaisten neuvottelujen tai liikkeen luovutukseen liittyvän tiedottamisvelvollisuuden kohdistuminen on eri asia kuin soveltamisalan määrittäminen. Soveltamisalaa määritettäessä käytetään koko yrityksen työntekijämäärää, eikä sitä henkilöstön määrää, johon työnantajan harkitsemat toimenpiteet kohdistuvat.

Liikkeen luovutuksen yhteydessä henkilöstömäärää tarkastellaan luovuttajan osalta ennen luovutusta olevaa työntekijämäärää ja luovutuksensaajan osalta luovutuksen jälkeistä aikaa. Jos siis luovutuksensaajan osalta 20 henkilön työntekijämäärä ylittyy luovutuksen jälkeen, koskee tiedottamisvelvoite myös luovutuksensaajaa.

- Tiedottamisvelvollisuus -

Yhteistoimintalain 41 §:n mukaan sekä liikkeen luovuttajalla että luovutuksensaajalla on luovutusta koskeva tiedottamisvelvollisuus. Molempien on ilmoitettava niiden työntekijöiden edustajille, joita luovutus koskee:

1) Luovutuksen ajankohta tai suunniteltu ajankohta. Luovutuksen ajankohtana pidetään määräämisvallan eli lähinnä hallintaoikeuden siirtymishetkeä.

2) Luovutuksen syyt. Tällöin selvitetään pääasialliset syyt, miksi luovuttaja päättänyt luopua liiketoiminnasta ja miksi luovutuksensaaja päättänyt hankkia sen.

3) Työntekijöille aiheutuvat oikeudelliset, taloudelliset ja sosiaaliset seuraukset. Kuten edellä on todettu työsuhteista johtuvat velvollisuudet ja oikeudet sekä niihin liittyvät työsuhde-etuudet siirtyvät liikkeen luovutuksensaajalle. Tiedottamisvelvollisuuden yhteydessä tämä usein todetaan niin, että kerrotaan työntekijöiden siirtyvän vanhoina työntekijöinä. Lähtökohtaisesti näissä tilanteissa ei ole muita vaikutuksia kuin työnantajan vaihtuminen.

4) Suunnitellut työntekijöitä koskevat toimenpiteet. Luovuttajan osalta toimenpiteitä tiedottaminen on rajatumpaa. Luovuttaja ei pääte enää luovutetun liiketoiminnan osalta toimenpiteistä eikä hänellä usein ole tietoja suunniteltavista

toimenpiteistä. Jos luovuttajalla tällaisia tietoja on hallussaan, tulisi niitä tällöin kertoa tiedottamisvelvollisuutta täyttäessään. Luovutuksensaajan osalta näitä tietoja suoritettavista toimenpiteistä usein on. Tällöin kyse on esim. työtehtävien muutok-
sista, siirroista tehtävistä toiseen ja työvoiman vähentämisestä. Jos suunnitellut toimenpiteet ovat sellaisia, että ne kuuluvat yhteistoimintalain 6 luvun tai 8 luvun piiriin, on niistä aikanaan käytävä myös varsinaiset yhteistoimintaneuvottelut.

Luovuttajan on annettava tiedot hyvissä ajoin ennen luovutuksen toteuttamis-
ta. Luovuttajan osalta täsmällistä aikaa tiedottamisvelvollisuuden toteuttamiselle ei ole säädetty. Luovutuksensaajan on puolestaan annettava edellä mainitut seikat viimeistään viikon kuluttua luovutuksen toteuttamisesta. Koska sekä luovuttajan että luovutuksensaajan on tiedotettava nämä asiat, tarkoittaa se, että henkilöstön edustajat saavat nämä tiedot kaksi kertaa.

Yhteistoimintalaissa on erikseen todettu, että luovutuksensaajan on varattava tilaisuus henkilöstöryhmän edustajille esittää tarkentavia kysymyksiä sen jälkeen, kun hän on antanut heille edellä selostetut tiedot. Tällä korostetaan luovutuksensaajan velvollisuutta vuoropuheluun henkilöstöryhmien edustajien kanssa. Muistettava kuitenkin, että vastaamisvelvollisuus rajautuu edellä esitettyihin tiedottamisvelvollisuuden piirissä oleviin asioihin. Lisäksi huomiota on hyvä kiinnittää siihen, että usein kysymykset saattava olla sellaisia, joista on myöhemmin käytävä yhteistoimintaneuvottelut, joten tällaisten asioiden osalta on hyvä vain selvittää onko tällaisia suunnitelmia olemassa ja viitata niistä myöhemmin käytäviin neuvotteluihin.

Tietyissä tapauksissa luovutuksensaaja voi tiedottaa edellä mainituista seikoista jopa ennen luovutuksen toteuttamista. Yhteistoimintalain 2 luvun 7 §:n erityis-säännöksen mukaan luovutuksensaaja/vastaanottava yritys voi olla osallisena myös yhteistoimintamenettelyssä.

Uuden organisaation järjestäminen

- Työnantajan irtisanomisoikeus -

Työsopimuslain 7 luvun 5 §:n mukaan luovutuksensaaja ei saa irtisanoa työntekijän työsopimusta pelkästään 1 luvun 10 §:ssä tarkoitetun liikkeen luovutuksen perusteella. Näin ollen liikkeen luovutus ei voi olla luovuttajalle tai luovutuksensaajalle peruste työsuhteiden irtisanomiseen.

Luovuttajalla ja luovutuksensaajalla on kuitenkin mahdollisuus käyttää työsopimuslain mukaisia työsuhteen päättämisperusteita myös liikkeen luovutuksen yhteydessä. Yleensä kyse on tällöin tuotannollisista ja taloudellisista irtisanomisperusteista. Tuotannollisten ja taloudellisten irtisanomisperusteiden olemassaoloa arvioitaessa on otettava huomioon koko yritys eikä vain luovutettava liiketoiminnan osa.

Luovutuksensaajan osalta tarkasteltavana on se kokonaisuus, jonka puitteissa toimintaa jatketaan luovutuksen jälkeen. Irtisanomisoikeutta arvioitaessa onkin huomioitava koko yritys, joka syntyy toimintojen yhdistämisen ja yhteensovittamisen jälkeen. Luovutuksensaajalla on laaja päätäntävalta, miten se sopeuttaa liiketoimintaan tarvittavan henkilöstömäärän toimintaa vastaavaksi. Tällöin arvioidaan päällekkäiset toiminnot ja suoritetaan irtisanomiset, osa-aikaistamiset, lomautukset ja muut mahdolliset irtisanomisperustetta vaativat tehtävämuutokset.

Ennen tuotannollisilla ja taloudellisilla irtisanomisperusteilla tehtäviä päätöksiä on muistettava yhteistoimintalain 8 luvun mukainen neuvotteluvollisuus.

- Työsuhteen ehtojen muuttaminen - ja yhtenäistäminen

Työntekijät siirtyvät ns. vanhoina työntekijöinä, jolloin heidän työsuhteensa ehdot säilyvät. Liikkeen luovutuksen johtuen ei ole helpotettua menettelyä työsuhteen ehtojen muuttamiseksi, vaan edellytetään samoja työsuhteenpäättämisperusteita kuin muissakin tilanteissa. Jos kyse on työsuhteen ehtojen muutoksesta, jonka työnantaja voi toteuttaa normaalin direktio-oikeuden perusteella, on tämä sallittua. Jos muutos edellyttää irtisanomisperustetta, on työsuhteen ehtojen heikentäminen sallittua vain, jos sille on itsenäiset irtisanomisperusteet eikä ehtojen heikentäminen johdu suoraan liikkeen luovutuksesta.

Työsopimuslain 7 luvun 6 §:n mukaan työnantajan katsotaan olevan vastuussa työsuhteen päättymisestä, jos työsopimus päätetään siksi, että työsuhteen ehdot heikkenevät olennaisesti liikkeen luovutuksen johdosta.

Liikkeen luovutukseen liittyvän säädösten johdosta saattaa luovutuksen jälkeen olla edessä tilanne, jossa luovutuksen johdosta luovutuksensaajalla työskentelevien työntekijöiden työsuhteen ehdot poikkeavat toisistaan. Työsopimuslain 2 luvun 2 §:n 3 momentin mukaan työnantajan on kohdeltava työntekijöitä tasapuolisesti, ellei siitä poikkeaminen ole työntekijöiden tehtävät ja asema huomioon ottaen perusteltua. Liikkeen luovutuksen jälkeen työnantajalla onkin lakiin perustuva hyväksyttävä syy maksaa samassa työssä toisille korkeampaa palkkaa. Korkein oikeus on kuitenkin oikeuskäytännössä katsonut, että työnantajan tulee pyrkiä palkkaerojen tasaamiseen. Oikeuskäytännön perusteella voidaankin lähteä siitä, että työnantajan tulee laatia suunnitelma, kuinka se ajan kuluessa pyrkii liikkeen luovutuksen johdosta syntyneitä erilaisia työsuhteen ehtoja harmonisoimaan. Oikeuskäytännössä ei kuitenkaan ole asetettu aikarajaa sille, minkä ajan kuluessa harmonisointi on toteutettava.

Sopimusneuvotteluissa huomioitavia asioita

- Mitä hyvä selvittää ennen sopimuksen tekemistä? -

- Jokaisessa tapauksessa varmistettava liikkeen luovutuksen tunnusmerkistön täytyminen
- Selvitettävä, ketkä työntekijät kuuluvat luovutettavaan liikkeeseen?
- Tiedot myös poissaolevista työntekijöistä
- Selvitettävä työsuhteiden ehdot sekä niiden muuttamistarve ja –mahdollisuus?
- Pitämättä olevat lomat ja vapaat
- Mietittävä, halutaanko vastuuta palkka- ym. saatavista jakaa toisin kuin työsopimuslain säännös edellyttää?
- Selvitettävä, onko luovuttaja irtisanonut työntekijöitä, joihin kohdistuu takaisinottovelvollisuus (9 kk)?
- Selvitettävä, onko tiedossa työsuhdesaatavia koskevia riitoja?
- Selvitettävä, mihin työehtosopimukseen luovuttaja on sidottu ja muuttuuko sopimus liikkeen luovutuksen jälkeen?
- Henkilöstön edustajat
- Luovutuksensaajan on kannattavaa tehdä due diligence –selvitys luovutettavasta kohteesta

- Luovutuksensaajan henkilöstö ja ehdot? -

- Onko avainhenkilöitä, joiden siirtyminen halutaan varmistaa?
- Selvitettävä liikkeen luovutuksen ajankohta yhteistoimintalain velvoitteiden kannalta?
- Harkittava, seuraako irtisanomisia, osa-aikaistamisia tai lomautuksia ja kehen ne kohdistuvat?
- Harkittava, milloin vähentämiseen yhteistoimintaneuvottelut aloitetaan, jos henkilöitä joiden työsuhteen jatkuminen tulee arvioitavaksi?
- Varmistettava kaikkien henkilöstöryhmien edustus neuvotteluissa

kansanopistot.fi